PETRI PI-
THOEI
I. C.

ADVERSARIORVM
SVBSECIVORVM
LIBRI II.

Auctorum Veterum loci qui in iis libris aut explicantur aut emendantur, proximo indice notati ſunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud Ioan. Borellum, vico Bellouaco.
M. D. LXV.

PETRVS PITHOEVS
ANTONIO LOISELO
I. C. S.

CVi dono illepidum meũ libellum,
Burras, quiſquilias, ineptiáſque?
Antoni, tibi. Nanque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas.

Et verò, eorum quæ te maximè impulſore atque etiam adiutore auſus ſum, quem alius potius auctorem laudem? Ac vt id quidem mihi liceat, quod ego per amicitiæ religionem nefas duco, Quis tandem iniuriam ſibi fieri non cenſeat, ſi tam incerti nominis pręs rogetur, cuius tu nihilominus in te periculum vltro recipere non dubitaſti?

Quare habe tibi quicquid eſt libelli.
Qualecunque quidem,

Sit ſacroſanctæ amicitiæ noſtræ & communium ſtudiorum pignus, quandiu quidem extare poterit, ſempiternum. Bene vale. Tricaſsib. III. Kal. Octob. M. D. LXIIII.

BREVIS CAPITVM

LIBRI PRIMI,

Ad Anto. Ioiſelum. I. C.

De variis adoptionum formis, Per arma, Per Comam ſiue per capillos, Per ſacras preces ſiue per baptiſma. Caput 1.

Rei amiſſæ perquirendæ antiqua ratio, & lancis vſus in furto concipiendo ex Petronij Arbitri Satyrico explicatur. Gellij Spartianíq; loci de licio emendantur. Cap. ij.

De Diis veterum Gallorum, & eorum nominibus antiquis: Itémque de Apolline Beleno, Pateris, Druidibus Auſonij verſus ordinati & reſtituti. Deque Eubagibus & Semnotheis. Cap. iij.

De Beleno. Tertylliani in Apologetico: De Cœleſti Vlpiani, Saluiani Maſsilienſis & Capitolini. De Beſſa Amm. Marcellini loci emendati. Cap. iiij.

Cor. Taciti & Marcellini de Druidis loci expenſi & de Carpẽti iure & Baſternis Hieronimi locus expoſitus. Cap. v.

De vere ſacro Iuſtini & Solini loci emendati: & de Berna Adamantij Martyrij verba prolata & reſtituta. Cap. vj.

Adorationis rit⁹, & de iis Plinij, Plauti, Lucretij & aliorũ auctorũ veterũ loci annotati: Itémq; de voti adſignatione. Cap. vij.

Baronis nomen apud Perſium reſtitutũ: Quid ſit Baro, Quid Dux: Et de Duce Annalium loci prolati & reſtituti. Cap.viij.

M.Varronis de Compitalibus & Liberalibus verba explicata ex lib.v.de ling.Latina & Macrobij Ambroſij Theodoſij locus de Compitaliũ pronunciatione emendatus. Cap.ix.

Spinturniciorum appellatio reſtituta apud Amm.Marcellinũ: Et quid ſit apud eundem auctorem, Reſecrare. Plauti ex Perſa & Aulularia loci explicati & emendati. Cap. x.

Q.Ennii de Africano verſus expenſus & emendatus apud An.Senecam & Lactantium Firmianum. Itémq;. C.Plinij de creta Circenſi, & Petronii de incretatione Gallorum loci notati. Cap.xi.

Locus M.Terentii Varronis de Ornithone ex lib. iii. de Re Ruſtica, peruerſa notarum interpretatione corruptus, reſtituitur: Et quid ſit in eo Plumula. Cap.xii.

Auſonii verſus plures emendati: & de lega ſeu Leuua Gallorum. Cap.xiii.

De Cluſuris, Vallo, Burgis & Luſoriis, Iulii Capitolini loci prolati & expenſi. Cap.xiiii.

De vitis & vittæ inſignibus, Mamertini Caſſiodori & Valerii Maximi loci emendati. Itémque de Præconis iure. Cap.xv.

Burra, Beri, Bera, Byrri, Colobum ſiue Colobium, Campagus Regius, Calcei aurati, Calcei ſericei Romani, & de his Capitolini & Caſsiodori loci reſtituti. Cap.xvi.

Catulli, Suetonii, Lampridii, Capitolini, Apuleii, Petronii, Macrobii, Simmachi loci emẽdati, in quibus Mimi appellatio corrupta eſt. Itémque Plauti locus ex Milite de Cinædis malacis. Cap.xvii.

De Veterum Sacramento in litibus, & Sponſione, eorúmque formulis & de vadimonio Macrobii, Ciceronis, Valerii Max. Plinii, Acronis, & Flori loci reſtituti. Cap.xviii.

Ex Q. Sereni libro medicinali delibata quædam & reſtituta. Nicolai, Stanchare, Multos-dum, Reduuia. Cap.xix.

De Tarquitianis libris Amm. Marcellini locus expoſitus, & Eiuſdem Tarquitii nomen apud Macrobium duobus locis reſtitutum. Cap.xx.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI PRIMI.

INCIPIT BREVIS CAPITVM LIBRI SECVNDI.

Ad Claud. Sennetonum. I. C.

De Tricaſsibus, Tricaſsinis & Cāpania. Amm. Marcellini, Panegiricorum veterũ, & Antonini loci reſtituti, & antiquæ duæ inſcriptiones proditæ. Cap. j.

M. Tullij Ciceronis ex lib. ij. de legib. loci de lege Toria ſiue Turia, T. Liuij ex lib. x. A. V. C. de lege Valeria emendati. Itemque Macrobij Theodoſij de C. Titio. Auſonij Epigrāma de Iuriſcōſulto expoſitũ. ca. ij.

Veteres gentiles Chreſtum & Chreſtianos non Chriſtum aut Chriſtianos dixiſſe, & de Iudæis quędam Suetonij & Tertulliani loci expoſiti: Itemq; Caſsiodori ex libris Diuinar. & Humanar. Inſtit. de Achreſto & Chreſimo, & Sidonij de Theta. Cap. iij.

Mos veterum in pecunia credita relegēda, & vectigalibus P. R. agríſque priuatis locandis. Kalendarii & Iduarij qui dicātur. Relegere Ciceronis & Horatij loci explicati: Alpheni Vari, A. Perſij & M. Catonis reſtituti & emendati. Cap. iiij.

Sidonij Apollinaris verſus plures emendati. Cloio ſiue Chlogio, Atax. Nicer. Rhetus.

Theudoris. Aſiagenes. Scaldis nomen apud C. Cæſarem redintegratum, Et de Aëtio & Carpilione Renati Frigeridi & Caſsiodori loci inter ſe conlati. Cap.v.
De leuatione Imperatoris loci plures adnotati. Capitolini verba de Gordianis expenſa. Optati Afri Mileuitani Epiſcopi de leuatione nouarum nuptarum locus excuſſus: Itemq; Sidonij Apollinaris de ritibus nuptiarum verba quędam emendata ex lib. j. Epiſtolar. Cap.vj.
Maiorum vel minorum gentium Patricij qui dicãtur. Suetonij Tranquilli locus ex lib. ij. emendatus. Eiuſdem de ſtipendio Galliæ à Cęſare Dictatore impoſito defectus notatus ſuppletúſque lib. j. Cap.vij.
Dicis cauſſa vnde dictum ſit. M. Tullij Ciceronis Ex lib. j. Epiſtolar. ad Atticum loci quidam emendati. Eiurare, Periurare, Deierare, Obiurare, Adiurare, Præiurare. Hieronimi & Tertulliani vetus lectio defenſa. Cap.viij.
Seruorũ gradus tres Deligati Delicatiue qui fuerint. Suetonij Trãquilli & Ælii Spartiani loci notati: Et de lege Ælia Sentia & vinctis manumiſsis. Cap.ix.
De L. Apuleio Madaurenſi quo tempore vixerit: Et ex eius diſputatione de Dæmonio Socratis nonnulla emendata. Cap.x.
Ex eiuſdem L. Apuleii Apologiis duabus loci

plures expenſi & reſtituti. Cap.xi.
Cancellarij & Secretarij vnde dicti. Et de iis auctorum loci notati, & Caſsiodori emẽdati. Cap.xii.
Metonis Attici nomen apud Ammianũ Marcellinum, Vitruuium, & Auſonium reſtitutum. Eudæmon. Solo, Solon. Cap.xiii.
Gromatica diſciplina quæ fuerit, & de ea Caſſiodori locus emendatus ex lib.iii. Variar. Formular. Combinatus. Terminorum defigendorum ritus ex Siculo Flacco deſcripti, & de iis Apuleij & Aurelij Prudentij loci adnotati. Vnctus lapis Lucretio quis dicatur, Coronatus Virgilio in Scopa. Cap.xiiii.
Notantur errores quidam apud Frontinum, Vlpianum, Ciceronem, ex peruerſa notarum interpretatione cõflati: Eiuſdémque Ciceronis ex libris de RP. apud Auguſtinum locus emendatur. Cap.xv.
De Rota, Tympano, Tellenone, Hauſtro, Antlia, Columellæ in Hortulo, & Suetonii in Tiberio loci reſtituti. Quid ſit in Antliam damnare, Quid ad triremis publicæ remum. Cap.xvi.
M. Fabii Quintiliani locus notatus ex lib.iii. Inſtit. in quo Populi Romani & Orchiſtræ appellatio corrupta videtur. Velleii Paterculi de Lege Roſcia Theatrali, Caſſiodori de Orcheſtra ſiue de ſcænicis &

mimis, Suetonii de productis loci emendati, Et Tertulliani de perductoribus expenſus. Cap.xvii.

M. Tullii Ciceronis ex lib. ii. Epiſtolar. ad Atticum loci ex vetere ſcriptura reſtituti, in quibus viridiorum & Duumuiri nomina corrupta ſunt. Sulpitii Seueri ex lib. ii. Sacræ Hiſtor. & Suetonii Tranquilli in Tiberio verba emendata: Et de Conſulibus Capitoliíſque Gallicis & municipalibus. Cap.xviii.

C. Plinii ex lib. xxix. Natur. Hiſtor. de Medicis locus difficilis expenſus & emendatus. De inquiſitione furti, & partibus Cẽtumuiralium: Itemque de Quinqueuiris & Quinqueuiralis iudicii forma. Cap.xix.

De Banno, Bando, Heribanno auctorum loci adnotati. Item de aduocationis neceſsitate & iudiciis. Rerum iudicandarum vacatio quæ dicatur apud Senecam in ludo de morte Claudii. Res proferre. Res redire. Annus litium quid, apud Iuuenalem Saty. vltima. Cap.xx.

EXPLICIVNT CAPITVLA
LIBRI SECVNDI.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM IN QVIBVS VETERIS cuiuſque auctoris loci aut explicantur aut emendantur.

lib. librum c. caput libri ſignificat.

ACronis lib.i.cap.18
Adonis lib.i.cap.14.lib.ii.cap.1.6
Aggeni Vrbici lib.ii.cap.14
Aimonij monachi lib.i.c.8.lib.ii.cap.1
Alpheni Vari I.C. lib.ii.cap.4
Ammiani Marcellini lib.i.cap.3.4.5.10.14.16.20.lib.ii.cap.1.6.12.13
Annalium Pipini lib.i.cap.8
Antonini lib.ii.cap.1
Appiani lib.ii.cap.2
Apuleii lib.i.c.2.4.7.15.17.19.lib.ii.cap.9.10.11.14.18
Arnobii lib.i.cap.18.19.lib.ii.cap.11
Artemidori lib.i.cap.5
Aſconii Pædiani lib.i. cap.18. lib.ii.cap.17.19
Athenei lib.ii.cap.2
Auguſtini lib.i. cap.1.lib.ii.cap.15
Aurelii Victoris lib.ii.cap.3
Auſonii lib.i.cap.3.9.13. 16. lib.ii. cap.1.2.3.11.13.17.18
BEdæ lib.i.cap.6.lib.ii.cap.1
Bibliorum lib.i.c.7.lib.ii.c.3

C.Cæſaris lib.i.cap.3.8.lib.ii.cap.5
Iul.Capitolini lib.i.cap.4.5.14. 16. 17. lib, ii.cap.3.6
Caſsiodori lib.i. cap.1. 11.14.15.16.lib. ii.cap, 3.5.12.14.16.17.19
Catonis lib.i.cap.9.lib.ii.cap.4
Ciceronis lib.i.cap.11.18. lib. ii. c.2.4.7.8.15.18
Claudiani lib.ii.cap.6
Columellæ lib.ii.cap.9.16
Curii Fortunatiani I.C. lib.i.cap.2.18
Cypriani lib.ii.c.18.20
DIodori Siculi lib.i.cap.3
Donati lib.ii.cap.8
ENnii lib.i. cap.1.11
Errici monachi lib.ii.cap.12
Euceriæ lib.i.cap.16
Eutropii lib.ii.cap.7

F

Frontini lib.ii.cap.15.16

G

A.Gellii lib.i.cap.2.lib.ii.cap.18
HHerodiani lib.i.cap.14.lib.ii.cap.6
Hieronimi lib.i.c.5. 7.15.lib.ii.cap.8.11
Horatii lib.ii.cap.4
Hygini lib.ii.cap.14
IOannis Salisberien.lib.ii.cap.10
Iordani epiſcopi lib.i.cap.13
Ioſephi lib.ii.cap.9.16
Iſidori lib.i.cap.5.18.lib.ii.cap.1.16
Iuſtini lib.i.cap.6

Iuuenalis lib.ii.cap.17.20
LActantii Firmiani lib.i.cap.3.11.20
Laertii lib.i.cap.3
Lampridii lib.i.cap.5.7.17.lib.ii.cap.16
Latini Pacati Drepanii lib.i.cap.7
Legum Langobard. Sal. &c. lib.i. cap.8.lib.ii. cap.20
T.Liuii.lib.i.cap.5.6.lib.ii.cap.2.7
Luitprandii Diaconi lib.i.cap.14.16
Lucani lib.i.cap.3
Lucilii lib.ii.cap.10
Luciani lib.i.cap.3
Lucretii lib.ii.cap.14
MAcrobii lib.i.cap.9.17.18.20.lib.ii. c.2.4
Mamertini lib.i.cap.15
Marcelli I.C. lib.ii.cap.11
Marcellini Comitis lib.i.cap.1.lib.ii.cap.1
Martyrii Adamantii lib.i.cap.6
Val.Martialis.lib.i.cap.16.lib.ii.cap.16
Minucii Fœlicis lib.i.cap.7.lib.ii.cap.14
NIcetæ lib.ii.cap.12
Nonii Marcelli libro i.cap. 6. 17. lib. ii. cap.14.16
Notitiæ Imperii Rom.lib.ii.cap.1
OPtati lib.ii.cap.6
Ouidii lib.i.cap.9
PAnegiricorum lib.i.cap.8.11.14.lib.ii.c.1
Pauli Diaconi lib.i.cap.1.14.16
Pauli I.C.lib.i.cap.18
Perſii lib.i.cap.8.10.11.16.lib.ii.cap.4

Petronii Arbitri lib.i. cap.2.11.17. lib. ii. cap. 10.19
Pii Rom.Epiſc.lib.i.cap.16
C.Plinii lib.i.cap.2.3.7.11.18.19.20.lib.ii.cap. 13.19
Plinii Nepotis lib.ii.cap.20
Philaſtrii lib.i.cap.4
Plauti lib.i.cap.2.7.10.17.lib.ii.cap.20
Platonis lib.ii.cap.19
Pomponii Melæ lib.i.cap.3
Pontii Diaconi lib.i.cap.16
Procopii lib.i.cap.1
Prudentii lib.i.cap.5.10.lib.ii.cap.14
Ptolemæi lib.ii.cap.1
Q Veroli lib.i.cap.3
Quintiliani lib.ii.cap.17.19
R Enati Frigeridi lib.ii.cap.5
Rutilii Claudii Numatiani lib.ii.cap.3
S Aluiani epiſcopi Maſsillien.lib.i.cap.4
Senecæ lib.i.cap.11.lib.ii.cap.11.20
Q.Sereni lib.i.cap.19
Seruii Mauri.lib.i.cap.5.15.16.lib.ii.cap.8.12. 19.20
Sex.Pompeii lib.i.cap.2.5.6.8.10.14.18.19 lib.ii.cap.8.14
Siculi Flacci lib.ii.cap.14
Sidonii Apollinaris lib.i.cap.3.14,lib.ii.cap.1. 3.5.6.12.18
Sigeberti lib.i.cap.14.lib.ii.cap.1
Simmachi lib.i.cap.15.17

Solini lib.i.cap.6.19
Spartiani lib.i.cap.2.4.14.lib.ii.cap.9
Stephani lib.ii.cap.20
Suetonii Trãquilli lib.i.cap.17.lib.ii.cap.2.3.
7.16.17.18.20
Suidæ lib.ii.cap.20.18
Sulpitij Seueri.lil.ij.cap.3.18
COrn.Taciti lib.i.cap.3,5.lib.ii.cap.6.7
Terentii lib.i.cap.10.lib.ii.cap.20
Tertulliani lib.i.cap.4.7.9.11.17. lib.ii. cap.2.
3.8.14.17
Theodori Balſamonis lib.i.cap.1
Theodoriti lib.ii.cap.16
Theodoſiani Codicis lib.i.cap.2.16.li.ii.c.19
VAlerii Maximi lib.i.cap.15.18
Valerii Probi. lib.i.cap.18
Varronis lib.i.cap.9.12.18.lib.ii.cap.8.10
Velleii Paterculi lib.ii.cap.17
Vindiciani lib.i.cap.19
Virgilii lib.i.cap.5.9.lib.ii.cap.14
Vitruuii lib.ii.cap.13.18
Vlpiani lib.i.cap.3.4.lib.ii.cap.11.15.17
Fl.Vopiſci lib.i.cap.2.lib.ii.cap.12
ZOnaræ lib.ii.cap.6.9.16.17

PETRI PITHEI ADVERSARIORVM

SVBSECIVORVM

LIBER PRIMVS.

Ad Antonium Loiſelum. I. C.

Filius per arma, per capillos, per ſacras preces.

Cap. I.

NOn ſtatui miſcellis iſtis quicquam inſerere quòd ad ius noſtrum propriè pertineat. Volo enim hæc eſſe eorum quæ de iure molimur parerga quædam & veluti ſubſeciua. Itaque de adoptione ea hîc à me annotabũtur, quæ Iuriſcõſulti noſtri ex iure Quiritium ſua eſſe nunquam dicturi ſunt. Igitur vt formularij olim Romani per Populum & Prætorem adoptabant, ita cæteræ ferè bellicoſæ gentes per arma filios ſibi adſciſcebant, id eſt, armorum traditione: cuius adoptionis formula extat apud Caſsiodorum lib. iiij. Variar. qua Theodoricus Herulorũ Regẽ filium ſibi procreat. Sic Iuſtinianus noſter Athalarici patrem adoptauit, vt hic ipſe apud eũdem

auctorē gloriatur lib. viij. Deſiderio (inquit)
„ concordiæ factus eſt per arma filius, quia vnis
nobis penè videbatur æquæuus. Vbi pro, vnis
nobis, libri ſcripti habent nimis vobis: vnde
coniicio ſcribendum qui, annis vobis. Idem
auctor lib. viij. in mandatis Athalarici ad Tolum
ſiue Tholuit Patricium (ſic enim & in al-
„ tero eiuſdem libri loco appellatur) Extat, in-
„ quit, gentis Gothicę huius probitatis exēplū.
„ Genſimundus ille toto orbe cantabilis, ſolū
„ armis filius factus, tanta ſe Amalis deuotione
„ coniunxit, vt hæredibus eorum curioſum ex-
„ hibuerit famulatū. Ex quo illud animaduerſione
dignum eſt, hoc genus adoptionis per
arma nō perinde ius ſui, id eſt, hęredis & ſuc-
ceſſoris tribuiſſe atque eam quę legibus Romanis
facta eſſet. Qua de re elegans profectò
locus eſt apud Procopium lib. j. Belli Perſici,
cuius quia longiorem hiſtoriam ſuis verbis
non licet hîc adſcribere, ſenſum tantū, quàm
potero, breuiſsimè referam. Cabades Perſarū
rex, belli quod cum Romanis gerebat anſas
præcidere cupiēs, eadémque opera, Coſroem
ex ſorore filiū regni ſucceſſorem relinquere,
excluſo Cabade maiore natu, quem naturæ
ius cęteris pręferebat, pacem Iuſtino Imperatori
ita obtulit, ſi Coſroèm adoptaret. Accepit
ſtatim conditionem Iuſtinus, paratúſque
erat Coſroem Romano ritu adoptare, & adoptionis
inſtrumenta conſcribere, ni Proclus

Quęſtor prohibuiſſet, dictitans, hoc modo & Iuſtinum Romanorũ vltimum Imperatorem, & Iuſtinianum, quem is antea nobiliſsimum deſignatum principem regníque ſui ſucceſſorem creauit (ſic legendum apud Marcellinũ Comitem) in Imperij ſucceſsione magno ſibi impedimento futurum: quandoquidem hac adoptione, legibus Romanis, Coſroes ad imperium, vt filius, vocaretur. Ex conſilio igitur Procli, Cabadis legatis tandem reſpõſum eſt, Paratum quidem Iuſtinũ Coſroem adoptare, & filium ſibi facere, ſed ita vt barbarũ decet, id eſt, per arma, non per literarum inſtrumenta. Quo reſponſo, Perſę eluſos ſe eſſe ſentientes (hoc enim genere adoptionis Coſroes Iuſtino ita adnaſci non poterat, vt ei in imperio ſuus hęres ſuccederet, quod Cabadis votum & conſilium erat) re infecta, diſceſſerunt. Fiebat etiam adoptio per comam, ſiue per capillos. Paulus Monachus lib. vj. de geſtis Langobardorum, Circa hæc tempora, Karolus « Francorum princeps, filium ſuum ad Liuth- « prandum miſit, vt eius iuxta morem capillum « ſuſciperet: Qui eius cæſariem incidens, ei pa- « ter effectus eſt. Memini etiam Theodorum Balſamonem alicubi notare, ex No. xxiiij. Leonis Philoſophi, per ſacras preces, ſiue per Baptiſmum adoptionem fieri: Idque etiam probare ex libello quodam & reſcripto Imperatoris ex Chartophilacio, vt ipſe ait, ſum-

pto. Quod apud nos iampridem in vſu eſt. Sed quæ huius adoptionis vis fuerit, alterius erit loci exponere. Sane priſcis Eccleſiæ ritibus, vt iam adulta ætate tingendi, quamuis ipſimet in ſacramenti verba reſponderent (vt Tertullianus loquitur,) primùm tamen à prępoſitis eccleſiæ offerebantur. Ita à parentibus ipſis paruulos offerri ſolitos, Auguſtinus epiſtola quadam ad Bonifacium oſtendit, ex qua hæc tantum ſubiungam. Sicut (inquit) ſcribens dicis, vt ſicut parentes fuerunt auctores ad eorum pœnam, per fidem parentum identidem iuſtificentur: cùm videas multos non offerri à parentibus, ſed etiam à quibuſlibet extraneis, ſicut à dominis ſeruuli aliquãdo offeruntur, & nonnunquam mortuis parentibus ſuis, paruuli baptizantur ab eis oblati, qui illis huiuſmodi miſericordiam præbere potuerunt: aliquando etiam, quos crudeliter parentes expoſuerunt nutriendos, à quibuſlibet, nonnunquam à ſacris virginibus colliguntur, & ab eis offeruntur ad baptiſmũ, quæ certè filios non habuerunt vllos, nec habere diſponunt.

Furtum per lancem & licium conceptum. Cap. II.

A. Gellio pridem reſpõſum eſt à quodam, quem ego Apiciani potius, quàm Appiani iuris peritum fuiſſe crediderim, furtorum

quæſtiones cũ lance & licio euanuiſſe. Quæſitum tamen eſt poſtea anxiè & diligenter à multis, quodnam fuiſſet hoc genus furti, per lancẽ & licium concepti. Qua de re, non tantùm à noſtris Iureconſultis, ſed etiã à Grãmaticis frequens Senatus indictus eſt. Quamobrẽ & hîc à me locus in ſubſeciuum refertur. Primùm, rectè quidam cenſuerunt, furtũ per lancem & & licium non fieri, ſed perquiri & cõcipi. Deinde verò ſeruos & miniſtros publicos licio tranſuerſo præcingi ſolitos cùm Magiſtratibus præminiſtrarẽt, aut quid aliud publica, id eſt, Magiſtratuũ auctoritate facerent. Quòd ex Tirone Tullio Gelli' notat lib. xij. cap. iij. Apud quem tamen lino, & linum, pro limo & limũ perperã & corruptè legitur. Limum enim antiquo verbo trãſuerſum ſignificat, vnde & limites & limũ cinctum dixerunt, quod purpurã tranſuerſam haberet, vt ab Iſidoro & auctorib. limitum ſcriptum eſt. Itémque obliquitatum curatores Deos limos vt Arnobius teſtatur lib. iij. Limes etiã pro tranſuerſo dixit Ammianus Marcell. lib. xvij. eo loco: limibúſque oculis eos ad vſque me- « tum contuens mortis. Sic habet calamo deſcriptus liber, excuſi limis. Idem lib. xvij. Aut « climatiæ qui limes ruentes & obliqui. Sed vt « ad rem redeamus, de lance quid iidem ſenſerint non modo refellere piget, ſed etiam pudet referre. Nam quòd ſiue ex Sexto Põpeio,

ſeu potius ex Paulo adferri ſolet, etſi auctoritate aliqua fortaſſe nititur, exemplo tamen & ratione caret. Itaq;, de hac re ego neque manũ porrigã, neq; pedibus in ſententias iturus ſum, neque verbo conſenſurus, ſed ex tabella potius, quando adſum, loco & modò ſententiam dicam: furtum quod à lictore aut viatore licio præcincto, ipſo aut alio quolibet comite indicium & fidem in lance præferente, ſiue hæc priuata fuerit, ſiue publica (quòd magis credo) ex auctoritate magiſtratus perquiſitũ inuentúmque eſt, per lancem & licium conceptum videri. Indicij autem nomine hîc intelligo καὶ τὰ μήνυθρα, καὶ τὰ ἕυρετρα. Hoc quia ſpecie & ratione non caret, exemplis potius & auctoritate firmãdum eſt. Petronius Arbiter in Satyrico. Dum Eumolpus cum Bar-
» gate in ſecreto loquitur, intrat ſtabulum Præ-
» co cum ſeruo publico aliáque ſanè non mo-
» dica frequentia, facémque fumoſam magis
» quàm lucidam quaſſans, hæc proclamauit:
» Puer in balneo paulò antè aberrauit, anno-
» rum circiter xvj. criſpus, mollis, formoſus,
» nomine Gyton: ſi quis eũ reddere aut com-
» monſtrare voluerit, accipiet nummos mille.
» Nec longè à præcone Aſcyltos ſtabat, ami-
» ctus diſcoloria veſte, atque in lance indicium
» & fidem præferebat. Imperaui Gytoni vt ra-
» ptim grabbatum ſubiret, annecterétque pedes
» & manus inſtitis, quibus ſpondam culcita ſe-

rebat. Et paulò pòſt. Interim Aſcyltos vt " pererrauit omnes cum viatore cellas, venit ad " meam: Et hoc quidem pleniorẽ ſpem conce- " pit, quòd diligẽti' oppeſſulatas inuenit fores. " Publicus verò ſeruus inſertans commiſſuris " ſecures, clauſtrorũ firmitatem laxauit. Ego ad " genua Aſcylti procubui, & per memoriam a- " micitiæ, pérque ſocietatem miſeriarum, petij, " vt ſaltem oſtenderet fratrem: immo, vt fidem " haberent fictæ preces, Scio te, inquam, Aſcyl- " te, ad occidendum me veniſſe. Quò enim ſe- " cures attuliſti? Itaque ſatia iracundiam tuam, " Præbeo ecce ceruicem, funde ſanguinẽ quem " ſub prętextu quęſtionis petiiſti. Amolitur A- " ſcyltos inuidiam, &, Se verò nihil aliud quam " fugitiuum ſuum dixit quærere, mortem nec " hominis cõcupiiſſe, nec ſupplicis, vtique eius, " quem poſt fatalem rixam habuit cariſsimum. " At non ſeruus publicus tam languidè agit, ſed " raptam cauponis hyrundinem ſubter lectum " mittit, omniáque etiam foramina parietum " ſcrutatur. Adſcripſi locum paulò latius, tum " quòd totam quæſtionis rationẽ accuratè exprimit, tum quòd in vulgatis Petronij exemplaribus non extat. Extat autem, cum magna eius Satyrici parte, in meo libro, cuius ego procacitatem, petulantiã, & laſciuiam priuato carere ita damnaui, vt tamen eius copiam viris optimis & amiciſsimis non negem, quam non ita dudum feci Errico Meſmio, V. C. & bo-

narum artium (verè dixerim) patrono. Cæterùm, diſcoloriam veſtem dixit Arbiter, vt iuris noſtri auctores verſicolariam, Vopiſcus coloriam. Diſcoloria autē veſte vti ſolitos, qui quid publica auctoritate facerent, teſtimonio ſunt Imperatoriȩ conſtitutionis verba, in Codice Theodoſiano, ſub titulo, De habitu quo intra vrbem vti oportet: quæ quia ad rem maximè pertinēt, à me hîc referentur.

» Officiales (inquiunt) per quos ſtatuta complentur, ac
» neceſſaria peraguntur, vti quidem penulis iu-
» bemus, verùm interiorem veſtem admodum
» cingulis obſeruare: ita tamen vt diſcoloribus
» quoque palliis pectora contegentes, condi-
» tionis ſuȩ neceſsitatē ex huiuſmodi agnitione
» teſtentur.

Id vero hodiéque in vſu eſſe nō deſiit. Sed ne quis nouam quandam rei amiſſæ perquirendæ & concipiendæ rationem à Petronio deſcriptam putet, ſubiiciam & Euthychi apud Plautum in Mercatore verba,

» *Certum eſt (inquit) præconium iubere iam quantum eſt conducier,*
» *Qui illam inueſtigent, qui inueniāt: Pòſt, ad Pretorē illico*
» *Ibo, orabo, vt conquiſitores det mihi in vicis omnibus.*

Extat & aliud præconij huius exēplum apud Apuleium lib. vj. Aſini aurei, ſane quàm elegans, in quo mirum videri non debet, Mercurium prædicatorē in lance indicium & fidem non præferre, qui indicaturæ (vt idem loquitur) nomine, nihil præter Veneris ſuauia &

linguæ adpulſum polliceatur. Curius Fortunatianus iuriſconſul.lib.j. Rhetoricæ ſcholaſticæ. Cuius ſeruus fugerat,libello propoſito, " vel per præconem nuncians, dixit daturum ſe " denarios mille ei, qui ad ſe ſeruũ perduxiſſet. " Addam hîc illud, quando liciorum mentio incidit, videri mihi apud Spartianũ in Quieto pro (delitiis) duobus diſtinctíſque verbis, De liciis,ſcribendum. Locus hic eſt. Alexandrum " Magnum Macedonem viri in auro & argẽto, " mulieres in reticulis,& dextrocheriis,& in an- " nulis,& in omni ornamentorũ genere exſcul- " ptum ſemper habuerunt, eoúſque, vt tunicæ, " & limbi,& penulæ matronales in familia eius " hodiéque ſint, quæ Alexandri effigiem liciis " variantibus monſtrent. Significat tunicas & " penulas multitias & polimitas,id eſt,verſicoloribus liciis textas,quod genus Alexandriam inſtituiſſe Plinus ſcribit.

Belenus,& de Diis veterum Gallorum.

Cap. III.

GAllorum veterum Dij,hi maximè ſuis nominibus ex Lucano & Lactantio referuntur: Teutates,quẽ plerique omnes Mercurium credunt, cui humanis hoſtiis litari ſolitum Cæſar & Tertullianus auctores ſunt, quémq; auctor Queroli, quiſquis ille fuerit, Gallus,

Anubim latrantem deum appellare videtur: Heſus, ſiue Heus, quem Martem hunc & hæredem inſtituere conceſſum, Vlpianus noſter ſcribit, Taranis, ſiue Taramis, quem Iouem. Herculem etiam Ogmij nomine coluiſſe, auctor eſt Lucianus in Hercule Gallico: Sed & eũ qui à Græcis Sarrapis, à Latinis Serapis dicitur, hoc quoque nomine à Gallis cultũ, non immerito quis colligat ex Ammiani Marcellini verbis, quę ex libro ipſi' xvi. adiectur' ſum.
„ Latus dextrum Serapio agebat, etiam tum a-
„ dultæ lanuginis iuuenis, efficacia præcurrens
„ ætatem, Mederici fratris Chonodomarij (hoc
„ fuit tum Alemãnorum regis nomen) filius, ho
„ minis quoad vixerat perfidiſsimi: Ideo ſic ap-
„ pellatus, quòd pater eiusdiu obſidatus pigno-
„ re tentus in Gallis, doctúſque Gręca quædam
„ arcana, hunc filium ſuum, Agarenichum ge-
„ nitali vocabulo dictitatũ, ad Serapionis tranſtulit nomen.
Hæc myſteria ſiue à Græcis & Ægyptiis Galli didicerint, vt Marcellinus ſignificat, ſeu potius ipſi Græcos cum philoſophia ſua docuerint, conſtat ſanè Cæſaris teſtimonio, Gallos ſe omnes à Dite patre, id eſt, Serapi ſiue Plutone prognatos prædicaſſe. Idem quoque tradit Gallos poſt Mercurium, Apollinem colere. Sed quo nomine hactenus proditum non eſt. Et verò planè ignotum id eſſet, niſi ex Auſonij verſibus opera Lud. Miræi viri optimi (qui nuper magno literarũ

incommodo deceſsit) ex Charpini libro editis, didiciſſemus, Apollinem Belenum (credo, à iactu ſiue emiſsione radiorũ, vnde Apollinis quoque nomen deductum Plato ſcripſit) eius verò miniſtros ſiue ſacerdotes Pateras Gallis dictos. Auſonij locos ex Burdegalẽſium profeſſorum monimentis adſcribam, & quia obſcuri corruptíque ſunt, tẽtabo ſi quid poſſum iis lucis adferre. Ac primùm de Attio Patera Rhetore, Delphidij Tyronis patre, Phœbicij filio, & Phœbicij alterius fratre (hoc enim ad eius quoque loci intellectum pertinet) ſic ſcribit,

Tuba Gozaſsi ſtirpe Druidarum *ſatus,* “
Si fama non fallit fidem, “
Beleni ſacratum ducis è templo genus, “
Et inde vobis nomina:. “
Tibi, Patera (ſic miniſtros nuncupant “
Appollinaris myſtici) “
Fratri patríque nomen, à Phæbo datum, “
Natóque de Delph*is tuo.* “

Idem de Phœbicio Attij Pateræ patre,

Nec reticebo ſenem “
Nomine Phœbicium, “
Qui Beleni aedituus, “
Stirpe ſatus Druidum “
Gentis Aremoricæ, “
Burdigalæ cathedram “
N*ati opera obtinuit.* “

Mirabitur fortaſſe aliquis, qui modò librum Auſonij viderit, me hos vno ordine verſus recitare, inter quos tum multi in impreſſo interiecti ſunt. Sed is profectò ſciat, iam pro cer

to habere me, in eo Auſonij epigrammate, itémque in aliis quibuſdam, quæ breuiori huiuſmodi carmine concepta ſunt, vt hinc inde duabus vel pluribus (vt vocant) columellis in vna facie ſcribi potuerint, multos eſſe verſus nõ ſuo ordine deſcriptos, quoſdam etiam deeſſe videri. Non immorabor exemplis, præſertim cùm difficillimum ſit, átque etiam interdum planè ἀδύνατον, ſine veteris exemplaris, quo caremus, beneficio peruerſa ſuo loco reponere. Hoc lectorem monuiſſe ſatis ſit, & his de Phœbicio verſibus à me ſuo ordini (vt opto ſperóque) reſtitutis, ad paria tentanda prouocaſſe. Sed quid eſt quòd ait Auſonius,

Tuba Gocaſsi ſtirpe?

Hoc, manifeſto, opinor, errore corruptum eſt, & emendatione indiget. Cùm autem Phœbiciũ Pateræ ipſius de quo loquitur patrẽ, ſtirpe Druidum gentis Aremoricæ ſatum dicat, ſuſpicor hunc verſum non infœliciter ita reſtitui poſſe ſi legamus,

Tu Baiocaſsi ſtirpe Druidarum ſatus.

Baiocaſſes & Baiocaſsimi qui dicantur hodie vel ſola nominis exauditione notum eſſe poteſt, eóſque Aremoricæ gentis eſſe nemo pudens inficias iuerit, cùm in vltimis Galliæ finibus poſiti, Occeanum penè digito attingãt. Et vt Baiocaſſes eos eſſe concedamus, qui apud Cæſarem Velocaſſes, Veliocaſſes, & Bel-

locaſſes in veteribus libris ſcribuntur, quamuis ab eo lib. vij. Belli Gallici, ab Aremoricis ciuitatibus ſeparari videantur: Cùm tamen & de delectibus tantùm Gallorũ loquatur, quorum ita faciendorum varia ratio eſſe potuit, & res ipſa ita Baiocaſſes, Gallorum conſuetudine ab eodem Cæſare tradita, Aremoricos eſſe clamet, non ita facilè muto ſententiam. Si quis autem Baiocaſsium & Baiocaſsinorum appellationem recentiorem eſſe exiſtimet, quàm vt Auſonij ſæculo conueniat, monendus eſt, non ſolùm Sidonium Baiocaſſina prædia dixiſſe, ſed & in aliis eius ætatis ſcriptoribus hoc nomen reperiri. Enimuero ex his Auſonij locis illud etiam annotandum cenſeo, fuiſſe in Gallia diuerſas Druidarum familias, eorúmque nomen etiam ſub Chriſtianis Imperatoribus celebre admodum fuiſſe. Sane Plinius ſcribit, Tiberij principatum ſuſtuliſſe Druidas Gallorum, & id genus vatum medicorúmque: Suetonius etiam, Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantùm ciuibus ſub Auguſto interdictam penitùs Claudium aboleuiſſe auctor eſt. Sed vt voluerint, certè omnino ſuſtuliſſe non potuerunt. Suſtulerunt quidem fortaſſe ritum illum ſacrorũ deteſtabilẽ à Britannis acceptũ, quo Mercurio humanis litabãt hoſtiis (quòd & eundem ipſum Tiberium in proconſulatu ſuo penes Africam in Saturni ſacris feciſſe

Tertullianus ſcribit) ita tamen vt feritatis abolitæ manerent apud Gallos veſtigia, in eo, quòd deuotam hoſtiam, id eſt hominem, altaribus admotam delitabant, vt Mela auctor eſt : Druidas verò penitus non ſuſtulerunt: Nam & eorum ſub Vitellio Tacitus meminit lib. xx. & Auſonij loci ita eſſe cõfirmãt. Sed & ad Druidas neſcio quomodo multa pertinent ex Pſeudoplauti Aulularia, quæ nuper P. Danielis viri doctiſsimi & diligentiſs. opera edita eſt. Meminit & Gallicanarũ Druidũ Lampridius in Alexãdro, meminit & Vopiſcus in Aureliani & in Taciti vita, à quibus eas quoque religiosè conſultas ſcribit, & ab hoc quidem apud Tũgros. Atqui Germanos Druidas non habuiſſe Cæſar teſtatur: ſed habuerunt tamen non omnino diſsimiles à Gallicanis Druidibus Velledas & Aurinias, quarum Cor. Tacitus meminit. Præter Druidas fuerunt etiam in Gallia Bardi, fuerunt & Vates ſiue Vaties, ita Strabo lib. iiij. appellare videtur eos qui à Marcellino libro xv. Eubages, à Diogene Laertio σεμνόθεοι, à Diodoro Saronidæ dicũtur. Ex quo genere philoſophorum fuiſſe veriſimile eſt eum quẽ Lucianus in Hercule Gallico picturæ ſibi ænigma explicaſſe fingit. Non deſunt tamen qui hęc religioſius diſtinguãt, quorum ego auctoribus tam propensé credulus eſſe non poſſum.

De Beleno Tertulliani locus emendatus, itémque de Cæleſti & de Beſſa. *Cap. IIII.*

CVm hos Auſonij lócos iterum atque iterum relegerem, memoria repetēti, ecquid de Beleno ab aliis auctoribus proditum eſſet, venit tandem in mentem Tertulliani locus, in quo variarum gentium deos enumerās, Tibilenem etiam Norici deum facit: vbi Beleni nomen corruptū ſtatim ſuſpicatus ſum. Et quia impreſsi libri copia tum nō fuit, veterem manuſcriptum conſului quem tum fortè ad manum habere contigit, in quo, bono euentu, non iam coniecturam meam, ſed veram & genuinam Tertulliani ſcripturā reperi. Adſcribam locum integrū ex Apologetico, vti quidem in veteri libro exaratus eſt. « Vnicuique etiam prouinciæ & ciuitati ſuus deus eſt, vt « Syriæ Adſtartes, vt Arabiæ Dyſares, vt Nori- « ci Belenus, vt Africæ Cœleſtis, vt Mauritaniæ « Reguli ſui. Romanas, vt opinor, prouincias « edidi, nec tamen Romanos deos earum, quia « Romæ non magis coluntur, quàm qui per « ipſam quoque Italiam municipali conſecra- « tione cenſentur: Caſianenſium Deluentinus, « Narnenſium Viſidiarius, Æſculanorum An- « charia, Volciniēſium Nortia, Ocriculanorum « Valentia, Sutrinorum Nortia, Faliſcorum in « honore patris, Curris, & accepit cognomen « Iuno. Ex quo apparet Belenum deum in Aremorico & in Norico cultū. Niſi fortè quis

ad hæc quoq; ſuſpicetur,apud Tertullianum Armorici pro Norici reponendum: Sic enim tum Aremoricum neutro etiam genere appel labant. Sed hanc ego, ſiue coniecturam, ſiue diuinationem, temerè probare non auſim, vt illud omni affeueratione contendo, Africæ Cœleſtem in veteri libro rectiſsimè ſcriptum non Cœleſtum:quomodo & in Vlpiani fragmentis, & apud Capitolinum reponẽdum cen ſeo. Cœleſtis non eſt,vt opinor,Saturni pater Cælius, aut qui ab eodem Tertulliano Afrorum Saturnus dicitur, ſed Cœleſtis dea.

„ Spartianus in xxx.Tyrannis.Afri Celſum im-
„ peratorem appellarũt peplo deæ Cœleſtis or-
„ natũ. Am.Marcell.lib.xxij. Aſclepiades phi-
„ loſophus cum viſendi gratia Iuliani peregrè
„ ad id ſuburbanum veniſſet, deæ Cœleſtis ar-
„ genteum breue figmentum quocunque ibat,
„ ſecum ſolitus efferre,ante pedes ſtatuit ſimu-
„ lachri ſublime,accencíſque cereis ex vſu ceſ-
„ ſit. Philaſtrius Brixienſis in catalogo hæreſ.
„ Alia (inquit)hęreſis in Iudæis quæ Reginam,
„ quam & Fortunam cœli nuncupant,quam &
„ Cœleſtem vocãt in Africa.Idem ipſe Tertul-
„ lianus in eodem Apolegetico. Iſta ipſa virgo
„ Cœleſtis pluuiarum pollicitatrix,iſte ipſe Æ-
„ ſculapius medicinarum demonſtrator,alia de
„ morituris Socordio, & Denatio, & Aſclepio-
„ doto ſubminiſtratur,niſi ſe dęmones confeſsi
„ fuerint Chriſtiano mentiri non audentes,ibi-
dem

dem illius Chriſtiani procaciſsimi ſanguinem "
fundite. Hæc eſt manuſcripti codicis lectio.
Sanè & in vetuſtiſsimo & optimo exemplari
librorum Saluiani de gubernatione Dei ad S.
Salonium Epiſcopum (ex quo, domino fa-
ciente, auctorem optimũ multò integriorem
quàm nunc eſt, aliquando fortaſſe editurus
ſum) quibus locis Cœleſtis mentionem facit,
cõſtanter vbique ſcriptum eſt, Cœleſtem il-
lam, non illum. Ad Cœleſtem etiam reſpexiſ-
ſe videtur Apuleius lib. iiij. Floridorum his
verbis: Carthago prouinciæ noſtræ magiſtra "
venerabilis, Carthago Africæ muſa Cœleſtis. "
Vereor etiam ne apud Tertullianum in libro
de virginib. velandis, Cereri Africanæ ſcriptũ
ſit pro Cœleſti, vt & in exhortatione ad ca-
ſtitatem. Sed nihil temere affirmo. Habeat ve-
rò Si deo Si deæ hanc hoſtiam. Et quia veter-
noſis iſtis dæmoniis neſcio quo malo hodie "
operari contigit, libemus etiam aliquid Beſæ
deo, cuius Amm. Marcellinus ſic meminit lib.
xix. Oppidum eſt Abydũ in Thebaidis parte "
ſitum extrema. Hic Beſæ dei localiter appel- "
lati, oraculum quondam futura pandebat. "
Huius dei aut oraculi nomen, alibi legiſſe me
nunc non memini. Sed nec illud quidem ſatis
percipio quòd ait, Beſam deum localiter ap-
pellatum: niſi fortè intelligamus ab incolis
loci ſic appellari, & hoc nouum loquendi ge-
nus in Græculo milite feramus. Quid autem

„ ſi legamus potius hic Beſſæ dei à loco (vel „ à luco) taliter appellati? Strabo de Abydo Thebaidis loquens, ait ibi foſſam eſſe, & circa eam Ægiptiarum achantorum lucum Apollini ſacrum. A foſſa illa & luco, Beſſa deus appellari potuit, vt Beſſam campum à ſylua vicina dictum idem ſcribit lib. ix. vbi ait gemino ſſ. ſcribendum, vt à Beſa Attici agri tribu diſtingatur. Sed hæ coniecturæ tantùm ſunt hominis otio abutentis, quæ ἐποχὴν & ἀπορίαν ferunt.

Marcellini & Taciti de Druidibus loci. Cap. V.

NON abſre forſitan ſuſpicetur aliquis Druidarum nomen reponendum eſſe apud Amm. Marcellinum lib xv. Vbi vulgò ſic legitur, Draſidæ memorant reuera fuiſſe „ populi partem indigenam. Nec id ſanè omnino alienum eſt ab eo quòd Cęſar ſcribit, Gallos ſe à Dite patre prognatos prædicare, idq; à Druidibus proditum dicere. Verùm, vt hoc nomen eo loco redintegrari vltro patiar, apud Cor. Tacitum lib. xij. faciiè hoc idem recipi non ſinam. Ecquãdo enim tandẽ Druides Romæ recepti & eo honore habiti ſunt, vt iis carpento Capitolium ingredi permitteretur? cùm & ſub Auguſto Druidarum religio ciuibus penitùs interdicta ſit, vt Sueto. in Claudio ſcribit, & à Tiberio Claudio-

que etiam apud Gallos penè abolita? Sed locum ipſum Taciti adſcribam, Suum quoque faſtigium Agrippina tollere altius, carpento Capitolium ingredi: Qui mos ſacerdotibus & ſacris Druidibus antiquitus conceſſus, venerationem augebat fœminæ. Vulnus quidem, vt videtur, non recens detectum eſt, in quo ſanando, vt verum fatear, mihi ipſi planè ſatisfacere non poſſum. Equidem Sex. Pompeium ſcribere ſcio, Pilentis & carpentis per vrbem vehi matronis conceſſum eſſe, quod cum aurum deeſſet ex voto quod Camillus vouerat Apollini delphico, contulerunt. Id Liuius quoque lib. v. ſic expreſsit. Honorem ob eam munificentiam ferunt matronis habitum vt pilento ad ſacra ludóſque, carpentis feſto profeſtóque vterentur. Virgilius lib. viij. Æneid. de Pilentis ſic canit.

Caſtæ ducebant ſacra per vrbem
Pilentis matres in mollibus.

vbi Seruius, Pilenta (inquit) ſunt vehicula, Sicut nunc Baſternas videmus. Erant autẽ tunc veneti coloris, non vt nunc, ruſſati: quibus niſi caſtæ matronæ vti non poterant. Quòd & ab Iſidoro refertur lib. xx. Ethimolog. vbi & carpentum ab Horatio petoritum (non prætorium) appellatum ſcribit. Ex quibus vt id quoq; obiter admoneam, interpretationem accipit Hieronimi ad Euſtochiũ

locus, in quo vir doctiſsimus humano vitio lapſus eſt Baſtarnas pro baſternis ob neſcio
„ quomodo exaudiẽs. Pręcedit (inquit Hiero.)
„ caueas baſternarum ordo ſemiuirorum. De
„ matronis autẽ loquitur de quib. Amm. quo-
„ que Marcellinus lib. xiiij. Eo comitatis (ait) matronæ complures opertis capitibus & ba-
„ ſternis per latera ciuitatis cuncta diſcurrunt,
„ vtque præliorum periti rectores primò cater-
„ uas denſas opponunt. Baſternæ etiam nomen eodem penitus ſenſu vſurpant Lampridius in Heliogabalo, & Gregorius Turon. in libris hiſtor. Sed his crudeſcit potius vulnus quàm ſanatur. Nam vt carpenti ius matronæ habuerint, quid habet earum nomẽ commune cum ſacris Druidibus? Deinde carpento eas Capitolium ingreſſas quî conſtat? Et verò vt conſtet, quanam tandem prærogatiua Agrippinæ venerationem id auxit, quòd cum cæteris honeſtioribus matronis commune habuit? Itaque quando huic ſanando nihil nunc quidem adhibere poſſumus, præſtat deſperatum nobis locum in medio deponere, quàm ei præmaturè manus violentas inferre. Sed quid ſi tamen interim vulnus deligemus, aut etiam ἀνώδυνόν prius adhibeamus, & quòd medicos paſsim in dubiis deſperatíſque morbis facere videmus, in hoc quoque adblandientibus medicamentis, id eſt, fuco & (vt ipſi vocant) palliatione vtamur? Legamúſque, interim

dum quid aptius occurret, Qui mos ſacerdo- «
tibus & ſacris virginibus antiquitus conceſ- «
ſus. Artemidorus lib. j. de Somm. interpret. «
φημὶ δὲ ἀγαθὸν ἐλευθέραις γυναιξὶν ἅμα καὶ παρθένοις πλουσίαις, τὸ διὰ πόλεως ἅρμα ἐλαμήνειν. ἀγαθὰς γὰρ ἱεροσύνας αὐταῖς περιποιεῖται loquitur autem de carpento & petorito, id eſt, περὶ ἅρματος τετρώρου. Hoc verò Agrippinæ venerationem auxiſſe intelligemus, quòd quamuis honeſtiores etiam matronæ carpentis per vrbem veherentur, eis tamen carpento Capitoliũ ingredi ius non erat, quòd ſacerdotibus tantùm & ſacris virginibus conceſſum à maioribus fuit. Cuius priuilegij vt ſtatim authenticum inſtrumentum à nobis non proferatur, rationis tamen ſpecie coniectura & interpretatio noſtra non caret, qua ſępe in cœcis huiuſmodi morbis par eſt nos eſſe contentos. Diuerſum porro fuit à carpento & petorito pilentum, vtpote mollius, quo & interdum per vrbem cum ſacris vehi ſolitas Veſtales Prudentius lib. ij. In Symmach. teſtatur. Ideoque Capitolinus ſcribit Zenobiam virilis ſpiritus fœminam vehiculo carpentario vſam, rarò pilento, equo ſæpius. Sed longius proceſsiſſe me ſentio quàm res poſtulabat. Verùm quid faciam? Omnis profectò ſcientia (vt ille ait) naturæ facilitate verboſa eſt.

Ver ſacrum. *Cap. VI.*

VEr ſacrum quid ſit Paulus ex Feſto ſic
„ explicat. Ver ſacrum vouendi mos fuit
„ Italis. Magnis enim periculis adducti vo-
„ uebant quæcunque vere proximo nata eſ-
„ ſent apud ſe animalia immolaturos. Sed cùm
„ crudele videretur pueros ac puellas inno-
„ centes interficere, perductos in adultam æta-
„ tem velabant, atque ita extra fines ſuos exi-
„ gebant. Idem Sex. Pompeius in Mamer-
„ tin. vt ſi vellent (inquit) eo malo liberari
„ ver ſacrum vouerent, id eſt, quæcunque ve-
„ re proximo nata eſſent immolaturos. Quem
locum librariorum incuria in Auguſtiniana
editione corruptum arbitror. In aliis verò
auctorum locis quos adſcripturus ſum, igno-
rantia & audacia potius quàm oſcitantia.
Apud Iuſtinum lib. xxiiij. Galli abundanti
„ multitudine dum eos terræ non caperent
„ quæ genuerant, trecenta hominum milia ad
„ ſedes nouas quærendas veluti peregrinatum
„ miſerunt. Legendum auctoritate veterum
librorum, velut Ver ſacrum miſerunt. In
collectaneis rerum memorabilium Iulij So-
„ lini vbi ſcriptum eſt, Catillus Amphiarai fi-
„ lius poſt prodigialem patris apud Thebas
„ interitum, Oeclei aui iuſſu cum omni fœtu
„ vel ſacro miſſus tres, liberos in Italia pro-
creauit. Emendandum cum omni fœtu ver
ſacrum miſſus. Quòd & veterum librorum

& excuſsi cuiuſdam fide mihi compertum eſt, & miror à doctiſsimo & diligentiſsimo homine prætermiſſum, cui ſtudioſi omnes vel vnius Solini nomine plurimùm meritò debent. Sed nemo vnquam iure reprehenſus qui è ſegete ad ſpicilegium reliquit ſtipulam. Porro autem veris ſacri vouendi, faciendíque ritus peti poſſunt ex Liuio lib. xxij. & xxxiiij. hiſt. A. V C. cuius huc verba transferre nihil opus eſſe duxi. Inde vero ab antiquis vernarum nomen pro conuitio & maledicto habitum Nonius ſcribit, quòd eos etiam Bernas appellarent qui vere ſacro nati eſſent tanquam deuotos, ſacróſque & deteſtabiles. Quòd ſi verũ eſt, vt certe veri ſpeciem habet, ſimul etiam quòd de eadem voce Feſtus ſcripſit, ſubruitur planè quorundam grammaticorũ traditio quæ non ſolum Bedã in libello de orthographia, ſed & Martyrium Adamantium auctorem habet, ex cuius tractatu de V. & B. hęc Caſsiodorus excerpſit, quę ex veteri Danielis noſtri quamlibet hac in parte corrupto peruerſóq; exemplari adſcripturus ſum, ſed vti ea tãdem ex ingenio reſtituenda putaui. Berna (inquit) licet « ego inuenerim per V. ſcriptum, tamen Men- « nam in luſtris memorię audiui, Mennonium « hominẽ, omnis facũdiæ iudicẽ, ſe dicẽtem de « hoc, reprehenſum à Romano quodam diſer- « tiſsimo, quòd per hanc énuntiaret literam. «

„ Nos quoque notamus,ac temptamus rationē
„ reddere quaſi diuerſitatis cauſa. Si enim Ber-
„ na domi genitus ſignificet,id eſt οἰκογενής,com
„ mune eſt duum generum ſecundum veteres,
„ Trium verò ſecundum meam ſententiam, &
„ per, B, mutam ſcribitur: Si verò temporale
„ quiddam denunciet, erit mobile. Quare?
„ Namque vernus,verna, vernum fit, vt ſi quis
„ dicat vernus ſol, verna hirūdo,vernum tem-
„ pus, &,V, ſicut primitiuum eius in ſcriptura
„ tenebit. His ita ſe habentib',poſſumus etiam
„ intelligere Bernam dictum eſſe eum qui in bo
„ nis hereditatis natus eſt. Bona vero per,B,
„ literam ſcribi ſupradicta ratio demonſtrat.
Sed hæc cùm audio Græculorum mihi lite-
ratorum de aliena lingua ſomnia audire vi-
deor.

Adorationis ritus. Cap. VII.

ADorationis vetus hic non apud Roma-
nos modò, ſed & apud alias pleráſque
gentes ritus fuit,vt dextra manu labris admo-
ta & ad oſculū relata,capite ſubmiſſo,corpus
dextrouorſum circūagerent.Quòd in adora-
tione ciuili(ſic enim vocare liceat dum lubet)
neſcio quomodo nuper tādē à nobis ſimiolis
„ receptū eſt. Plinius lib.xxviij.ca.ij. In adorā-
„ do,dextrā ad oſculum referimus,totū corpus
„ circumagimus:quòd in lęuū feciſſe Gallię re-

ligioſius credunt. Fulgetras popyſmis adora- "
re conſenſus gentium eſt. Plautus in Curcu- "
lione. "

PH. Quo me vortam neſcio. "

PA. Si deos ſalutas, dextrouorſum cenſeo. "

Apuleius Afer Apolog. 1. Nam, vt audio "
percẽſentibus iis qui nouere, nulli deo ad hoc "
æui ſupplicauit, nullum templum frequenta- "
uit: Si fanum aliquod prætereat, nefas habet "
adorandi gratia manum labris admouere. Mi- "
nutius Fœlix Octauio, Cæcilius ſimulachro "
Serapidis viſo (vt vulgus ſuperſtitioſus ſolet) "
manum ori admouens oſculum labiis preſsit. "
Hieronymus Apolog. j. in Ruffinum de ex-
poſitione illius loci, Apprehẽdite diſciplinã.
Naſcu (inquit) vt verbum de verbo interpre- "
ter, καταφιλήσατε, id eſt, deoſculamini dicitur, "
Quod ego nolens transferre putidè, ſenſum "
magis ſecutus ſum vt dicerẽ, Adorate. Quia "
enim qui adorãt ſolent deoſculari manum, & "
capita ſubmittere (quod ſe B. Iob elementis "
feciſſe negat, dicens, Si vidi ſolem cùm fulge- "
ret & Lunam incedentem clarè, & lætatum "
eſt in abſcõdito cor meum, & oſculatus ſum "
manum meam ore meo, quæ iniquitas maxi- "
ma eſt & negatio contra Deum altiſsimum) "
Et hebræi iuxta linguæ ſuæ proprietatem de- "
oſculationem pro veneratione ponunt, id
tranſtuli quòd ipſi intelligunt quorum ver-
bum eſt. Bar autem &c. Sic totius ille locus "

legendus diſtinguendúſque eſt. Malè autem, quantùm intelligo, quidam eum Iobi locum ita interpretantur ex cap.xxx. vt ſe tacuiſſe ſignificet. Nam ſanè aliud longè eſt manum oſculari, aliud manum ori opponere, & quaſi digito labellum compeſcere. Ad hunc quoque morem reſpiciens vetus interpres quiſquis ille eſt, locum alterum in lib. iij. ΒΑΣΙ-
» ΛΕΙΩΝ cap. xix. ſic reddidit. Quoruum genua
» nō ſunt incuruata ante Baal, & omne os quod
» non adorauit eum oſculans manum. Ex quo etiam illud Eccleſiaſtici cap.xxix. ἕως οὗ λάβῃ, καταφιλεῖ χεῖρας αὐτοῦ nō ineptè forta ſe ita quis
» interpretetur, Eſt qui dū accipiat manū deoſ-
» culatur ſuā, id eſt, adoret eum à quo accipit. At ego receptam eius loci interpretationem magis probem, quæ & ratione nititur & exem
» plis non caret. Macrob. lib. j. Satur. Inuenies
» Dominum ſpe lucri oſcula alienorum ſeruo-
» rum manibus infigentem. Apul. Apolog. ij.
» Pōtianus ante pedes noſtros aduolutus, flens,
» & manus noſtras oſculabundus. Sed eſto ſanè ſuum cuíque iudicium & mihi meum, dum id tandem bono modo fiat. Porro ab hac manus ad os relatione non immerito aliquis ſuſpicetur adorandi, quod ab ador Nonius deducere tentat, vt à capitis ſubmiſsione ſupplicandi verbum deductum: Quanquam & hoc genua, & illud orationem magis ſpectare videatur. Quòd autem Hieronymis adiicit,

Adoraturos capita ſubmittere, pertinet maximè ad hæc Lampridij de Alexãdro verba: Salutabatur nomine hoc, Haue Alexander, ſi " quis caput flexiſſet, aut blandius aliquid di- " xiſſet, vel abiiciebatur, ſi loci eius qualitas pa- " teretur, vel ridebatur ingenti cachinno, ſi eius " dignitas grauiori nõ poſſet ſubiacere iniuriæ, " hoc eſt, quod idem paulò pòſt ſcribit, Alexandrum adorari ſe vetuiſſe. Non eſt illud omittendum, Adoraturos etiam plerunque ad ſolis ortum labia vibrare ſolitos, vt Tertull. loquitur, cuius hęc ſunt ex Apologetico verba. Deinde ſuſpicio Solem nos adorare, quòd in- « notuerit ad orientis regionem precari. Sed & « pleriq; veſtrũ, affectatione aliquãdo & cœleſtia « adorãdi, ad ſolis ortũ labia vibratis. Vbi in vet. « li. ſcriptũ eſt affectatione aliquãdo & cœleſtia adoriendi. Latin' Pacatus Drepani' Gall', in Panegy. Theod. A dicto. Nã vt diuinis rebus « operantes, in eam cœli plagã ora conuertimus « à qua lucis exortiũ eſt, ſic ego vota verborum « quę olim nuncupauerã, ſoluturus, id oratione « tempus afficiã quo Romana lux capit: Cæterùm veteres etiã Chriſtianos ſiue ſtantes Paſchæ & quinquageſimæ diebus, ſiue aliis de geniculis adorarẽt, ad Solis exortum conuerti ſolitos, vulgatius eſt quàm vt adnotari debeat. Illud potius de voti adſignatione ex Apuleij Apolog. priore huc congeratur. Quip- " pe omnibus (inquit) ſi cui fortè negotiũ ma- "

„ giæ faceſsitur quicquid omnino egerint ob-
„ iicietur. Votum in alicuius ſtatuæ fœmore ad-
„ ſignaſti. Igitur magus es, aut cur ſignaſti? Ta-
„ citas preces in tẽplo Diis allegaſti. Igitur ma-
„ gus es, aut quid optaſti?

Baro, Dux. *Cap. VIII.*

BAronis nomen vltrò tandem pro ſtupido, bardo, ſtolidóque receptum eſt, & apud Ciceronẽ pluribus in locis quaſi interdicto ſedẽ retinuit, retineat & apud Perſium Satyr. vj. vel libris veteribus vindicias ſecundum ipſum dicẽtibus. Nam quo loco impreſſi vulgò habent,

„ *Verte aliquid, iura, ſed Iupiter audiet. eheu*
„ *Vare reguſtatum digito terebrare ſalinum*
„ *Contentus perages, ſi cum Ioue viuere tendis*
„ *Iam pueris pellem ſuccinctus, &c.*

Illi rectius multò

„ *Baro reguſtatum digito terebrare ſalinum*
„ *Contentus perages, ſi cum Ioue viuere tendis*
„ *Iam puer, is pellem ſuccinctus, &c.*

„ Scio vari vitium ad animnm quoque tranſferri, cui non diſsimili loquendi forma recto talo viuere idem dixit: Sed quiſquis Baronis nomen ei loco magis conguere non videt, is ipſe, meo quidem iudicio, Baro eſt. In manuſcripto autem libro adſcripta eſt veteris grammatici gloſa hæc. Baro vel varo, id eſt, fatue, ſtulte, lingua Gallorum. Varones dicuntur ſerui militũ, qui vtiq; ſtultiſsimi ſunt. Quòd

ego nõ ſtatim reſpuendũ arbitor. Nam quãuis hodie apud nos, nomẽ hoc nobiliũ & generoſorum hominum ſit, quis tamẽ miretur modò duriora, interdum etiam molliora verba efficere vetuſtatẽ? Sed & cùm ignauos inertéſque & nihili homines in nõnullis Galliæ partibus hodiéque Barones appellari audimus, cur ab hac potius quàm ab illa ſignificatione trahamus & deducamus? Sanè verò, ne quid diſsimulem, & in veteribus quæ extant Saliorum, Langobardorum, Alamannorum & Ripuariorum legibus, Baronis nomen pro viro paſſim poſitum videtur vt ab altero ſexu diſtinguatur, & in veteri Lexico Latino-Gręco Baro ἀνὴρ vertitur. Apud auctorem Panegyrici Maximiano A dicti ſic ſcriptum eſt eo loco quẽ de Tricaſsino agro citauimus. Quicquid « infrequens Ambiano & Bellouaco & Tricaſ- « ſino ſolo Lingonicóq; reſtabat, Baro cultore « reuireſcit. Vbi quis Baro vel Barus ſit planè « ignorare me fateor, putóque emendandum Vario cultore reuireſcit: niſi quis malit Ambarro reponere, cùm & Liuius lib. v. Senones Ambarros & Heduos coniungat, & Cæſar libro j. Bell. Gall. Ambarros Heduorum cõſanguineos appellet. Videtur tamen auctor, quiſquis ille eſt, ſignificare voluiſſe ex Britannica victoria Lingonas & Tricaſsinos cultores accepiſſe, quòd & ſequentia indicant. Vt autem Barones ſiue Varones, ita & Ambactos apud

Ennium lingua Gallica ſeruos dictos ex Sex. Pompeio, Paulus ſcripſit: Quo verbo, ſanè, vt mihi quidem videtur, merè Romano, Cæſar etiam vtitur de Gallis equitibus loquẽs. Vt vt autem Gallicum eſſe fateamur, amplius videtur fuiſſe Varonis appellatione, quæ ad militum tantùm ſeruos pertinuit. Pueri autem nomine Perſius ſeruulũ ſignificat, vt & pòſt paulò: dum ait,

Solea, puer, obiurgabere rubra.

Antea male ita legebatur, Iam pueris, pro, puer is: quod iterũ monere voluimus, ne cuiuſquã aures oculóſque ea emendatio leuius præteruéheretur. Sed quoniam in Baronum noſtrorum mẽtionem incidimus, placet hîc adnotare, Karoli magni temporibus Ducem ſub ſe xij. Cõmitatus habuiſſe. Itaque in Annalibus

» Pipini ſic ſcriptum legimus, Domum reuerſus Grifonem more Ducum xij. Comitatibus donauit: quod poſtea ad Aimonij Monachi hiſtoriam additum eſt lib. iiij. cap. lxj. Ex quo

„ emendandus videtur alter eiuſdem appendi-

„ cis locus lib. v. cap. xj. de Ludouico: Baldrico

„ (inquit) Duci Foroiulienſi, dum obiiceretur, & probatum eſſet eius ignauia & incuria vaſtatam à Barbaris regionem noſtram, pulſus eſt Ducatu, & inter quatuor Comitatus eſt eiuſdem poteſtas diuiſa. Legendum diſtinctè in ter quatuor, id eſt, xij. Quod & tibi Ant. Loiſele aliquandò viſum memini.

M. Varronis de Compitalibus & liberalibus, loci expoſiti. CAP. IX.

VArro lib. v. de ling. Lat. ad M. Tullium Ciceronem, Compitalia (inquit) dies adtributus Laribus, vt alibi, ideo vbi viæ competunt, tum in compitis ſacrificatur. Quotannis is dies concipitur. Quid eſt quod ait Varro, Vt alibi? Hoc enim obſcurum eſſe video. Sic verò interpretor vt ſignificet, Compitalia dicta à compitis ſiue compitorũ viis, in quibus Cõpitalibus ſacrificabatur: quòd & Macrobius ad ludos refert. Vt alibi, ſcilicet, ſacrificetur, id eſt, quãuis & alibi quàm in compitis Compitalibus ſacrificetur, nempe in foco. M. Cato de Re ruſtica, Rem diuinã niſi Compitalibus in cõpito aut in foco ne faciat. Martial. lib. v.

Cingunt ſerenum lactei focum vernæ,
Et larga feſtos lucet ad lares ſylua.

Quo & Virgilius reſpexiſſe videtur in Daphnide, cui tanquam Lari ſe ſacrificaturum Menalcas vouet. (Animas enim hominum in numerum deorum relatas veteres, Lares eſſe putauerunt, quẽadmodum ex Sex. Pompeio Paulus notat. Ait igitur Menalcas,

Pocula bina nouo ſpumantia lacte quotannis
Craterāſque duos ſtatuam tibi pinguis oliui,
Et multo in primis hilarans conuiuia Baccho
Ante focum, ſi frigus erit, ſi meſſis, in vmbra.

Vt compita, ita & focũ ſedem eſſe & quaſi domiciliũ Larũ nemini hodie ignotũ eſt, quãuis

ab itinerib' & vicis, quos Græci Lauras vocāt, Lares potius appellare vulgus putauerit, vt Arnob. ſcribit lib. iij. Cæterùm, Compitalia non certo ſed incerto die concipi ſolita Varronis Macrobiiſque euincit auctoritas. Sed & Auſonij verſus,

Et nunquam certis redeuntia feſta diebus
Cùm ſua per vicos compita quiſque colit.

Nam quòd apud Macrob. lib. j. Saturn. verba Prætoris more maiorum Compitalia pronunciantis ſic concepta ſunt, Die noni poſt Kal. Ian. Quiritibus Compitalia erunt, & veterum librorũ & Gelliani codicis fide ita emendandum eſt, Die noni P. R. Quiritibus Compitalia erunt. Quid in contrarium proferri poſsit cùm ex Dion. Hallicarnaſ. & Macrobio, tum ex Ouidio & veteri Kalendario à Manutio prodito ſat ſcio, nec tamen ſententiam muto. Qua de re alibi fortaſſe amplius diſſeretur. Nunc alterum ex eodem Varronis libro de Literalibus locum interpretari conſtitui, qui ſic
„ habet, Liberalia dicta, quòd per totum oppi-
„ dum eo die ſedent ſacerdotes Liberi, hedera
„ coronatæ anus, cũ libis & foculo pro empto-
„ re ſacrificantes. Hæc eſt vetus ſcriptura quæ ita nullum ſenſum quibuſdam habere viſa eſt, vt Oedippo coniectore opus eſſe dixerint, & horum verborum pro emptore, loco, Compotores, repoſuerint. Ego quoque aliquādo pro tempore legi poſſe putaui, quàm nūc ſententiam

tiam vltro muto, & vero capite damno: vt erunt proculdubio multa in his nugis opinionum commẽta, quæ tandem delebit dies cùm naturæ iudicia cõfirmabit. Varronis autẽ verba ſic exaudio: Liberalium die anus libero patre dignæ antiſtitę & ſacerdotes vtpote vnioſiores, hedera & ipſa Libero ſacra coronatæ, paſsim per oppidum ſedebant cum foculo & libis mellitis quæ ipſæ confecerant, ad quæ etiam populos vocabãt, vt Ouid. lib.iij. Faſt. ſcribit: id eſt, vt ego interpretor, tranſeuntes quoſlibet ad liborum emptionem inuitabãt, & pro emptore ſacrificabant. Libi empti parte foculo indita. Hunc ego Varroniani loci ſenſum aliqua ex parte debere me fateor Nicolao Vignerio medico doctiſsimo & mihi amiciſsimo, qui eius primùm eruendi quaſi anſam præbuit. Porro ſi cui viſum ſit anus à Liberi ſacerdotibus diſtinguere, intelligat ſanè liba mellita ſiue Liberi bellaria ab anu confici ſolita & vendi, Sacerdotes autem pro emptore ſacrificare ſolitos libi empti parte foco aſperſa. Liberalibus etiam veteres in publico diſcumbere ſolitos teſtis eſt Sep. Tertullianus in Apologetico.

Spinturnicia, Reſecro, apud Plautum & Marcellinum. CAP. X.

AMmianus Marcellinus lib. xxij. Exuberat Ægyptus pecudibus multis, inter quas

„ terreſtres ſunt & aquatiles, alięque humi & in
„ humoribus viuunt, vnde amphibia nominan-
„ tur. Et in aridis quidem capreoli veſcuntur, &
„ buculi, & biſturnitatia omni deformitate ri-
„ dicula, aliáque monſtra quæ enumerare non
„ refert. Vbi quidam codices habẽt Piſturnitia.
Ego vero nõ dubito ab auctore Græculo ſcriptum Spinturnicia pro ſpinturnicibus græcanica etiam forma, quẽadmodum & apud Plautum in Milite ſcriptum eſt,

PVR. *Aedepol hæc quidem*
Bellula eſt. PA. *Pithecium hæc eſt*
præ illa & ſpinturnicium.

Prudentius etiam lib. ij. in Simmach. Inter Ægyptios deos Simiam refert his verſibus.

„ *Iſis enim eſt Serapis & grandi Simia cauda*
„ *Et crocodillus, idem quod Iuno, Lauerna, Priapus.*
„ *Hos tu Nile colis, hos & tu Tybris adoras.*

Libet & alterius verbi vim apud vtrunque auctorem adnotare quæ vulgò non ſatis nota eſt. Sic igitur Marcellinus lib. vigeſimoquar-
„ to ſcribit: Exclamauit indignatus acriter Iu-
„ lianus, Iouémq; teſtatus eſt nulla Marti iam
ſacra facturum: Nec reſecrauit celeri morte præceptus. Vidi qui eo loco emẽdaret reſera-
„ uit quòd omnino explodendum eſt. Reſecra-
„ re ex feſto, Paulus ſic exponit. Reſecrare ſol-
„ uere religione. Vt cùm reus populum comi-
„ mitiis orauerat per Deos, vt eo periculo libe-
„ raretur, iubebat Magiſtratus eum reſecrare, id

eſt,populum religione abſoluere: ſcilicet, vt ita demum populus religione teneretur, ſi is qui perDeos orauerat inſons innocénſque eſſet. Ita Feſtum ſenſiſſe Farneſiani libri veſtigia indicant. Niſi ita reſecraſſet reus, & ſi ex iuſta cauſa à populo damnatus eſſet, populus ipſe religione obſtrictus manſiſſet. Significat igitur Marcellinus, Iuliano morte celeri præuēto non licuiſſe obteſtationis quā fecerat religione ſe abſoluere. Plautus in Aulularia,

Nunc te obſecro
Fac mentionem cum auunculo mater mea
Reſeróque mater quòd dudum obſecraueram.

Sic vulgò legitur etiam in libris à doctiſsimo Camerario editis, ſed reſecro omnino legendum Pauli locus indicat, hoc ſenſu. Obteſtatus erat matrem Lyconides, ne eorum quæ ipſi de Euclionis filia aliquādo dixerat apud auunculum mentionem faceret: nunc obſecrationis religione eam abſoluit, rogátque vt cum auunculo de amica conloquatur. Non ſubterfugit hoc verbum virum diligentiſsimum in Perſa Comœdia. Sic enim ſuo ordini verſum reſtituit, qui antea perturbatus erat.

T O. *Obſecro te, reſecro, operam da hanc mihi fidelem.*

Sed ſenſum potius eruamus, eſt enim ſubobſcurus. Toxillus per amicitiam obteſtatus erat Sagariſtionē, vt mutuò D C. nummos daret. Dixerat Sagariſtio nummos ſe præſentes non habere. Ita obſecrationis religione tenebatur.

Reſecrat Toxillus & ea abſoluit Sagariſtionem, obſecrátque vt ſaltem operam commodet, quò aliunde poſsit mutuos ſumere. Dicet hîc aliquis, Vbi verò tádem obteſtationis religionem notas, qua Sagariſtionem teneri fingis? Nempe hîc paulò antè,

TO. *Facere amicum tibi me potis es ſempiternum?*

Nam hæc verba potis es obteſtādi obſecrandíque, &, vt ita dixerim, adiurandi vim habent.

Terentius, *Si tibi placere potis es mihi vt reſpondeas.*

Idem, *Potin' es verum dicere.*

Quò etiam reſpicere mihi videtur illud Perſij Satir. j.

Et verùm, inquis, amo, verum mihi dicito de me.
Qui pote?

Vbi quam in obteſtatione formulam non expreſsit in reſponſione attingit, niſi cui fortè hæc nimis anxiè exquiſita videātur. Vidi etiā qui Plauti locum in ſuo libro perſonis ſic diſtingueret,

TO. *Obſecro te.* SA. *Reſecro te.*
TO. *Operam da, &c.*

Quòd ſatis perſpicuum habet ſenſum, nec eum quidem inſulſum aut indignum qui recipiatur, ſi modo ex veteris potius exemplaris fide quàm ex ingenio ita relatum eſt.

Ennij de Africano verſus expenſi.

CAP. XI.

SCripſit Ennius de Scipione Africano epigrâma, in quo ipſum ſic loquentẽ induxit,

A ſole exoriente ſupra Mæotis paludes,

Ad quod reſpiciens auctor Genethliaci Maximiano A. dicti. Etenim (inquit) quod ait il- «
le Romani carminis (ſic leg.) primus auctor, «
A ſole exoriente ad vſque Mœotis paludes, «
id nunc longius longiúſque protendere licet, «
ſi quis hoſtilem in mutuas clades veſaniam «
toto orbe percenſeat. In eo epigrammate En- «
nius Africani victorias deſcripſit, hoſtes internecione cæſos, vrbes captas direptáſque, cæteráque huiuſmodi quæ licentia militari publicè patrata virtutibus annumerantur: quò pertinebant etiam fortaſſe & illa.

Deſine Roma tuos hoſtes, Et «
Nanque tibi monimenta mei peperere labores. Itémq; «
Teſtes ſunt campi magni. «

Quæ eiuſdem epigrammatis fuiſſe veriſimile eſt: vt & iſta quæ à Lactantio referuntur lib. j.

Si fas cedendo cœleſtia ſcandere cuiquam eſt, «
Mi ſoli cœli maxima porta patet. «

Itémque à Seneca Epiſt. cix. licet paululum diuerſa ſcriptura. Nam in vetuſtis Senecæ exemplaribus ni faciendo plagas, vel ſi faciendo conſtanter, ſcriptum fuiſſe Pincianus homo doctus & diligens monuit. Ex quo ego facilè coniicio mihíq; penè perſuadeo olim ſic ſcripſiſſe Ennium,

" *Si fas endo plagas cœleſtum aſcendere cuiquam.*

Endo pro in, veteres paſsim dixiſſe cuilibet notum eſt. Emendandus verò ita eſt & hic ipſe verſus apud Lactantium Firmianum corruptus, credo ex præcedentibus ſequentibúſque auctoris verbis, ſed ab his profectò qui neque veterem loquendi formam, neque Firmiani ipſius mentem ſatis percipiebant. Si enim ita ſcripſiſſet Ennius, Si fas cædēdo, non debuit nec verò potuit tam acriter reprehendi: Quandoquidem conditionē adiecit hanc, Si fas, quæ potuit non vera eſſe. At ſi ita vt dixi verſus hic reponatur reprehendi iure potuit. Cæterùm huc etiam valde pertinent Senecæ ex Epiſt. lxxx.vij. de eodem Africano verba. Animam quidem eius (inquit) in cœlum ex quo erat rediiſſe mihi perſuadeo, non quia magnos exercitus duxit (hoc enim & Cambiſes furioſus, & furore fœliciter vſus habuit) ſed ob egregiam eius moderationē, &c. Reſpicit vero ad Ennij verſum. Quòd autem in eadem Senecæ epiſtola, ex qua Ennij verſus protulimus, ita ſcriptum eſt ex Cicerone, hanc quam nunc in Circo cretam vocamus, antiqui calcem dicebant, valde mihi pertinere videtur ad eum Plinij locum ex lib. xxxv. in quo ait, Creta Circum producere ad victoriæ notam, & venalium pedes tráſmare aduectorum denotare maiores inſtituerunt. Quod ego adnotaturus non fui, niſi viderem ineptè,

Circũ,pro ἀμφὶ, à quibuſdam accipi. Caſsiodorus lib.iij.Var.for.in Circi deſcriptione Albæ cuiuſdam lineæ meminit his verbis: Alba « linea non longè ab oſtiis in vtrunque podium « quaſi regula directa producitur, vt quadrigis « progredientibus inde certamen oriretur, ne « dum properè conantur elidere, ſpectandi vo- « luptatem viderentur populis abrogare: Quod « Perſius dixit Cretata ambitio, etſi ad cãdida- « tos magiſtratus propriè referendum videtur, hanc tamen etiã vim habet, vt ſeruilem quandam ambitionem notet. Gallos quoq; facies olim incretaſſe Petronius indicare videtur, dum ſcribit, Quin tu & circuncide nos, vt Iu- « dæi videamur, & pertunde aures, vt imitemur « Arabes, & increta facies, vt ſuos Gallia ciues « putet. Sed hoc ego ad natiuum potius Gallorum candorẽ, & vt Virgil. ait, lactea colla referendũ cenſeo ſicut & Gallicos vultus, apud Tertull.in lib.de virginib.velandis.

Locus Varronis de Ornithone ex lib. iij. de Re ruſtica, & quid ſit in eo Plumula.
CAP. XII.

M.Varronis de Re ruſtica libri tertij caput v. crebrioribus maculis inquinatum eſſe pridem Victorius admonuit, qui & ipſe in eo auctore reſtituendo operam nauauit egregiam. Sed homo vnus quamlibet oculatus omnia videre non potuit. Inter cætera,

cùm quid, Plumula, in eo ſignificaret exquirerem libuit locum ipſum, vti par eſt, attentius, expendere: Qui tandem mihi ita l. gendus diſtinguendúſque viſus eſt. Circum huius
„ ripas ambulatio ſub dio, (hypœthram ſi-
„ gnificat) pedes lata x. Ab hac ambulatione in
„ agrum verſus,(id eſt,in longitudine.)Ornitho
„ nis locus ex duabus partibus dextra & ſini-
„ ſtra maceriis altis concluſus: inter quas locus
„ q eſt Ornithonis, patet in latitudinē P.xlviij.
„ deformatus ad tabulæ literariæ ſpeciem cum
„ capitulo. Forma qua eſt quadrata, patet in
„ longitudinem P. lxxij. qua ad capitulum P.
„ xxvij.ad hæc,id eſt, xcix. vel potius C. ſi mo-
„ do xxviij. legatur. Hactenus omnia diſtinctione, emendatione, & interpretatione no-
„ ſtra plana ſunt. Sequitur deinde, Ita vt in mar-
„ gine quaſi infimo tabulæ, deſcripta ſit ambu-
„ latio, ab Ornithone plumula, in qua media
„ ſunt caueæ, qua iter in aream eſt. In limine, in lateribus, &c. Hæc eſt Victoriani libri ſcriptura: ſed ex ea cōmodum ſenſum eruere mihi quidem perdifficile eſt. Tentemus tamen ſiquid ipſi in hac re poſſumus. Videtur autem error ex notis originem habuiſſe, quæ à librario non intellectæ in plumulam euaſerunt. Quid igitur ſi legamus? Ita vt in margine quaſi infimo tabulæ deſcripta ſit ambulatio ab
„ Ornithone. P.l.xlviij. V. LA. Significat in extremo loci qui eſt Ornithonis, quē ad tabulæ

literariæ ſpeciem deformatum dixit, ab ipſo ornithone, id eſt, poſt ornithonem, quaſi in ipſius tabulę literariæ margine infimo, ambulationem fuiſſe eadem omnino longitudine, qua ſe loci ipſius latitudo exerebat, id eſt, pedum xlviij. Latitudine pedum. v. Quæ ſi cui anguſtior paulò videatur, per me licet reponat pedes decem, vt in ſuperiore ambulatione. Hanc ego coniecturam debere me fateor Æmari Ranconeti manibus, viri, nulli vnquã ingenio aut eruditione ſecundi. Nam cùm fortè in codicem incidiſſem qui ipſius aliquando fuiſſe dicebatur, nihil aliud ad Varronis libros annotatũ reperi quàm ad hunc locum notus iſtas, P L. L A. Statímque ſuſpicatus ſum virum ingenioſiſsimum & ſagaciſsimum putaſſe aliquando locum eſſe corruptũ, vti quidem certe eſt, & ex notis errores natos, quibus deturpabatur, quam ego quaſi anſam arripiens, loco altius reſeſſo, hanc tandẽ (qualiſcunque eſt) lectionem erui. Sequitur apud Varronẽ in qua media ſunt caueæ. Has oportuit eſſe ſuſpẽſas, vt certè fuiſſe veriſimile eſt, aut longitudinis ipſius menſura cõprehendi, ſi quidem vt ſuperioris loci latitudini, ita huius quoque ambulationis longitudini pedes xlviij. tribuamus. Qua iter in aream eſt. Antiqua lectio Qua introitus itur in aream eſt. Victorius locum peruerſum putat, & quomodo corrigi debeat nõ videre ſe fatetur. Ipſe vnius

literę facili mutatione ſic repono, qua introitus, iter in aream eſt vt ſignificat Varro, qua introitus in ambulationẽ erat, iter quoque in aream ipſam fuiſſe.

Auſonij Verſus emendati. CAP. XIII.

EDita ſunt non ita pridem Auſonij quędã opuſcula, in quibus deſcribendis ex veteri exemplari, quòd ſanè non ita facile lectu fuit, vt pote literis hiantibus nec diſtinctis ſillabis ab ignaro ſcriptum, multa fefellerunt deſcriptorem Lud. Miræum (pace id manium viri optimi & de literis pluſquàm dici poteſt benemeriti dixiſſe liceat) in emendandis verò plura ſibi conceſsit eius cui hoc munus Io. Tornæſius vir & ipſe optimus iniunxerat nimia licentia, atque interdum etiam oſcitantia. Vidi ipſe aliquãdo Lugduni exemplar manuſcriptum apud Step. Charpinũ, in quo tamen nihil tum licuit mihi conferre præter locos quoſdam epiſtolę ad Therone, qui mihi fortè in mentem venerant, quoſque hîc adſcripturus ſum, vt intelligant omnes, qui modò hæc lecturi ſunt, quàm non ita facilè interdũ excuſorum librorum ſcripturæ credendũ ſit. Hoc vero non ita à me dictum accipi velim, quò eorum operæ aliquid detraham, qui veterum nobis auctorum reliquias veſpillonum manibus extortas, tanquam ab inferis domum

reducunt (Nam hos ego præcipuè Apollines & Æſculapios veneror) ſed. quò obnixius regem & moneam, vt liberalitatem iſtam ſuã quàm fieri poteſt, maxima religione candidè nobis impertiát. In ea igitur Auſonij ad Theronẽ epiſtola, primùm nemo dubitauerit pro nonaginta legendum nongenta. Id enim & verſus ipſius & ſenſus ratio poſtulat. Quòd ſequitur, per tot abeſſe dies, ita in archetypo ſcriptum eſt, per tot ouire dies, vt non dubitẽ ſcribere, obire, Sic igitur,

Milia bũ nongenta iubet demenſio legum
Adnumerata, reos per tot obire dies.

Nempe per nonaginta dies quos ſine Therone traxiſſe ſe ait. Nam itineri faciendo in ſingulos dies xx. milia paſſuum leges præſcribunt, id eſt, leugas Gallicas pluſquam xiij. Continet enim leuga ſeu leuua, M, & D, paſſus Romanos vt Iordanus in Gothica hiſtoria ad Caſtalium & alij plerique auctores tradunt: quòd & ex Ammiano Marcellino & Antonini itinerario facilè probari poteſt. Sequitur apud Auſo.

An quia per tabulam medico pugnante notatam.

In veteri libro quantùm ex ſcripturæ veſtigiis intelligere potui, ita eſt.

An quia per tabula medica pugnan. etatam.

Vnde hodiéque ſatis commodam lectionem eruere nõ poſſum. Veteres tamen reliquias vt potui repræſentaui, in quib' cõiecturæ ſuæ ſa-

gacitatem & ingenij vim alius fortaſſè fœlicius experietur.

Nec tanti fuerit. Vet. *Ne* rectè.

Ergo aut prædictos iam nunc reſcribe Tarios.

Sic vetus, pro Darios Reſcribere eſt reddere, ſeu per menſæ ſcripturam dare, vt Donatus notat. Quia enim ad numerationem pecuniæ intercidit ſcriptura, reſcribere dicebant pro renumerare.

Aut abos à me totidem dabo.

Quis non videat legẽdum, Aut alios à me totidem dabo? Vnus à Domnotoni in veteri libro notatur, S, liqueſcere quod ego quoque omiſſum nolui: vt illud penè omiſeram, in ſecundo eiuſdem epiſtolę verſu, pro, Expectás, ſcriptum eſſe experiens. Sed lubet aliquos etiã ex multis quos in eis opuſculis cõiectura tantùm emendauimus locos hîc adiicere In precatione ſolemni.

Latiam vis ſcire. lego viſure.

Qua vaga Sauromates ſibi iunxerat agmina Crunis.

repono Chunnis vt & epigr. 1.

Arma inter Chunnóſque truces.

In parentalibus, de Æmilia.

Tarbellæ matris patris & Heducij.

lego heduici vt ſuprà *Gens Hædua matri*, & infrà,

Stemma tibi patris Hedulci.

De Cæcilio Argicio,

Sed in atris cura retexit. lege ſed matris.

Euromne iuuenũ. diſtingue Euromi, è iuuenũ.

In profeſſoribus Burdigal, de Attico Tyrone.

Facunde docte, lingua & ingenio celer
Dei poeta nobilis, id eſt, Beleni.
Epos ligaſti metricum
Minus malorum munere expertus Dei.

De Citario,
Concedit Cai Muſa Simonidei. vulgò eeu. Sed de his nimis.

Cluſuræ, Burgi, Luſoriæ. CAP. XIIII.

IMpp. Romani habuerunt in limitibus τὰ ὀχυρώματα, quę ipſi Cluſuras appellãt: dequo verbo Doctor meus plures auctorũ locos annotauit. Poſteriorũ tẽporũ ſcriptores, vt Liutprandus, Ado, Sigibertus, cæteríque eius ferè ordinis, Clauſas, Cluſas, & interpoſitiones vocant. Id primum ab Hadriano inſtitutum videtur, de quo Ælius Spartianus ſic ſcribit. Per
ea tempora & alias frequenter, in plurimis lo- “
cis in quibus Barbari nõ fluminibus ſed limi- “
tibus diuidũtur, ſtipitibus magnis in modum “
muralis ſæpis funditus iactis atque connexis “
Barbaros ſeparauit. Hę cluſæ propugnaculis quibuſdam munitæ fuerunt, quę caſtra & caſtella dicuntur, vnde & caſtellanus miles alicubi nuncupatur. Herodianus lib. vj. στρατόπεδα καὶ τὰ φρούρια appellat & paulò antè τὰ ἐπικείμενα στρατόπεδα ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν. Dicũtur & Burgi, à quibus olim Burgundiones dictos Paulus monachus, Liutprãdus Diaconus, & Iſidorus

epiſcopus tradiderũt. Ex quo interpretationem accipiunt & hi Sidonij verſus de Burgo.

Diceris (inquit) *ſic. Nãque domus de flumine ſurgũt,*
Pendenteſque ſedent per propugnacula Thermæ.

Habuerunt etiam Romani in pleriſque limitibus in quibus à Barbaris, fluminibus diuidebantur, luſorias naues, prohibẽdis credo vicinorum hoſtium excurſibus incurſibúſque viciſsim faciendis: harum luſoriarum refectio magiſtris militum maximopere iniungitur conſtitutione quadam imperatorum, quæ eſt in Codicis Theodoſiani libris nondum editis, ſub titulo De luſoriis Danubij. Sic in Africæ limite, id eſt, Traiecto erat Dromones, vt indicat poſterior Iuſtiniani cõſtitutio de P.P. Africæ. In limite etiam Rheni armatas naues habuiſſe diſpoſitas indicat auctor Panegirici Conſtantino dicti, ex quo hæc tantùm protuliſſe ſufficiet. Inſuper etiam (inquit) Agrippinenſi ponte faciendo reliquiis afflictæ gentis inſultas, ne vnquam metus ponat, ſemper horreat, ſemper ſupplices manus tendat: cùm tamen hoc tu magis ad gloriam imperij tui & ornatum limitis facias, quã ad facultatẽ quotiens velis in hoſtem tranſeundi, quippe cùm totus armatis nauibus Rhenus inſtructus ſit, & ripis omnibus vſque ad Occeanum diſpoſitus miles immineat. Inter hęc ſubſiſto apud Capitolinum in Bonoſo cluſuras pro luxurias emendem, an de luſoriis nauibus interpreter,

cuiuſmodi in eo limite multas fuiſſe ex Amm. Marcellino facilé coniicio. Capitolini locus ſic habet. Hic idem cùm quodam tempore « in Rheno romanas luxurias Germani incen- « diſſent, timore ne pœnas daret, ſumpſit impe- « rium. Sed tamen ſi pronunciare tandem neceſſe habeo, cluſuras malim, præſertim cùm Capitolinus in Lolliano ſic ſcribat. Pleráſ- « que Galliæ ciuitates nonnulla etiam caſtra « Poſtumus per ſeptem annos in ſolo Barba- « rico ædificauerat, quæ interfecto Poſtumo « ſubita irruptione Germanorum & direpta « fuerant & incenſa, ea in ſtatum veterem re- « formauit. Et Amm. Marcellinus monumenta & caſtra plurima in Rheni limite à Barbaris, id eſt, Francis Alemanníſque incenſa & excuſa multò poſt tempore à Iuliano refecta communitáque teſtatur. Porrò cluſuræ etiam formam habuit murus ille, quo per tranſuerſam inſulam ducto vtrimque ad finem] Occeani Seuerus Imperator Britanniam muniuit, cuius & Spartianus, & alij auctores ſæpe meminere. Caſsiodorus in Chronico vallum appellat. Nunc vide quò etiam proruptura ſit audacia mea. Nam apud hunc ipſum Capitolinum cùm Trebelliani Tyrannidem deſcribit, cluſuriarum quoque nomen lubens repoſuerim vbi vulgò cuſtodiarum legitur. Iſauri (inquit) poſt Trebellianũ pro Barbaris habẽtur, «

» & nunc in medio Romani nominis ſolo regio
» eorum nouo genere cluſoriarum quaſi limes
» includitur, locis defenſa, nō hominibus. Scio excuſam receptámque vulgò lectionē leuiter defendi poſſe, eodémque penè ſenſu quo & ſi cluſurias repoſueris. Sed quòd rei exprimēdæ aptius eſt & auctoris menti magis congruere videtur, magis etiam placet. Ammianus ſanè Marcellinus lib. xiiij. de iiſdē Iſauris loquēs, Cluſurias appellat prætenturas, & paulò poſt caſtella, ſtationes, in quibus erant milites diſpoſiti.

De vite, loci quidam emendati Itémque de vitta & præconis iure. CHAP. XV.

VItem Centurionum aliorúmque militiæ ducum & principū inſigne fuiſſe, támque caſtris inſertam ſummam rerum imperiúmq; cōtinuiſſe nemo neſcit. Inde & ſub vineam & ſub vitem iacere miles dicitur Sex. Pompeio. Inde & ego arbitror, vitem fortitudinis à Mamertino tranſlatione quadam dictam, in Panegyrico Iuliani, Scilicet (inquit) & candorē
» æquitatis potuit obumbrare, & à temperantia
» purpuram ſancti ruboris abolere, vitem forti-
» tudinis indignis confodere vulneribus, eruere oculos prudentiæ. Vulgo tamen vicem ſcriptum eſt, nullo mihi ſatis commodo ſenſu. Idémque plane error eſt apud Caſsiodorum lib.

lib. vij. Variarum, in formula principis Dalmatiarũ Nam quo loco impreſsi libri habent, Tu vicem tenes improbis minantem:in veteribus ſcriptum eſt, vitam, quód in vitem, mutandum cenſeo. Vt autem vitis centurionum, ita matronarum inſigne vitta fuit, qua non niſi caſtæ vti poterãt, quemadmodum Seruius notat in lib. vij. & viij. Æneid. Id Valerius quoque Maximus ſic refert lib. v. cap. ij. Sanxit Senatus vt fœminis ſemita viri cederent, confeſſus plus ſalutis in ſtola quàm in armis fuiſſe, vetuſtíſque aurium inſignibus nouum Vittæ (ſic lego, non vitæ) diſcrimen adiecit. Permiſit quoque his purpurea veſte & aureis vti ſegmẽtis. Addatur ſanè hîc illud, Poſteriorum temporũ Romanas Præfecturas habuiſſe inſigne poteſtatis ſuæ, non vulgaris cultus carpentum quo inueherentur:qua de re extat elegans Simmachi P. V. epiſtola lib. I. Præcedebat præco aduenire præfecturam vbique denunciãs. Caſsiodor. lib. ij. Inſtitut. Diuinar. ſcript. Si præfectum vox præconis enunciet, Si carpentum ipſius ſtrepentibus rotis tranſire noſcamus, nónne omnes voluptates cordis abiicimus, dum conſpectum ipſius reuerentiámque metuimus? Hieron. ad Ruſticũ. Alij ſublatis in altum humeris & intra ſe neſcio quid cornicantes, procedunt in publicum, vt ſi præconem addideris, putes incedere Pręfecturam. Idem Caſsiodor. lib. vj. Variar. In

» formula Præfecturæ Prætorianę. Ipſe carpen-
» tum reuerẽdus aſcẽdit. Et paulò poſt. Ab illo
» nanque patriarcha & nunc pater appellatur
» imperij: Ipſum hodiéque reſonat vox præco-
» nis, inſtruens iudicem ne ſe patiatur eſſe diſsi-
» milem. Hinc etiam memini alicubi ius pręco-
nis cum iure gladij coniungi. Præconis autem
pro tribunali ſtatum & officium elegãter de-
» ſcribit Apuleius lib. I. Florido. his verbis. Nec
» vos parua quædam & praua ſimilitudo falſos
» animi habeat, quoniam quædam, vt ſæpe di-
» xi, palliata mendicabula obambulant, Præco
» cum Proconſule & ipſe tribunal aſcendit, &
» ipſe togatus illic videtur, & quidem perdiu
» ſtat, aut ambulat, aut plerúnque contentiſsi-
» mè clamitat. Enimuero ipſe Procõſul mode-
» rata voce rarenter & ſedens loquitur, & ple-
» runq; de tabella legit. Quippe præconis vox
» garrula miniſterium eſt: Proconſulis autem
» tabella ſententia eſt, quæ ſemel lecta, neq; au-
» geri litera vna, neq; autẽ minui poteſt: Sed vt-
» cunq; recitata eſt, ita Prouincia inſtrumento
» refertur. Cuius loci vſus latius etiam patet.

Burra, Beri, Bera, Colobum, Campagus regius, calcei aurati & ſericei. CAP. XVI.

IMperatorum conſtitutio omnibus, præterquàm militum ſeruis Byrris vti permittit & cucullis. Cuius exceptione hanc ego rationem vltrò refero, quod milites quoq; do-

mini Byrris paſsim vterentur. Nã Burros, ſeu Byrros, fuiſſe arbitror veſtis genus aliquantũ vilioris & pilis hirſutæ, qualem etiam Endromidem Martialis deſcribit. Paulus monachus, Cyprianum byrro indutum fuiſſe refert cùm ad ſuppliciũ duceretur: Põtius Cypriani ipſi' Diaconus, qui eius agonem ſanè quàm elegãter deſcripſit, in actis lacernũ byrrum appellat. Sic memini veterẽ Perſij Flacci interpretem lacernam byrrũ interpretari, & adiicere pallium eſſe fimbriatum, quo ſoli quondã milites vterentur. Auſonius Drepanio.

At nos illepidum, rudem libellum "
Burras quiſquilias, ineptiaſque. "

In verſibus quoq; nondum (quòd ſciam) editis qui in veteri libro Euceriæ tribuuntur, ita ſcriptum reperi.

Nobilis horribili iungatur purpura Burræ, "
Nectatur plumbo fulgida gemma graui. "

Burræ appellationem nos hodiéque aliqua ex parte retinere videmur. Beri honeſtiorum & Palatinorum veſtes erãt, ſericeæ, vt à viris doctiſsimis notatum eſt. Vnde ego Beros Attrebaticos & Canuſinos à Capitolino dictos arbitror in Carino, non Birros: vt & à Valerio Martiale lib. I. Epigram. dum ait.

Nec deſunt tibi Bera Glaniana. "

Colobum ſiue Colobium honeſtioris etiam veſtis genus fuiſſe eadem Impp. conſtitutio indicat, quæ eſt de habitu quo intra vrbem Romam eſſe licet. Seruius quoque Colobiis

antiquos vſos, ſeruos autem neque colobia neque calceos habuiſſe ſcribit. Memini & in epiſtola quadam Pij Ro. Epiſcopi ad Iuſtum Viennenſem, quæ Auiti verſibus ſubiecta eſt, Epiſcopalis colobij mentionē fieri: Quod cū ſine manicis fuiſſe Iſidor' teſtetur, fortaſſe & illa tunica pectoralis, de qua Maras Chriſtiani nominis Diaconus ſub Gallo tortus eſt, colobij formam habuit. Apud eūdem Capitolinū calciamentum Imperatoris campagus regius dicitur. Fuit hæc caliga ex rubricatis pellibus purpurea ſub poſteriorib' Impp. vt Liutprād. ſcribit lib. iij. de reb. per Europ. geſt. cap. IX. Quòd & ex Zonaræ & Nicetæ pluribus locis probari poteſt. In veterib. ſanè notis ad Iuliani Patricij Nouellas cāpacos ſcriptū eſt non campagos. Vt autem Impp. ſoli purpureis, ita Cōſules aureis, Patricij ſericeis caligis in publico vtebantur. Id ego duobus Caſsiodori locis breuiter cōficiam, qui in excuſsis exemplaribus valde corrupti ſunt: Sed emendatiores hîc adſcribam. Sic igitur lib. vj. In formula
„ Conſulatus ſcripſit. Pinge vaſtos humeros
„ vario colore palmatę, validam manum victo-
„ riali Scipione nobilita, lares proprios etiā cal-
„ ceis auratis egredere, ſellam curulem pro ſua
„ magnitudine multis gradibus eniſus aſcende.
Apud eundem lib. vij. In codicillis Patriciatus ad Tolum, Athalaricus de auo ſuo Theoderico ab Imp. Cōſtantinopolitano Patricio

facto ita loquitur. Huic illa diues Græcia quæ "
multũ glorioſiſsimo domno auo noſtro de- "
buit, gratificata perſoluit. Velauit humeros "
fortes chlamidum veſtis, pinxit ſuras ſericis "
calceus iſte Romanus, & dignanter viſus eſt "
accipere, quod ſe cognoſcebat accipere per "
honorem. Ita planè habet vetus liber. "

Catulli, Suetonij, Lampridij, Capitolini, Macrobij, Simmachi loci in quibus Mimi nomen corruptum eſt. *CAP. XVII.*

MImi nomen pluribus auctorum locis in affine plerunque degenerauit. Apud Apuleium lib. j. Floridor. Bono enim ſtudio in "
theatrum conueniſtis, vt qui ſciatis non lo- "
cum auctoritatem derogare orationi, ſed cùm "
primis hoc ſpectaculum eſſe, quod in theatro "
deprehendas. Nam ſi minus eſt, riſeris, fune- "
re. plus timueris, ſi comedia eſt, faueris. Si phi- "
loſophus, didiceris: Lego. Si mimus eſt, riſeris, "
Funerepus, timueris: vt & lib. iiij. Nec quòd "
hîc alias mimus hallucinatur, funerepus peri- "
clitatur, Comædus ſermocinatur, Tragædus "
vociferatur, hiſtrio geſticulatur, cæteríque "
omnes ludiones oſtentant populo quod cu- "
iuſque artis eſt. Apud Simmachum lib. ij. Epi "
ſtolar. Sed vt didici, ipſe ad vlteriora conten- "
dens inimica vſus eſt techna, vt paginam no- "
ſtram comes eius Ruſticus reportaret, ille al- "

„ teram nunc regreſſus accipit. Repono mimica vſus eſt techna. Sic enim & iocos & ſtrophas mimorum Tertullianus dixit in Apologetico. Apud Capitolinũ in Maximinis, Denique cùm immortalem ſe prope crederet ob. magnitudinem corporis ſui virtutíſque munus, quidam in theatro preſente illo, dicitur verſus Græcos dixiſſe. Didici legendum, mimus quidã in theatro. In Satyrico Petronij arbitri pro Grex agit in Scæna nimium, omnimodo, Mimum, ſcribẽdum quis non videat? Apud Sueto. in Caligula. Obſides quoſdam abductos è literario ludo, clámque præmiſſos, deſerto repente conuiuio cum equitatu inſequutus, veluti profugos ac repreheſos, in catenis reduxit: In hoc quoq; minimo prꝺter modum intemperãs. Optimus liber habet in hoc quoque Mimo, quod valde placet & rectum eſt. Apud Macrobium lib. vij. Saturn. vti quidem vulgares codices habent. In eundem Ciceronem Laberius, cùm ab eo ad conceſſum nõ reciperetur dicentem, Reciperem te niſi anguſtè ſederem, ait ille nimis mordaciter, Atqui ſolebas duabus ſellis ſedere obiiciens tanto viro lubricum fidei. In veteri & optimo exemplari lib. iiij. ita ſcriptum eſt. ait Mimus ille mordaciter. Laberium autem Mimum fuiſſe conſtat. Apud Lampridium in Halegabalo. Inimicis adulteris ea quæ ſolent ſimulato fieri effici ad verum iuſsit. Legendum

cenſeo. In mimicis adulteriis ea quæ ſolent &c.quod perſpicuè verum eſt. Non poſſum hîc illud inter cętera ſine ſummo ſcelere pręterire quòd me nuper Adrianus Turnebus vnus omnium vndecunque doctiſsimus & benigniſsimus docuit, videri ſibi in illo Catuli verſu.

Turpè incedere myrmice, ac moleſtè "
Ridentem catuli ore Gallicani, "

pro, myrmicę, reponēdum mimice: cuius me oraculi nuncium & interpretem factum eſſe gaudeo. Mimos & Pantomimos, veteres, cinædos appellarunt à corporis motu vt Nonius Marcellus ſcribit. Cinædorum porrò exoſsis & eneruata planè in inceſſu mollitia nota eſt, quam in Embaſicoeta mirè expreſsit Petronius. De ea idem Nonius hunc quoque Plauti verſum refert ex Milite.

Tum ad ſaltandum, non cinædus magis vſque ſaltat "
quàm ego. "

Qui tamen in Camerarij editione paulo aliter conceptus eſt, hoc modo,

Tum ad ſaltandum, non cinædus magis aptus eſt "
quàm ego. "

At memini in veteribus Nonij exemplaribus legere me ita ſcriptum

Tum ad ſaltandum, non cinædus malacus æque eſt. "

Cuius ſcripturæ veritas ex ſe ita firma eſt vt eam celeri reformatione redintegrandam cenſeam.

De Sacramento, Sponſione & Vadimonio.

CAP. XVIII.

NON adeò alienum eſt à veterum ſacramento, quod nuper in Gallia conſignationis nomine aliũde inuectum inductúmque vidimus. De ſacramento, Varro ſic ſcribit lib. iiij. de ling. Lat. Ea pecunia quæ in iudicium venit in litibus, Sacramentum, à ſacro. Qui petebat & qui inficiabatur de aliis rebus, vtrique L. æris ad Pontificem deponebāt, de aliis rebus itē certo alio legitimo numero aſsium. Qui iudicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Sext. Pompeius. Sacramentum æs ſignificat, quod pœnæ nomine penditur, ſiue eo quis interrogatur, ſiue contendit. Id in aliis quinquaginta aſsium eſt, in aliis quingentorũ inter eos qui iudicio inter ſe contenderent. Qua de re lege L. Papirij Tribun. pl. ſanctum eſt his verbis. Quicunque Prætor poſthac factus erit, qui inter ciues ius dicet, III. viros capitales populum rogato, iiq; III. viri capitales quicunque poſthac facti erunt ſacramenta exigunto, iudicantóque, eodémque iure ſunto, vti ex legibus plebeíque ſcitis exigere, eſſe oportet. Sacramēti autem nomine, id æs dici cœptum eſt, quòd & propter ærarij inopiam, & ſacrorum publicorum multitudinem cõſumeretur id in rebus diuinis. Igitur, Qui petere vult, id eſt, qui litem facit, vt Fortunatianus IC. lo-

quitur, ante omnia ſponſione prouocat aduerſarium, is vnde petitur ſi contẽdit ex prouocatione ſpondet: rurſúſque reſtipulatur à petitore, qui etiam viciſsim reſpondere cogitur. Huius ſponſionis pignus legitimum eſt Sacramentum, vt rectè Iſidorus ex quopiam meliore auctore ſcribit libro v. Ethimolog. Quamuis autẽ huiuſmodi ſtipulationes ſponſionéſque mutilę ſint: propriè tamen qui prouocat primùm, ſacramento rogare, petęre vel quærerę dicitur: qui prouocatur, ſacramento contendere quod ex euẽtu iudicij iuſtum iniuſtúmue dicitur. Arnobius, Quis quæſitor, « quis arbiter, ceruicib⁹ tãtis erit, qui inter per- « ſonas huiuſmodi aut vindicias iuſtas dare, aut « ſacramenta conetur pronunciare non iuſta? « Sponſione facta, pignus vtrinque deponitur, cũ à prouocãte petitur iudex, quo dato ſumptóue (nam eius vt plurimũ optio electióque fuit) iudicium agitatur. Aſco. Pedianus: Cùm « in rem aliquam agerẽt litigatores, & pœna ſe « ſacramenti peterẽt, petebant iudicem. Loqui- « tur autem de crimine repetũdarum. Itaque in capitalibus etiã cauſis ſacramẽto locus eſſe videtur. Et verò deponitur ex lege Papiria iuſſu Triumuirorum capitalium, & ab eis exigitur. Quòd ego tamẽ in omnib⁹ cauſis perpetuum fuiſſe non facilè crediderim. Apud Põtificem dependi deponíque ſolitum ſacramentum, ex emẽdatis Varronis verbis receptũ eſt. Et vero

in rebus diuinis ſacríſque victi pignus expēdi ſolitum Feſti verba oſtendunt. Quo & illud Plauti in Rudente, non immerito aliquis pertinere arbitretur,

„ *Tun' meo Pontifex periurio es?*

Nam alioquin Cenſoriis animaduerſionibus vindicari ſolitũ periuriũ Cicero auctor eſt. Vt autem ſacramenti ſummã L. & D. aſsibus pro rerũ, de quibus contendebatur, modo ſtatuamus, non dubito tamẽ quin ſpõſiones maiore minoréue ſumma, ſiue legũ taxatiõe, ſiue cõtendentium arbitrio fierẽt. Sanè, ex Ciceronis verbis datur intelligi, cũ pecunia certa petebatur, ſolitã fieri ex lege, tertia parte ſponſio-
„ nem. Nã cũ pro Comædo dixiſſet, Pecunia ti-
„ bi debebatur certa, quæ nũc petitur per iudi-
„ cem, in qua legitimæ partis ſponſio facta eſt:
„ Subiicit, Pecuniã petita eſt certa, cũ tertia par-
„ te ſpõſio facta eſt. Idem Verr. V. facta eſt ſpon
„ ſio H-S. quinque milib. Pro modo etiam litis ſpõſiones huiuſmodi fieri ſolitas Menedæmi verba apud Plautum indicant,

„ *Conditiones tetuli confragoſas, aut plus*
„ *Aut minus quàm opus erat multò dixeram*
„ *Controuerſiam, vt ſponſio fieret. Quid ille? Prædem dedit.*

Sic igitur Sacramentum pignus eſt publicum ſpõſionis, & ad ærarium redit. Sponſione ipſa aliæ pœnæ legitimæ comprehendi poſſunt, vt tertiæ partis, &c. Hæ non ſunt pignora ſponſionis, Nec enim deponuntur. Et licet inter-

dum deponi poſsint, & vero id expeditiſsimū eſſe dicatur, ne quis in captionem verborū incidat, priuata tamen ſunt pignora, quibus victoris indemnitati cōſulitur, non publica, quę ſacris impenduntur. Sacramentum vtrunque ſemper deponitur: Sponſionis pœnas vtrique ſemper promitti nolim ſcribere, cū & de decima parte initio litis ſolū auctorē repromittere ſolitum videam. Cæterùm qui ſpōſione prouocat, interrogat ferè hac formula, Ni hoc ita ſiet. Exempla ſunt apud Ciceronē Verr. v. Ni "
Apronius dictaret. lib. iij. offic. Ni vir bonus "
ſiet: Pro Cęcin. optime ſponſionē facere poſ- "
ſent, Ni aduerſus edictum Prætoris vis facta "
eſſet. Vbi ſpōſionem facere de eo die videtur, "
qui ſponſione prouocat. Valer. lib. ij. Valerius "
Luctatium ſponſione prouocauit, Ni ſuo du- "
ctu Punica claſsis eſſet oppreſſa. Erátque "
hæc rogationis ſtipulationíſque hac in re conceptio, cuius formula apud Macrobium, non adeo religiosè obſeruatur, cùm ſcribit.
Sponſione prouocauit inſumere ſe poſſe in "
vnam cœnam H-S centies. Id mirum Anto- "
nio viſum. Nec moratus, ſponſione conten- "
dit: dignus ſculna Munacio Planco. Sic ha- "
bet optimus liber meus, rectè. Sculnam ſequeſtrem & arbitrum dici Gellius notat. Sponſio autem ferè ita fiebat. Si hoc ita non ſit, vel, Ni hoc ita ſit, quod idem valet. Apud Ciceronem in oratione pro Quintio,

„ Si bona ſua ex edicto Prætoris dies xxx. poſ-
„ ſeſſa nõ eſſent. Apud Paulũ lib. v. Sententiar. Ni iuſtè appellatum ſit. Sic enim locus ille de formula intelligendus eſt. Plin. lib. vij. Si vnquã inualidus vllo modo fuiſſet. Quod præcedit in Plinij libris, ne medicus crederetur, ſponſionis pœna eſt: quam ego facile adducor vt credam ſubditam ſuppoſititiámq; eſſe, vt illam apud Valer. Max. (non ſe petiturum triumphum) quæ omnium veterum librorum teſtimonio & auctoritate falſi penitus conuincitur. Apud Cicer. lib. vij. Epiſtol. ita lego.
„ Niſi bonorum Turpiliæ poſſeſsioné. Q. Cæ-
„ pio Prætor ex edicto ſuo mihi dedit. aut certè
„ ita, Si bonorum Turpiliæ poſſ. Q. C. P. ex Ed. ſuo non dedit, quod vt ſit à vulgari ſcriptura magis diuerſum, magis placet. Acronis etiam verba ad illud Horatij.

„ *Mutatus Polemon,*

ex ſpõſionis formula & veteris ſcript. à Cãtero prolatæ veſtigiis ita emendanda arbitror vt
„ pro (Vt) Ni, reponatur. Hoc modo fuit Xeno-
„ crates philoſophus continentiſsimus, de quo
„ Lais meretrix ſponſionem fecerat, Ni eum ad
„ ſuos ſollicitaret concubitus. Illud ad extremum addatur quod ad Sacramentum pertinet has notas apud Valer. Probum. Q. N. T. S. Q. P. tam rectè ſic exponi, Quando negas te ſacramento quingenario prouoco, quàm ſic, Te ſacramẽto quinquagenario, & vtrique

ſacramenti legitimæ taxationi conuenire. Ex quibus etiam ſatis intelligitur, quæ fuerit in omnibus cauſis ſacraméto prouocãdi formula. Porrò quàm fuerit à ſpõſione de qua hîc agimus diuerſum vadimoniũ nemo non videt. Vadimoniũ quidem ſpõſio eſt, ſed ea propriè qua iudicio ſiſti, aut ni ſiſtatur pecuniæ ſumma promittitur: vnde & ad vadimonium ire, occurrere & vadimonium facere, obire, deſerere & differre dicimus. De quo quando hîc mentio incidit, placet vnum locum adſcribere, qui mihi non omnino bene habere videtur. Sic autem in melioris notę libris ſcriptum eſt apud Florum in Epito. lib. lxxxvj. Hiſto- « riæ Liuianæ. Sulla cum Italicis populis, ne ti- « meretur ab iis velut erepturus ciuitatem & « ſuffragiis ius nuper datum, fœdus percuſsit, « itémque ex fiducia iam certæ victoriæ, litiga- « tores à quibus adhibebatur vadimonium, Ro « mam deferre iuſsit. At ego à L. Floro ita ſcriptum credo. Túmque ex fiducia iam certę victoriæ litigatores, à quibus adibatur, vadimonium Romam differre iuſsit. Quod ſtatim ita per ſe patere viſum eſt vt aliunde quæſitis probationibus quæ facilè ad manum fuerunt, opus eſſe non cenſuerim. Sed hæc fortaſſe quibuſdam ad ius noſtrum magis pertinere videbuntur. Verùm quando eis iampridem in ſubſeciuis quaſi ex abũdanti, locum à me adſignatum inuenio diuturna poſſeſsione, non

temere exturbanda putaui. *παρακαταβολὴ* autem *καὶ τὰ πρυτανεῖα* Græcorum quamuis ad ſacramenti formam proximè accedant: ea tamen huius ego loci eſſe non cenſui.

Ex Q. Sereni libro delibata quædam, Nicolai, Stan:hare, Reduuia. CAP. XIX.

EA eſt omnium ferè diſciplinarum inter ſe coniunctio rerum & communicatio, vt alteri alterius hortos ingredi, & ex eis flores libare ius, fáſque ſit: dum ne quid contra Laurentiũ legem in armum legat, aut veterẽ conſortis poſſeſsionẽ temerè nõ depaſcatur. Itaq; nec nos quidem iniurij fortaſſe videbimur, ſi ex his quæ nuper Q. Sereni librum medicinalem, apum more peruolitantes, & eius velut floſculis inſidentes, leuiter decerpſimus, in hunc communem alueum reponamus: Ita tamen vt vel penes ſutorem de crepida ſit iudicium. Serenus igitur de Æſculapio ſic canit,

„ *Qui colis Aegeas, qui Pergama, quíque Epidaurum,*
„ *Qui quondam placida tectus ſub pelle Draconis*
„ *Tarpeias arces atque indita templa petiſti.*

Vulgò male inclita tecta. Vindicianus Comes Archiatrorum ſub Valentiniano A. de eodem Æſculapio.

„ *Quod didicere olim Podalyrius atque Machaon*
„ *A genitore ſuo, qui quondam verſus in anguem*
„ *Templa Palatinæ ſubiit ſublimia Romæ.*

Et tamen Æſculapij templum, cùm reciperetur is deus, extra vrbẽ & quidem in Tyberina inſul factũ conſtat. Solũ vero eius ſimulachrũ

à Nicerato exſculptũ, in ędeCõcordię ad Tarpeiæ arcis & Capitolij cliuum fuiſſe poſitum aliqui prodiderunt. Porro indita templa Serenus dixit, vt & Tacitus lib. iiij. Indita rupibus caſtella. Ad ſtomachum inter cætera pręcipit Serenus,

Grana peregrini piperis diffindito quinque "
Nicolao molli quæ manè inſerta capeſſes. "

Sic habet vetus liber, vbi in impreſsis, Hiblæo melli, &, Niliaco melli ſcriptum eſt. Itémque poſt paulo cùm de ſplene curando loquitur,

Marrubium in vino potum prodeſſe loquuntur: "
Præterea piper, ac nepete, cum flore & anethum, "
Nicolaus rapo ac boletus iungitur vna, "
Horum decoctos latices potare ſalubre eſt. "

vulgò, *Capparis atque apium bulgoſáque iungitur vna.* "

Nicolai tamẽ vel ex Plinio noti ſunt. Sed hæc quàm diuerſa ſint nemo non videt. Mihi ſanè penè ἀποκαρτερήσιν optare libet, cùm in re capitali noſtra, tam diſcrepantes à ſe inuicem vnius ſententiæ tabellas ſcribi recitaríque audio. In aliorum auctorum ſcriptis qui quid perperam inuertit aut mutat, falſarius agnoſcitur, in huiuſmodi quæ ad ſalutem hominis pertinent, qui hoc temerè audet, quid minùs quàm ſicarius & veneficus, atque etiam ſæpe parricida eſt? Et tamen iis ſtatim creditur, cùm ſit periculum in nullo mendacio maius. Adeo blanda eſt ſpirandi pro ſe cuíque dulcedo. Sed non eſt hîc illud mittendum, vbi vulgo legitur apud Serenum,

Reiectioni cibi aut ſanguinis abſtinendæ, in veteri & optimo exemplari ita ſcriptum, Ad med. reiectionem cibi & ſanguinem ſtancandum, quòd fortaſſe tam rectum eſt quàm illud Cambire apud Priſcianum quo & Apuleius vtitur. Paulò pòſt de hydrope,

» *Corrupti iecoris vitio vel ſplenis aceruo*
» *Creſcit hydrops.*

Vulgò acerbus, Aceruo, id eſt, obſtructione vel tumore. Non patiar etiam elegans dicendi genus apud Serenũ mea negligentia deperire, vbi de conceptione & partu loquitur,

» *Irrita coniugij ſterilis ſi munera languent,*
» *Et ſobolis ſpes eſt multos dum vana per annos.*

Multos dum dixit vt nihildũ. Et paulò pòſt, ad ea quæ oculos impediunt.

» *Corporibus vulſis ſaniem perducito rana,*
» *Sed quæ parua ſitu eſt, & rauco garrula queſtu,*
» *Nec non è ſtagnis ceſſantibus exos hirundo.*

Infantibus dentibus vel ſtrige inquietaris. Veteris libri ſcriptura eſt, Infantibus ſtridẽtibus vel ſtriga inquietatis. Emendatum eſt tamen à doctis viris, nec ſine recti ſpecie, infantibus dentiẽtibus. Ad non illud tam fœliciter, quòd vulneribus ex re dubia curandis ab iiſdem repoſitum eſt, quo loco vulneribus & rei dubiæ curandis vulgò legebatur. Vetus ſane liber ſic habet, Vulneribus & rudubiæ curandis. Vnde coniicio proculdubio à Sereno ſcriptum, Vulneribus & reduuiæ. Reduuia ſeu ruduuia eſt, quàm idẽ paulo poſt vlceris annoſi

noſi ſinum appellat. Plinius lib. xxix. de lana ſuccida, Reduuias ſanat ex aqua frigida. Arnobius lib. j. Vt puſtulam reduuiam papulam aut vocis imperio aut manus contractatione comprimeret. Sext. Pomp. παρωνυχίαν interpretatur, dum ſcribit. Reduuiam quidam, alij reluuium appellant cùm circa vngues cutis ſe ſoluit, quia luere eſt ſoluere. At mihi vt à luẽdo reluuium, ita ab iduando Reduuiæ aut etiã Riduuiæ dici poſſe videntur. Iduare enim diuidere eſt, vnde & viduam dictam Grammatici tradiderunt. Duere autem antiquo verbo dare potius quàm ſoluere ſignificat. Sané Iulius Solinus Reduuias dixiſſe videtur vt exuuias. Hæc nos magna ex parte veteris & optimi exemplaris ope adiuti apud Serenum delibauimus, quo genere ante nos quoq; in hoc auctore ab Ant. Mollinio bona opera ſedulò nauata eſt. A quo ſanè quæ fœliciter emendata ſunt non attigimus: Sed nec ea quidem omnia, quæ virum doctum & diligẽtem neſcio quomodo effugerunt.

Tarquitius & de eo Macrobij loci emendati.
CAP. XX.

TArquitius libros ſcripſit de Hætruſca diſciplina, quorum ſępe in indice librorum Plinius meminit. De iis ego accipiendum arbitror quòd Amm. Marcellinus lib. xxv. in

» hunc modum ſcribit. Aruſpices cõſulti quid
» aſtri ſpecies portenderet noua, vitandum eſſe
» cautiſsimè reſponderunt ne quid tunc tenta-
» retur, ex Tarquitianis libris in Titulo de Re-
» bus diuinis id relatũ eſſe demõſtrantes, quòd
» face in cœlo viſa, committi prælium vel ſimi-
» le quicquã non oportebit. Huius etiam Tar-
quitij nomen reponendum arbitror apud Ma
crobium vbi de ficuum generibus loquitur.
» Tarquinius (inquit) Priſcus in oſtentario ar-
» borario ſic ait, Arbores quæ inferum deorum
» auertentiúmque in tutela ſunt, eas infœlices
» nominãt. Sic habet vetus atque optimus liber
meus, ne quid hac de re diſsimulem. Non du-
bito tamen ab auctore ſic ſcriptum aut ſen-
ſum, Tarquitius in oſtentario arborario. Nam
& apud eundem vbi vulgò ſcriptum legitur.
» Eſt ſuper hoc liber Tarquinij tranſcriptus ex
» oſtentario Tuſco vbi reperitur, Purpureo au-
» reóve colore ouis ariéſque ſi aſpergatur, prin-
» cipi ordinis & generis, ſumma cum fœlicita-
» te largitatem auget, genus progeniémq; pro-
» pagat in claritate, latiorémque efficit. In eo-
dem exemplari ſcriptum eſt rectiſsimè, Eſt ſu
per hoc Tarquitij tranſcriptus ex oſtentario
Tuſco, &c. Tarquitij etiam, ſiue huius ſiue al-
» terius meminit alicubi Lactantius: at Tar-
» quinij Priſci librorum nullus quòd ſciam ex
auctoribus. Friuola hæc fortaſsis cuipiam &
nimis leuia eſſe videantur, ſed (vt quidam

perurbanè dixit) curioſitas nihil recuſat. atque interdum parua etiam plurimi facit, & ad ea greſſum ſuſtinet quæ cæteri pro vilisſimis pasſim calcant.

PETRI PITHEI SVBSECIVORVM ADVERSARIORVM, AD ANT. LOISELVM. LIBER PRIMVS EXPLICIT.

PETRVS PITHEVS
Claudio Sennetono. I. C. S.

EXcerpſi nuper ex aduerſariis meis capita quædam, leui ſanè opera, & penè aliud agens, vereor etiam ne nihil, aut potius malè. Quod vt diſsimulem, res ipſa per ſe clamat, & ſuo ſe indicio ſorex prodit. Hæc ego qualiacũque tandem videantur, cùm in adſignationem propriè non caderent, Ant. Loiſelo, tibíque Claudi Sennetone, viris mihi amiciſsimis, tanquam veteribus poſſeſſoribus ſubſiciua conceſsi. Non vt æreis formis aut beneficiorum libro inſcribantur: Quid enim tale inculta iſthæc & ſoluta mereãtur? Sed vt apud omnes teſtimonium dicant iuſtæ veræque eius amicitiæ, quæ inter nos à pueris ſanctiore quadam neceſsitudine concilia-

ta, poſt etiam ſtudiorum & naturæ ſimilitudine confirmata, ſempiterna mihi religione percoletur. Qua re, ni fallor, & nugis iſtis meis non imprudenter cauero, tam doctos diſertóſque, & quod pluris aliquanto facere par eſt, beniuolos eis patronos aduocans, & obteſtationis veſtræ, religione, aliqua ex parte ſine reſecratione me abſoluero. Bene vale. Tricaßibus, Non. Octob.

M. D. LXIIII.

PETRI PITHEI
ADVERSARIORVM
SVBSECIVORVM
LIBER SECVNDVS.

Ad Claud. Sennetonum. I. C.

Tricaſſes, Tricaßini Campania.

CAP. I.

TRricaſsium primùm reperio mentionem fieri in Itinerario Antonini, cùm à Mediolano per Alpes Cottias ad Geſſoriacum iter deſcribit: cuius hæc portio eſt,

Antißiodorum Mil. plus minus XXXIII. *Lega* XXII.
Eburobrica M.P.M.XVIII. *Leg.* XII.
Tricaſſes M.P.M.XXXIII. *Leg.* XXII.
Arciaca M.P.M.XVIII. *Leg.* XII.

Ptolemęus lib. ij. Geograph. cùm Lugdunenſis Galliæ ſitum exprimere conatur. παρὰ δὲ τὸν « σηκοάναν, καρνῦται, καὶ πόλις αὐτρικον. κλωάβιν. ὑφ' οὓς « παρισίοι καὶ πόλις παρίσιων (ſic lego non παρίσιον) «

„ λινκοτίκια. ὑφ' ὃυς τριкάσσιοι, καὶ πόλις Αὐγυςόμανα.

Non eſt verò Auguſtomana, ſiue Auguſtodunum, ſiue Auguſtobonam, ſeu potius Auguſtomagum exaudias, ciuitas Tricaſsinorũm, ſeu vt in Ptolem. ſcriptum eſt, Tricaſsiorum, vt Lutetia Pariſiorum: ne quis fortè eo loco fallatur, quod quibuſdam ſerio accidiſſe doleo. Tricaſsiũ enim appellatio ciuitatis ipſius propria eſt, vt Tricaſsinorũ populi, à quibus & Auguſtomagum, & Auguſtobonã, & Auguſtodunum longè alias diuerſáſq; eſſe, illud idem Antonini Itinerarium probat. Sed addantur & alij auctorum loci qui Tricaſsium & Tricaſsinorum meminere, quãdo ſanè hac in re profuſiorẽ eſſe præſtat quàm ingratum, & ex iis, vti diximus, ita omnino eſſe intelligetur. Auctor Panegyrici Maximiano A vel potius Conſtantio Cæſari dicti, quẽ quidam, non ſatis perſpecta temporum ratione, Ma-
» mertino tribuunt, Sicut (inquit) pridem tuo,
» Diocletiane Auguſte, iuſſu ſuppleuit deſerta
» Thraciæ trãſlatis incolis Aſia, ſicut tuo poſt-
» ea, Maximiane Auguſte, nutu Neruiorum &
» Treuerorum arua iacentia, velut poſtliminio
» reſtitutus & receptus in leges Francus exco-
» luit: ita nunc per victorias tuas, Cõſtanti Cæ-
» ſar inuicte, quicquid infrequens Ambiano, &
» Bellouaco, & Tricaſsino ſolo Lingonicó-
» que reſtabat, Baro cultore reuireſcit. In Pa-
» negyrico altero, quo Flauienſes ſiue Hædui

Conſtátino de remiſsis ob agrorum infertilitatem ſeptem milibus capitũ gratulantur, Habemus (inquiunt) & hominum numerum qui " delati ſunt: & agrorum modum, ſed vtrũque " nequam, hominum ſegnitia, terræq́; perfidia. " Vnde enim nobis Remius, aut Neruius, aut " ipſe ille de proximo Tricaſsinus ager, aut ara- " tor, quorum reditus cum labore contendunt? " Hos ego locos non vt in vulgatis exemplaribus ſcripti cõceptíque ſunt, ſed vt emendandos legendóſque cenſeo, ita retuli: Qua in re viros doctos & candidos facilè mihi adſenſuros ſpero. Sed nec emẽdationis quidem noſtræ rationem, ſi quis requirat, hîc edere nunc ſtatuimus. Itaque vltra pergimus. Ammianus Marcellinus lib. xvj. refert Iulianũ Cæſarem deſignatum, ipſo & Conſtantio A. viij. COSS. viij. Kal. Iulias, Auguſtodunum perueniſſe. Ibíque habita deliberatione quodnam iter vt tutum eligeretur, quibuſdam per Arboroſam, aliis per Sidoleucum (ſic lego ex Antonini itinerario) iri debere affirmãtibus, ipſum cum Cataphractis ſolis & Balliſtariis, præcurſo eodem itinere quod paulò antè Siluanus magiſter peditum cum viij. auxiliarium milibus ægrè tranſierat, Antiſsiodorũ perueniſſe. Vbi " breui (inquit) ſicut ſolebat, ocio cum milite " recreatus, ad Tricaſsinos tendebat: & Barba- " ros (ſic autem appellat Francos & Germanos " qui iam tum Alemanni dicebantur) in ſe ca- "

» teruatim ructes, partim cũ timeret vt amplio-
» res,cõfertis laterib' obſeruabat,alios occupa-
» tis habilibus locis decurſu facili proterens,
» nonnullos pauore traditos cœpit,reſiduos in
» curam celeritatis omne quod poterant con-
» ferentes , quia ſequi non valebat grauitate
» præpeditus armorum , innocuos abire per-
» peſſus eſt. Proinde certiori iam ſpe ad reſiſtẽ-
» dum ingruentibus confirmatus per multa di-
» ſcrimina venerat Tricaſſas, adeò inſperat', vt
» eo portas penè pulſante, diffuſæ multitudinis
» Barbaræ metu,aditus vrbis nõ ſine anxia pan-
» deretur ambage: & pauliſper moratus dum
» fatigato conſulit militi,ciuitatem Remos,ni-
» hil prolatandum exiſtimans, petit: vbi in v-
» num congregatum exercitum, Veſuntij iuſ-
» ſerat operiri præſentiam ſuam. Sidonius A-
pollinaris Aruernorum Epiſcopus, qui tem-
poribus Theoderici vixit, lib. vj. Epiſt.iiij.
» Quodam (inquit) Prudente (hoc enim viro
» nomen, quem nunc Tricaſsibus degere fama
» diuulgat) ignotorum hominum nobis col-
» laudante contractum, cuius ſubſcriptio intra
» formulam nundinarum, tanquam idonei ad-
» ſtipulatoris oſtenditur. Idem lib. vij.Epiſt.
» xiij. Himerius antiſtes, filius tuus, notus mi-
» hi hactenus, parum vultu, ſatis opinione,
» (quę quidem in bonam partem porrigebatur)
» Lugdunum nuper à Tricaſsibus venit: Quo
» loci mihi raptim ac breuiter conſpectus, San-

ctum epiſcopum Lupum facilè principem "
Pontificum Gallicanorum, ſuæ tam profeſ- "
ſionis magiſtrum, quàm dignitatis auctorem, "
morum nobis imitatione reſtituit. Deus bo- "
ne! quæ viro cenſura cum venuſtate, & cætera quæ ſequuntur ad Lupi noſtri laudes pertinentia. Beda ſcribit, Valentiniano III. imperante, Seuerum diui illius Lupi Tricaſsinorum antiſtitis diſcipulum, apud Treueros epiſcopum ordinatum, primæ Germanię verbum Domini prædicaſſe. Gregorius Turonenſium Archiepiſcopus Tricaſſes, Tricaſſinorum vrbem appellat in libro de Martyribus, vbi Patrocli meminit, quem in ea vrbe pro Chriſti Euangelio paſſum veteres agonum Hiſtoriæ teſtantur. Ado in Chronic. ſcribit, Britannos à Gallicanis Epiſcopis auxilia quærentes, Germanum Antiſiodorenſis eccleſiæ epiſcopum & Lupum Tricaſsinum, Apoſtolica gratia antiſtites, fidei defenſores aduerſus Pelagianam hæreſim accepiſſe. In veteri etiam notitia prouinciarum, quæ falſò à pleriſq; Antonino tribuitur, quo longè poſterior eſt, cum ſumpta ſit ex libris Canonum Iſidori Hiſpallenſis epiſcopi, ſub Lugdunēſi quarta, ciuitates vij. ſtatuūtur: metropolis ciuitas Senonum, ciuitas Carnotum, ciuitas Antiſiodorum, ciuitas Tricaſsium, ciuitas Aurelianorum, ciuitas Pariſiorū, & ciuitas Meldorū. Quo loco mihi ſanè mirum eſt

Tricaſſes pro Tricaſsinis dictos, ſi modò integer eſt locus, quod non facilé adducor, vt ſtatim credam. Lugduni lapis eſt, ex cuius fragmentis, quæ pridem longè à ſe inuicem diſiuncta ſunt, hanc ego memoriam aliquando erui.

C. CATVLLIO
DECIMIO.
TVTI. CATVLLII. FIL.
TRICASSIN. OMNIB.
HONORIBVS. APVD. SVOS FVNCT. SACERD.
AD. TEMPL. ROM. ET
AVG. III PROV. GALL.
TRES. PR.

Habeo & ex patris mei Petri Pithei, ſummi viri, monumentis, inſcriptionem, quam ego ſenem optimum puero mihi tanquam theſaurum aliquem donaſſe, & ſeruandam mandaſſe cum iuuantia memini. Ea ſic habet,

D. M.

ET. MEMORIAE. AVRELI. DEMETRI. ADIVTORI. PROC. CIVITATIS SENONVM. TRICASSINORVM. MELDORVM. PARISIORVM. ET. CIVITATIS AEDVORVM. INGENVINIA. AVRELIA. CONIVGI. CARISSIMO. ET. AVRELIA. DEMETRIANE. ET AVRELIVS DEMEDRIVS FIL. PATRI. CARISSIMO. FACIVNDVM. CVRAVERVNT.

Hîc mirum alicui fortaſsis videbitur ciuitatem Æduorum ab eodem Proc. Regi, cùm & Proconſulatus ferè prouinciis diſtingui ſolerent, Æduorum autem ciuitas in Iſidori bre-

uiculo inter eas quæ primæ Lugdunenſis ſunt referatur, & in notitia Imperij Rom. Lugdunenſis prima cum ſuis ciuitatibus inter Conſulares prouincias ſtatuatur. At verò, quis ignorat apud Romanos, maximè verò poſteriorum Impp. temporibus, variam & quotidie penè mutabilem prouinciam diuiſionem fuiſſe? Externa repetere neceſſe non eſt, ſunt enim infinita. Sub Cæſare Dictatore & paulò pòſt, nulla fuit Lugdunenſis prouincia, ſed Narbonēſis, vt Viennēſem, ita & Lugdunenſem, qualiſcunque illa fuit, cōtinebat, quemadmodum Marcellinus ſcribit lib. xv. vnde illud Auſonij de Narbone,

Nec tu Martie Narbo ſilebere, nomine cuius "
Fuſa per immenſum quondam prouincia regnum "
Obtinuit multos dominandi iure colonos, "
Inſinuant qua ſe Sequanis Allobroges oris. "

Auguſtus vnam Lugdunenſem fecit, vt Strabo auctor eſt lib. iiij. Duæ tamen ſtatuuntur à Marcellino & Ruffo, quorum temporibus, vt Senonas, ita & Tricaſsinos primæ Lugdunenſis fuiſſe facilè crediderim. Liber ſanè Notitiæ Ro. Imperij, qui ad poſteriorum Impp. tempora pertinet, quatuor Lugdunenſes facit, vt & Iſidori breuiculum, ſed quartam Senoniam vocat, nomine metropoleos. Sub hac quoque tum fuiſſe Tricaſſas veriſsimile eſt, cùm & Lutetia Pariſiorū alicubi eidem prouinciæ tribuatur. Sed ad quod venimus, hoc

præcipuè hîc agamus. Hactenus Tricaſsium & Tricaſsinorum nomẽ lectum auditúmque eſt. Verùm poſteriorum temporum ieiuni ſcriptores cum Tricis Apiníſque ſuis, Trecas quoque inuexerũt. Sanè & in vulgatis Aimonis monachi codicibus, vbi Galliarum ciuitates enumerat lib. j. Trecæ ſcriptum legitur, vt & apud Gregorium Turonen. lib. viij. & in appendice ad Adonis Chronicon: vbi narratur regnante Ludouico Karoli filio, Ioannem Papam in Gallias veniſſe, & apud Trecas diu moratũ, ibi Synodum habuiſſe epiſcoporũ. &c. Sigebertus quoque Gemblacenſis monachus ſcribit, anno DCCCXCII. Northmannos à Senonis, quã expugnare non potuerant, Pariſios repetiiſſe: indéque repulſos, per Matronem Trecas vrbem incendiſſe, & vſque Virdunum & Tullum vrbes cuncta depopulatos. Sed poſtuma iſthæc perſequi, neq; otij, neque inſtituti eſt noſtri, quibus hîc ſatis eſt, quaſi ruderibus egeſtis, vetuſtiores patriæ vtrique noſtrum cariſsimæ ruinas detegere, & lituras quibus primæuum ipſius nomẽ neſcio quo malo inductum hactenus ſuppreſſúmq; eſt, velut ſpõgia effingere. Vnum tamen illud addam, Campaniæ appellationem, eius quidẽ cuius hodie vrbium noſtra mater eſt, nõdum me apud vetuſtiorem paulò ſcriptorem legere potuiſſe. Auctor ſanè appendicis ad Marcellini Comitis deflorata, Remenſem, Cam-

paniam vocat, vt & Gregor. Turonenſis in libris hiſtoriarum. Nõ deſunt qui Catalaunicã appellent: credo Camporũ memoria inducti in quibus Attila vict⁹ eſt, qui & Catalaunici & Mauricij dicuntur. In itinerario Antonini, ne quis fortè eo decipiatur, locus vn⁹ in quo Cãpanię iuxta mediomatricũ mẽtio reperitur, ſic emendandus eſt ex Notitiæ Romanæ libro.

Vetus alma, in medio, Matrica. M. P. XXVI.

Cãpana, in medio, Acinco leg. ij. *Adiutr.* M. P. XXIII.

Sunt autem hæc loca Valeriæ Ripenſis.

Ciceronis ex lib. ij. De legibus loci de lege Toria, Auſonij de lege Titia, Titi Liuij de lege Valeria, expenſi & explicati. CAP. II.

QVæſitum eſt apud Ciceronem quæ ſint Tutiæ leges in illo libri ij. de legib. loco. M. Igitur Tutias & Apuleias leges nullas putas? Q. Ego verò ne Liuias quidem. M. Et rectè, quę preſertim vno verſiculo Senatus, puncto tẽporis ſublatæ ſunt. Et alij quidem Sulpitias, alij Sempronias reponendum putarũt. Ego ex veteris ſcripturæ veſtigiis? Titias legi, vt & in eodem libro vbi de poteſtate Augurum loquitur. Quid leges non iure rogatas tollere vt Titiam decreto collegij. Tulit enim leges Agrarias Titius Trib. pl. ſeditioſus, cuius & Valer. Max. & idẽ Cicer. meminerere. Nunc magis placet iiſdem omnino veſtigiis, Turias & Turiam, ſeu Torias & Toriã vtrobique legere. Sp. Torius ſiue Turius Trib. pl.

legem Agrariam tulit quæ ſtatim ſublata eſt, vt Appianus lib. j. Belli Ciuil. ſcribit: ídque ex decreto collegij, quòd cõtra auſpicia lata eſſet. Id Cicero quoq; in Bruto ſatis oſtendit, dum ait, Sp. Toriũ vitioſa & inutili lege agrũ publicum vectigali leuaſſe. Vitioſa enim lex, eſt vitio lata, contra Augurum diſciplinam, vt & vitioſi magiſtratus cõtra auſpicia creati. Titia lex de donis & muneribus quę fuerit, ab aliis traditum eſt. Lubet hîc tantùm Auſoniani de Iureconſulto epigrammatis elegantiſsimi naſum detegere, qui ab aliis non ſatis viſus eſt. Ait autem, Iuriſcõſulto cuidam qui vxorem dicebat adulteram, Papiam legem quæ contra cælibes lata eſt placuiſſe, Iuliam de adulteriis diſplicuiſſe. Huius diuerſitatis rationem ex aliarum quoque legum nominibus facetiſsimè reddit. Ait enim, Iuriſconſultum ipſum ſemiuirum & parùm pudicum Satiniam legem ſeu potius Scantiniam (ſic enim & à Suetonio dicitur & à Tertulliano in libro de Monogamia) metuiſſe, quæ cõtra impudicos lata eſt: ideóque vxorem tãdem duxiſſe ſecundum legem Papiam, vt hoc vitium tegeret, quæ lex Papia idcirco ei placuit: At Titiam non metuiſſe, cùm nemo ei donum munúſue ob cauſam orãdam offerret, & ideo neceſſe ei eſſet aliunde rem facere, nempe ex adulterio vxoris, & lenocinio ſuo, cõtra Legẽ Iuliam, quæ ideo ei diſplicuit. Sic igitur ait,

Iuriſc

Iuriſconſulto cui nubit adultera coniux
Papia lex placuit, Iulia diſplicuit.
Quæritis vnde hæc ſit diſtantia? Semiuir ipſe
Scantiniam metuens non metuit Titiam.

C. Titius legem Fanniam ſumptuariam cuius verba ab Athenæo referuntur lib. vj. oratione ſuaſit: Citatur eius oratio à Macrobio cùm de lupo diſſerit. Sed Titij nomen apud eundẽ corruptũ eſt, de equo Troiano. Nam vbi vulgò Cincius libri excuſsi habent, vetus Citius, Io. Salisberiẽſis Policratici ſcriptor C. Titius. rectiſsimè. Hæc nominum affinitas ſimul vt congererem obtinuit. Nunc de lege Valeria, quod hujus capitis inſcriptio pollicetur impleamus. Valeria lex cùm eum qui prouocaſſet virgis cædi, ſecuríque necari vetuiſſet, ſi quis aduerſus ea feciſſet, nihil vltra, quàm improbè factum adiecit. Improbè factum adiectum eſt pœnæ loco, vt contra in quibuſdam legibus & edictis quaſi pro præmio, Bonum factum, adſcribebatur Tertull. & Sueto. teſtibus. Addit Liuius lib. x. Id (qui tum pudor ho- " minum erat) viſum credo vinculum ſatis vali " dum legis. Nunc vix ſeruo ita minetur quiſ- " quam. Seruo, profectò nihil mirũ, cùm graui⁹ " multò & ſeuerius ſeruis minari cõueniat, quã liberis & ingenuis hominib⁹. Quid igitur ſi apud Liuiũ vni⁹ literulæ facili mutatione ſic legamus? Nunc vix ſerio ita minetur quiſquã. " Quod ego temere reijciendum non putem.

Chreſtos, Chreſtiani, Achreſton, Chreſimon. *CAP. III.*

QVod in Actis Apoſtolorum ſcriptũ eſt cap. XIX. Claudiũ Imperatorẽ iuſsiſſe vt omnes Iudæi Roma excederent. Sueto. quoq; Trãquillus in eius vita factũ ſic refert. Iudæos impulſore Chreſto aſsiduè tumultuãtes Roma expulit. Non eſt mihi dubium Chriſtianos quoque, ſi qui tum primùm Romæ erant, vt fuiſſe credibile eſt, ſimul cum Iudæis vrbe pulſos. Nam hos omnes Romani veteres eodem ordine diu habuerunt, vt ex Tertulliani & aliorum Apologeticis conſtat. Seuer. Sulpit. „ lib. ij. ſac. hiſt. Adrianus exiſtimans ſe Chri„ ſtianam fidem loci iniuria perempturum, in „ templo ac loco Dominicæ paſsionis ſimula„ chra conſtituit. Et quia Chriſtiani ex Iudæis „ potiſsimùm putabantur (Namque tum Hiero„ ſolimæ non niſi ex circũciſione habebat Ec„ cleſia ſacerdotem) militum cohortem cuſto„ dias in perpetuum agitare iuſsit, quæ Iudæos „ omnes Hieroſolimę aditu arceret. Quod qui„ dem Chriſtianæ fidei proficiebat, quia tum „ penè omnes, Chriſtum Deum, ſub legis ob„ ſeruatione credebant. Nimirum id domino „ ordinante diſpoſitum, vt legis ſeruitus à li„ bertate fidei atque Eccleſiæ tolleretur. Rutil. Claudius Gallus lib. j. Itenerarij cũ ritus quoſdam Iudaicos de circũciſione & Sabbato deſcripſiſſet deteſtatúſque eſſet, ſubiicit,

Atque vtinam nunquam Iudæa exciſa fuiſſet "
Pompei bellis, Imperióque Titi. "
Latius exciſæ peſtis contagia ſerpunt, "
Victoréſque ſuos natio victa premit. "

Quod ego ad Chriſtianos pertinere arbitror, quorũ tum ſancta religio latius radices egerat, & quib' vt Iudæis Rutilius vltrò infeſtus eſt. Porrò quod ait Suetoni' impulſore Chreſto, de Chriſto ipſo, licet falſò & impiè ab eo dictum intellectúmque nõ dubito, vt qui iam ſciam veteres gentiles, veri nominis ignoratione, Chreſtum & Chreſtianos; non Chriſtum aut Chriſtianos dixiſſe. Id me vnus hîc Tertulliani locus in Apologetico docuit. Si " nominis (inquit) odium eſt, quis nominis rea- " tus? quæ accuſatio vocabulorum? Niſi ſi aut " barbarum ſonat aliqua vox nominis, aut in- " fauſtum, aut maledicum, aut impudicum. Sed " & cũ perperam Chreſtianus (ſic ex ſequẽtib. " ſcribẽdum arbitror vt & apud Tacit. lib. xv.) " pronunciatur à vobis (nam nec nominis certa " eſt notitia penes vos) de ſuauitate vel beni- " gnitate cõpoſitum eſt. Oditur itaq; in homi- " nibus innocuis etiã nomẽ innocuum. Hactenus " Tertulliani verba, ex quibus ſanè quod propoſui confectũ credo. χρηστὸς enim ſuauẽ facilem & benignũ ſignificat. De quo etiã nomine elegans eſt Auſonij epigrãma ſemiGraium & ſemiAuſonium, quod nihil eſt neceſſe hîc exſcribere. Inde & Pertinacẽ Chreſtologũ

vulgò dictum Capitolinus ſcribit, quod verbis magis quàm reipſa benignus eſſet, hoc eſt, vt Aurelius Victor eleganter expreſsit, blandus magis quàm benignus. Non erit etiã valde alienum hîc adiicere nomẽ affine, quo veteres inter σημεῖα aliquando vſos notaui, vt cũ quid in alienis ſcriptis vitandum putarent, ἄχρηστον adſcriberent, cùm quid vtile χρήσιμον.
» Caſsiodor. lib. i. inſtitut. Diuin. ſcript. Tico-
» nius (inquit) Donatiſta in eodem volumine
» quædã non reſpuenda ſubiunxit, quædã vero
» venenoſa dogmatis ſui fecilenta permiſcuit.
» Cui tantum in bonis dictis Chreſimon, in ma-
» lis Achreſton, quãtùm trãſiens valui reperire,
» vt arbitror, cõpetenter adfixi. Ex quo alterũ eiuſdẽ auctoris locũ emẽdandum cenſeo, vbi
» de Origenis Adamantij libris loquitur. In o-
» peribus (inquit) eiuſdem Origenis, quantùm
» tranſiens inuenire præualui, loca quæ contra
» regulas patrũ dictã ſunt, ac hereſeon repudia-
» tione ſignãs. Sic habet vetus & optimus liber, in quo tamẽ reponẽdũ arbitor Achreſton vel ἀχρήστου. Solebãt etiam veteres theta adſcribere pro veruto his quæ non probarent. Sidonius,

» *Iſti qui valet exarationi*
» *Diſtrictum bonus, applicare Theta.*

quæ fuit etiam Triumuirorum capitalis nota. Verùm, vt ad rem tandem redeamus, hoc totum de Chreſto impulſore mendacium, ſiue à Suetonio confictum, ſeu potius ex vulgi fama

& opinione relatum, minùs mirabitur, qui nõ ſolùm veterum ethnicorum (vt à noſtris quidem appellãtur) de Iudæis & Chriſtianis nugas legerit, inter quas & Hadriani ad Seruianum epiſtolam refero, ſed & ipſorum Iudęorum de Chriſto, quem & in Hebraica hiſtoria Chreſtum appellãt, & ad Pompeij aut Veſpaſiani tempora inepte referunt. Cæterum, quod Sulpitius ſcribit, Iudæos Hieroſolimæ aditu ab Hadriano prohibitos, valde pertinet ad eum Apologetici locum in quo Tertullianus qui poſt Hadrianum ſub Seuero vixit, de Iudæis loquens, *Diſperſi* (inquit) *palabundi, & ſoli & cœli ſui extorres, vagãtur per orbẽ, ſine homine, ſine deo rege, quibus nec aduenarum iure terram patriam ſaltem veſtigio ſalutare conceditur.* Hoc etiam fortaſſe conſilio Hadrianus Æliam, id eſt, Hieroſolimam inſtaurãs in fronte eius portæ, quæ ad Bethleẽ erat ſuem in marmore ſcalptum propoſuit, vt Caſsiodor. in Chronico ſcribit: qui tamen aliam quoque eius rei rationem adfert.

Kalendarij, Iduarij, Relegere, Alpheni, Perſij & Catonis loci emendati. CAP. IIII.

MEmini ab antiquo gloſſario in M. Ciceronis Catilinaria priore, dũ ait, *Prætermitto ruinas fortunarũ tuarũ quas omnes impendere tibi proximis Idibus ſenties,* adnota-

tum, fœneratorũ hanc olim fuiſſe cõſuetudinem, vt vltra ſtatutũ Kalendarũ diem, in Idus cõcederent dilationem: itáq; fieri ſolitum, vt quę in Kalendas fœnerauerant, idibus reciperent & relegerent. Cuius moris exemplũ etiã adfert ex Horatij Epodo ſanè quã appoſitũ.

» *Hæc vbi loquutus fœnerator Alphius*
» *Iam iam futurus ruſticus,*
» *Omnem relegit idibus pecuniam,*
» *Quærit Kalendis ponere.*

Poſſunt & alia eius rei exempla profferri plura, ſed hoc ſatis eſt. Inde verò Kalẽdariorum & Iduariorum corpora dicta arbitror in veteri inſcriptione quæ ab Appiano inter cęteras relata eſt. Habebant enim ciuitates, vt & priuati, Kalendaria ſua, ex quibus qui fœnori ponebãt & collocabãt, Kalendarij, & curatores Kalendarij, qui relegebant, Iduarij, vt opinor, dicebantur. Interdum autem etiam in lege ſolebat adiici vt Idibus demum ſolueretur. Exemplum eſt apud Catonem in lege
» oleæ pendẽtis. Ponderibus modiíſque domi-
» ni datu iri (ſic legendũ vt ſignificet Datũ iri)
» primæ cotulas duas. Dies argento ex Kalend.
» Nouemb. Menſ. x. Oleæ legẽdæ faciundǽque
» quæ locata eſt. Et ſi emptor locarit, Idibus
» ſoluito. Cuius rei æquitas manifeſta eſt. Proferam & aliud exemplum non ſatis vulgò notum. Vectigalia P. R. menſe Martio Redẽptoribus & Publicanis locari ſolita Macrob. lib. j.

Saturnal.tradit,& verum eſt. Solebant & eodem menſe,priuati agros ſuos colonis locare. Sed non fuit idem omnino ſolutioni præſtitutus dies. Nam horum ferè penſiones Kal. Martiis inferri à colonis debebãt:At vectigalium locationes in Idus Martias ita conferebantur,vt exinde redemptor frui inciperet & proximis quibúſq; Idib. Mart. conductionis pretium ſolueret.Itaq; Cæſar cũ inſulæ Cretę cotorias locaret legẽ ita dixerat,NE QVIS PRÆTER REDEMPTOREM POST IDVS MARTIAS COTEM EX INSVLA CRETA FODITO, NEVE EXIMITO NEVE AVEHITO. Sic enim apud Alphenũ Varũ (qui Cęſaris Dictatoris & Auguſti tẽporibus vixiſſe videtur)auehendi verbũ reponẽdũ reſtituendúmq; arbitror,ex quo tota propoſitę quęſtionis dubitatio pẽdet.Quod bona noſtrorũ venia παρέργως dixiſſe liceat.Sic & in æneis legis Liuiæ Agrariæ fragmentis ſcriptum legimus PEQVNIAM POPVLO EX EID. MART. QVÆ. POSTEA. QVAM VECTIGALIA. CONSISTENT. QVÆ. POST.H.L.R.PRIMVM. CONSISTENT. PRIMÆ. ERVNT...

Porrò,nõ deſunt qui in eo Horatij verſu [redegit] ſcribi malint, quod tãtùm abeſt vt mihi vnquam probari potuerit, vt nullum aliud relegendi verbo ad rem accommodatius putem.Idem Cato. Dic lanam & agnos vendat,

Menſes x. à coactore releget. Apud Perſium Sat.v.vbi vulgò legitur,

» *Quæ dederam ſuprà repeto, funémque reduco.*

veteres libri habent,

» *Quæ dederam ſuprà relego, funémque reduco.*

Quod perſpicuè rectum eſt. Eſt & relegendi verbum quodammodo religioſum apud Arnob.lib.iiij. aduerſ. gent. Non tempero mihi quin illud hîc adiiciam, videri apud Catoné cùm legem vino in doliis tradit, pro dominus
» reſoluito, legendum, Domino reſoluito. Vi-
» num (inquit) accipito ante Kal.Ian. primas. Si
» non antè acceperit, dominus vinum admetie-
» tur. Quod admenſum erit, pro eo dominus
» reſoluito. Immo vero domino. Vẽditor enim Domin⁹ Catoni perpetuò dicitur, cui ab emptore res ſoluitur, id eſt, precium. Interdum tamen & dominus reſoluit, pro ratione eius quod admenſum nõ eſt, videlicet, ſi pretium promutuum acceperit. Ideo enim menſura fit à venditore, vt intelligatur quantùm emptori perierit. Sed hoc ad Catonis ſententiam nihil, niſi fortè quis malit eum locum ſic le-
» gere, Quod admenſum nõ erit, pro eo Domi-
» nus reſoluito. Nec id quidẽ recti ſpecie omnino carere videbitur. Illud aliquanto certius, in eadem formula Catonis verba ſic potius
» diſtinguenda. Quod neque aceat neque mu-
» ceat id dabitur. In triduo proximo viri boni
» arbitratu, deguſtato.

Sidonij Apollinaris verſus emendati. Cloio, Atax Nicer, Rhetus, Scaldis, Theudoris, Aetius, Carpilio. CAP. V.

IVuat maximè in veterum monumentis aliquid quod ad hiſtoriam gentis noſtræ pertineat adnotaſſe: vel eo maximè quod in ea quę mille annos excurrit, velut in aliena patria peregrinari, & quaſi hoſpites diuerſoria quærere cogimur. Apud Sidonium Apoll. in Panegyrico quem ille Maioriano A dixit, deſcribitur pugna, qua Maiorianus, qui Auito in Imperio ſucceſsit, Frãcos Galiias inuadentes ad vicum Helenam in Attrebatibus, nec opinato irruẽs, in fugam vertiſſe dicitur. Conſtat verò (Chlogionẽ, quem alij Chlodionem appellant, à Diſpargo, quod in finibus Thoringorum caſtrum erat, profectum, Rhenum tranſiiſſe, ac protritis Romanis Carbonariam tenuiſſe, inde miſsis exploratoribus Tornacum primò, pòſt etiam Camaracum veniſſe. In qua, ſede ſibi cõſtituta paululum moratus (nam ab Aëtio, qui tũ Gallias Patricius regebat, expulſus refertur) obuia omnia ad Summum fluuium occupauit, tum quidem Gallias regente Aëtij ſucceſſore Ægidio. Atqui nobiliſsimi & fortiſsimi Regis nomẽ apud ipſum Sidoniũ adeò turpi macula obductum inquinatúmq; eſt, vt vix, ac ne vix quidem agnoſci poſsit. Eluta vero ea deterſáq; erit ſi eũ locũ ex auctoritate veterum librorũ ſic legamus,

» *Poſt tempore paruo*
» *Pugnaſtis pariter Francis, qua Cloio patentes*
» *Atrebatum terras peruaſerat: hic coeuntes*
» *Claudebant anguſta vias, arcu'que ſubactum*
» *Vicum Helenam, flumenque ſimul ſub tramite longo*
» *Artus ſuppoſitis trabibus tranſmiſerat agger.*

Surſum etiam reſpice, & nobiliſsimos Galliæ amnes in nomen curſumq; ſuum ſic reſtitue.

» *Rhenus, Arar, Rhodanus, Moſa, Matrona, Sequana,*
» *Ledus,*
» *Clitis, Elaris, Atax, Vacalis, Ligerémque bipenni*
» *Exciſum per fruſtra bibit.*

Reddantur verò & ſua Rhetorum antiquiſsimæ genti, & Nicro amni nomina, apud eundem in Panegyrico altero, quem Auito dixit, atque ita legatur.

» *Rhetum Burgundio cogit,*
» *Chunnus, Bellonotus, Neurus, Baſtarna, Thoringus,*
» *Bructerus, vluoſa quem vel Nicer abluit vnda*
» *Prorumpit Francus: cecidit cito ſecta bipenni*
» *Hercinia in lintres & Rhenum texuit alno.*

Significat autem, quantum intelligo, Alpeſtrem Rhetum qui Burgundioni proximus aliquando fuit. Neſcio quo iure, quáue iniuria, & Scaldis nomen amiſerit apud Cæſarem in quibuſdam editionibus, eo loco, quem ex veterum librorum ſcriptura adiiciam.
» C. Trebonium cum pari legionum numero ad eam regionē, quę Atuatucis adiacet, depopulandam
» mittit. Ipſe cum reliquis tribus, ad flumen
» Scaldem quod influit in Moſam, extremáſ-
» que Arduennæ partes ire conſtituit. Placet &

hîc vna eádemque opera, quãdo adhuc liber præ manibus eſt, alterum clariſsimi regis nomen apud eundem Sidoniũ reſtituere. Ita verò ſcriptum eſt in Car. vij.

Probat hoc iam Theuderis, altum "
Exemplum officij: Res mira, & digna relatu. "
Quod fueris blandus regi placuiſſe feroci. "

Vulgò malè. *Probat hoc Theodorus vt altum.* "

Significat autem Theuderim ſiue Theudericum, Gotthorũ regem, non eum quem au̕ctor idẽ graphicè admodũ deſcripſit lib. j. Epiſt. ij. ſed priorẽ alterũ ꝗ Catalaunica pugna Aëtio ſuppetias tulit & occubuit, quémq; idẽ au̕ctor poſtea pellitũ principẽ vocat. Sic paulò pòſt,

In Rhodanum proprios producere fines "
Theudoridæ fixum. "

In eodem carmine.

Væ mihi qualis eram, cùm per mea iuſſa iuberet "
Sylla, Aſiæ gentes, Curius, Paulus, Pompeius, "
Tigrani, Anthiocho, Pyrrho, Perſæ, Mithridati, "
Pacem, regna, fugam, vectigal, vincla, venenum. "

In veteri libro pro, Aſiæ gentes, ſcriptum eſt, Aſiagenes. Significare proculdubio voluit Cor. Scipionẽ Africani fratrẽ, ꝗ deuicto Antiocho Aſiatici cognomẽ accepit. Idq; certi⁹ relationis ordo poſtulat. At quomodo verſus ita cõſtet, nõ ſatis video. Aëtius Galliarũ, dum ad vixit, columen, Gaudentij Mœſij vel Scythæ filius, à puero Prætorianus, tribus annis Alarici obſes, de hinc Chunnorum, poſt hac Carpilionis gener, ex comite domeſticorum,

Ioannis Tyranni curã palatij geſsit, vt Renatus Frigeridus ſcribit. Caſsiodorus lib.j. Var. for. Carpilionem, Aëtij filium facere videtur, dum ſic ex Theuderici perſona de ſuo ipſius
» patre loquitur. Patricio Aëtio ꝓ iuuãda Rep.
» magna fuit charitate ſociatus. Quẽ tũ rerum
» dñs propter ſapientiã ſui, & glorioſos in Rep.
» labores, in omni cõſilij parte ſequebatur. Ad
» Attilam igitur potentem armorum, cum ſu-
» pradicti filio Carpilione legationis eſt officio
» non incire deſtinatus. Quæ ſi componere volumus, aut pro filio, ſocero legendum, aut certè potius fatẽdum, Aëtij quoque filio, Carpilionis aui materni nomen inditum.

Leuatio Imperatoris & nouæ nuptæ.
CAP. VI.

NON eſt alienum à reipſa loquẽdi genus, quo poſterioris ſæculi ſcriptores paſsim vſos legimus, cùm leuatum aliquem in regem vel imperatorem dicunt, imperatorem vel regem factum creatùmque ſignificantes: quo etiam modo Claudianum loquutum arbitror illo verſu,

» *Sed mox cùm ſolita miles te voce leuaſſet.*

Fuit vero id moris non Barbararum tantum olim gentium, ſed ipſorum aliquando Romanorum, vt quem imperatorem facerent, eum in alterum tollerent. Amm. Marcell. lib xx. de Iuliano, à Gallicanis militibus principe re-

nuntiatio. Impoſitúſque (ait) ſcuto pedeſtri, « & ſublatius eminens, populo ſilente, Augu- « ſtus renuntiatus, iubebatur diadema proferre. « Vbi pro populo, vel vt liber manuſcriptus habet, vllo, lubentiſsimè repoſuerim, nullo, vt ſignificet ſolita omnium voce leuatum. Zo- « nar. in Iuſtiniano, καὶ ἐπὶ ἀσπίδος αὐτὸν μετάρσιον « ἄραντες, ἀναγορεύουσι βασιλέα. Cornel. Tacitus de « Caninefatibus lib. xx. Impoſitúſq; ſcuto mo- « re gentis, & ſuſtinentium humeris vibratus, « dux eligitur. De Gothis Caſsiodor. lib. x. var. « for. Indicamus parentes noſtros Gothos in- « ter procinctuales gladios, more maiorum ſcu- « to ſuppoſito (ſic legendum) regalem nobis « contuliſſe præſtante Deo dignitatem, vt ho- « norem arma darent, cui opinionem bella pe- « pererant. Ado. Vienn. de Chlotarij filiis lo- « quens, ſcribit, Sigebertum contra Chilpericum fratrem profecturum à Frãcis, more gentis, clipeo impoſitum, regem eſſe cõſtitutum. De hac quoque leuatione ſi quis exaudiat quod Capitol. in Gordianis ſic ſcribit, fortaſſe non longè aberraſſe videatur. Properè « (inquit) ventum eſt ad oppidum Tyſdrum, « inuentúſque ſenex venerabilis poſt iuriſdi- « ctionem iacẽs in lectulo, qui circunfuſus pur- « pura humi ſe abiecit, ac retractans eleuatus, & « imperatorem ſe appellari paſſus eſt. At ego « tam anxiè ingenioſus eſſe nolim, qui ne tum quidem hoc in more Romanis fuiſſe credide-

rim. Quam & idem Capitol. in Max. & Balb.
„ Inter hæc (ait) Gordianus Cæſar ſublatus à
„ militibus Imperator eſt appellatus. Quod
„ Herodianus ex quo ille multa tranſtulit, ſub
finem lib. viij. ſic expreſsit. ὡραμένοι δὲ τὸν γορδια-
„ νὸν καίσαρα· ὄντα αὐτοκρατορὰ τε ἀναγορεύσαντες ἐπὶ δὴ
„ πρὸς τὸ παρὸν ἄλλον ὐχ εὑρόν. Nouam quoque nuptam in altum tolli ſolitam Optatus Mileuitanus epiſcopus indicat lib. vj. de Sciſmat. Donatiſt. teſtatus ſolennia illa in ſecundis nuptiis obſeruari nō ſolita. Quod ſi priſci quoque moris apud Romanos fuit, ſanè non mirum, nec ea quidem à Catone obſeruata, cùm Marciam poſt Hortēſij obitum reciperet. Sed cùm id Ann. Lucanus temporum potius infœlicitati, & Catonis ipſius ſeueritati tribuat, ꝓfectò indicio eſt, priſci id Romani nō fuiſſe, ſed Africani potius moris & cōſuetudinis: Vt & in illis Sidonianis nuptiarum ritibus lib. j. epiſt. v. Gotthicum quiddam Romano admixtum, nō immeritò aliquis ſuſpicetur. In quibus vt id quoque obiter moneam pró gymnaſia, Thalaſsia, legendum arbitror, Per omnia
„ theatra, macella, prætoria, fora, tēpla, gymna-
„ ſia, Thalaſsio Feſcēninus explicaretur. Quod veterum librorum auctoritate confirmatur, in quibus Auguſti filia Patricio Ricimeri nupta Aſcela dicitur. Cæterùm ſi quis in altū ſublationē apud Optatum de eo ritu accipiat, quo noua nupta cùm ad mariti domum peruētum

erat in altum tollebatur, vt ne limen contingeret, atque ita quodam mimo inuita virginitatem amittere videretur, fortaſsis id ſecundis nuptiis non conueniſſe arbitrabitur. At hæc interpretatio adeò mihi aliena videtur, vt nũc quidem valde diſpliceat.

Minorum gentium patricij Sueton. Tranquilli loci emendati. CAP. VII.

Liuius libro j. Priſcus non minus regni ſui « firmandi quã augendæ Reip. memor, cen- « tum in patres legit, qui deinde, Minorum gen « tium ſunt appellati. Factio haud dubia regis, « cuius beneficio in curiam venerant. Ait, Deinde, id eſt, vt ego quidem interpretor, à L. Bruto. Tacit. lib. xj. Iiſdem diebus in nume- « rum patriciorũ adſciuit Cæſar vetuſtiſsimum « quemque è Senatu, aut quibus clari parentes « fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas « Romulus Maiorum, & L. Brutus, Minorũ gen « tium appellauerant, exhauſtis etiam quas Di- « ctator Cæſar lege Caſsia, & princeps Augu- « ſtus lege Senia ſublegere. Maiorum gentium « ſunt genere & ſanguine Patricij, id eſt, patrũ à « Romulo lectorũ progenies: Minorũ verò, co- « optatiõe in patres poſtea patricij facti. Inde & « translatione quadã ex Diis eleganter quidam « Maiorũ gẽtium à M. Tullio dicũtur. Minorũ verò gẽtiũ appellatio, corrupta eſt, vt opinor,

apud Sueton. In Auguſto: cuius locum vti in veteri & optimo exemplari conceptus eſt, ita » referam. Ea gens (inquit de Octauia loquens) » à Tarquinio Priſco rege, interminos gentes » allecta in Senatum, mox à Seruio Tullio in pa » tricias traducta, procedente tempore ad ple- » bem ſe cõtulit. Vulgò tamen ſcriptum eſt inter Romanas gentes: quod erroris anſam quibuſdam præbuit. At minores gentes reponentem quia non ferat? Ex his autem intelligi poteſt, eos qui à Priſco in Senatũ allecti patréſque facti ſunt, non omnes primùm ex patriciis gentibus fuiſſe, ſed ex iis quorundam gentes à Seruio Tullio aliíſque deinceps regibus in patricias traductas, vt Octauiam: alias à Bruto iuſſu populi, vt Liuius lib. iiij. ſignificat, qui & eis fortaſſe cùm Senatũ ſuppleret, Minorum gentium nomen dedit. Quod ſequitur etiam » in eodem exemplari, Ac rurſus magno inter » D. Iulium in patriciá rediit, non auſim temerè reſpuere, qui ſciam veteres, magno, ſæpe abſolutè dixiſſe. Sed quando Senatorum incidit mentio, reponatur etiam paulò pòſt patrum nomen apud eundem Suetonium dum ſcribit » de Auguſto. Sed vt cognouit Antonium poſt » fugam à M. Lepido receptum, cęteróſque du- » ces & exercitus conſentire pro patribus, cau- » ſam optimatium ſine cunctatione deſeruit. Rectè, ſunt enim patres, Optimates. Illud hîc adiicere libet apud eũdem auctorem in D. Iulio,

lio, dum ſcribit, Omnem eum Galliã in prouinciæ formam redegiſſe, eíq; in ſingulos annos ſtipẽdij nomen impoſuiſſe: Inter hæc verba, Eíq; in ſingulos, in optimo exemplari purum eſſe quoddã interuallũ. Et verò aliquid deeſſe videtur. Quid autem ſi legamus? Eíque " in ſingulos annos H-S XL. ſtipẽdij nomine im " poſuit. Id ſanè Eutropius quoq; iiſdem penè " verbis reſtituit lib. vj. Breuiarij. Erroris porrò & mendi origo cauſáque manifeſta eſt. Tranquilli autẽ verba ſunt hæc. Omnem Galliam " quę ſaltu Pyreneo, Alpibúſque & monte Ce- " benna, fluminibúſq; Rheno & Rhodano cõ- " tinetur, patétq; circuitu ad bis & tricies cen- " tum milia paſſuum, præter ſocios ac beneme- " ritas ciuitates in prouinciæ formam redegit. " Eíq; H-S quadringẽteis in ſingulos annos ſti- " pendij nomine impoſuit. "

Dicis cauſſa, Ciceronis ad Atticum loci emendati. Itemque Hieronimi & Tertulliani vetus lectio defenſa. CAP. VIII.

DIcis cauſa exiſtimaui aliquãdo dictũ eſſe tanquã dicationis cauſa, cùm quod in ſacris multa à veteribus vtcunque fieri ſolerent quo religione defungerẽtur, quemadmodum eis Tertull. exprobrat in Apolog. tum quod ſimulata pro veris accipi ſolerent, vt in illud Virgil. Seruius notat,

Sanguine placaſtis ventos & virgine caeſa.

„ Vnde (inquit) cùm de animalibus quæ diffi-
„ cile inueniuntur ſacrificãdum eſt, de pane vel
„ cera fiunt. Hinc illud,

„ *Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni.*

„ Sic & in templo Iſidis ſparſa aqua de Nibo eſſe dicebatur. Inde etiam ceruaria ouis Sext. Pompeio, quæ pro cerua immolatur. Inde Tauros verbenáſque in commentario ſacrorum ficta farinacea ſignificaſſe idem ſcribit. Exiſtimaui etiam dicis cauſa, dictum tanquam δικῆς vel dicæ cauſa. Nam & in veteri Lexico ſic redditur, νόμου χάριν, ὡς παρὰ γαΐῳ τῷ νομικῷ: vt videre poſsit fuiſſe hoc proprium Iuriſconſultorum verbum, apud quos certum eſt non minùs fictionum fuiſſe & imaginum quàm apud Pontifices. Sed quando M. Varronis auctoritas hac in re ſumma eſt, qui lib. v. de Ling. Lat. vt addictum, ita & antiqua illa, Dicis cauſa & Dicis, immò à verbo dico, dicis deducit, fateor tandem Dicis cauſa dictum, vt προφάσεως ἕνεκα, vel λόγου χάριν. Accidit verò hùic formulæ, quod cæteris ferè rebus humanis, vt multis locis ſenio deturparetur. Ex iis hîc vnum proferre inſtitui. Apud Ciceronem lib. j. Epiſtol. ad Atticum, vbi
„ ſcriptum eſt in vulgatis codicibus, Metellus
„ eſt Conſul egregius, & nos amat, ſed immi-
„ nuit auctoritatem ſuam, quòd habere dicit
„ cauſam promulgatam. Illud idem de Clo-
„ dio. Vetus & optimus liber habet, ſed im-

minuit auctoritatem ſuam, quod habet dicis « cauſam promulgatum illud idem de Clodio. « Vnde ſtatim coniicio reponendum. Quod « habet dicis cauſa promulgatum illud idem de « Clodio. Dicis cauſa habet, id eſt, fert leui- « ter, defunctoriè & tralatitiè, nec auctoritate ſua hac in re vtitur, quamuis ſit magni ponderis & momenti. Apud eundem Epiſtola prima, in eodem exemplari ſic ſcriptum reperi, Aquilium non arbitramur, qui & negant & « iurauit morbum & illud ſuum regnum iudi- « ciale oppoſuit. Itaque ſic lego, Qui & nega- « uit & iurauit morbum. Iurat morbum, qui ſa- « nitatem eiurat, Eiurat, qui iurat quod deſideratur à ſe præſtari non poſſe, ait Sex. Põpeius. Ex quo eiurandi verbum apud Varronem & Ciceronem à doctiſsimis hominibus iure repoſitũ eſt. Putò & apud Hieronimum reponendum in lib. de Mõnogamia ad Gerõtiam, vnde eum viri ſummi neſcio quo iure exturbant, contra veterum librorum, quam ipſius proferunt, fidem. Hierophantia (inquit) apud « Athenas eiurat virum, & æterna debilitate fit « caſtus. Hoc quid clarius, quid rectius? Sed illi « non ſatis oculatè euirat, legunt. Sic & Tertull. à quo Hiero. multa ſæpe mutuatur, & cõmercium, & patrẽ matrẽmq; eiurare dixit. Apud eũdem Tertull. in exhortatione ad caſtitatem, veterem ſcripturam retineo, atque ita lego. Cùm autem Deus ſummus tantùm, Satanas, «

» ad perficiẽdum prouocatio eſt noſtra, immò
» ſubfuſio pigriſsimorum ad continẽtiam Deo
» exhibendam, qua diabolo qui antiſtant, nunc
» virginitate, nunc viduitate periurant, &c.
Periurare dicit, quia diabolo iurant non Deo. Apud eundem auctorem in Apologet. vbi de Socrate loquitur deierandi verbum ſimplici-
» ter accipio, vt apud Terent. Donatus. Dæmo-
» nas (inquit paulò pòſt Tertull.) id eſt, Genios
» adiurare conſueuimus, vt illos de hominibus
» exigamus, Non deierare, vt illis honorem
» diuinitatis conferamus. Adiurare eſt exorcizare, vt & exorciſtas Latinè adiurantes verti Iſidor. ſcripſit. Poſteriores coniurare dixe-
» runt non tam aptè. Sext. Pomp. Obiurare eſt
» iureiurando obſtringere. Pręiurare eſt præire
» verbis conceptis iurantibus. Itaque præiura-
» tiones facere dicuntur ij, qui ante alios con-
» ceptis verbis iurant, poſt quos in eadem verba
» iurantes tantũmodo dicunt, idem in me. Huc nos, ſed longius fortaſſe quàm par fuerat, verborum prouexit coniugatio.

Deligati qui ſint & de iis, Sueton. & Spartiani, loci notati. *CAP. IX.*

QVemadmodum ordinem quẽdam Libertorum fuiſſe notatum eſt, vt quidam primi, quidam ſecundi tertiíque dicerentur, Ita

& ſeruorum tres quodammodo gradus ſtatui poſſunt. Primi actus ſunt frugi ſerui, vt Actores, Diſpenſatores, Ordinarij: Secundi ſeu medij, vulgares, vt mediaſtini: Tertij quales quales viliſsimi, ceu quos in neruo & compedibus veteres habuerunt. Hi non à noſtris tantùm auctoribus, ſed & ab aliis paſſim compediti & vincti dicuntur. Apul. Apolog. j. Quindecim liberi homines po- « pulus eſt, totidem ſerui familia, totidem « vincti ergaſtulum. Dicuntur & alligati à Co- « lumell. libro j. cap. vlt. dum ſcribit, Vineta plurimùm per alligatos excoli. Puto & eodem ſenſu deligatam dici à Sueton. In Veſpaſiano, vbi vulgò delegatam legitur. Sed adſcribam locum vti quidem in optimo & vetuſtiſsimo libro extat. Inter hæc (inquit) « Flauiam Domitillam duxit vxorem, Statilij « Capellæ equitis Rom. Sabratenſis ex Africa,. « deligatam olim Latinæque conditionis: ſed « mox ingenuam & ciuem Romanam Recu- « peratorio iudicio pronunciatam, patre aſſe- « rente Flauio Liberale Ferenti genito, nec « quicquam amplius quàm Quæſtorio ſcriba. « Domitilla igitur manumiſsione primùm Latinæ conditione facta eſt, licet aliquando deligata. I. C. noſtri fortaſſe dicerent, dediticiorum numero fuiſſe. Sed neque mihi poſt legem Aeiliam pœnæ cauſa vinctam conſtat, & videntur vetuſtiores duo ferè genera liber-

tatis in manumiſsis ſtatuiſſe, Iuſtam ſiue maiorem, & Latinam: & ex Latinis alios Iunianos, alios Dediticiorũ numero dixiſſe: quanquã hæc in libris noſtris ſubtilius diſtinguntur. Ex his etiam viderit qui volet, an non & apud Aëlium Spart. in Hadriano deligatorum nomen de compeditis & vinctis accipi poſsit, dum ſcribit, Corrupiſſe eum Traiani libertos, curaſſe deligatos, eoſdem ſepeliſſe per ea tempora, quibus in aula familiarior fuit. Vulgò tamen ſcriptum eſt delicatos, quod de iis accipi poteſt, qui Principi in deliciis erant: & hoc quidem fortaſſe rectius. Verùm hîc ego me non ex Tripode oracula fundere, ſed coniecturas & opiniones meas, id eſt, hominis dupondij nugas proponere memini: in quibus coargui, vincíque ab omnibus facilè patiar, dum meliori aliqua ratione innitátur. Porrò ex compeditis, alios fuiſſe puto pœnæ cauſa vinctos, quorum ſcilicet corpori vincula iuſtè addita eſſent propter noxam aut flagitium, alios non pœnæ cauſa, ſed cuſtodiæ aut ex officij more: quemadmodum de L. Octacilio Rhetore, Sueton. ſcribit, ſeruiſſe eum aliquando, & hoſtiarium veteri more, in catena fuiſſe. Quod pluribus aliorum quoque auctorum locis confirmari poteſt. Illos lex Ælia à libertate iuſta remouet, ante quam nihilominus Octacilius ciuis Romanus manumiſsione effectus eſt: Ad hos

verò ea lex nihil pertinuiſſe videtur. Quanquam Sueton. in Auguſto generaliter ſic ſcribit. Hoc quoque adiecit, ne vinctus vnquam « tortúſue quis vllo libertatis genere ciuitatem « adipiſceretur, quod proculdubio ad legem « Aëliam referendum, quam auctore Auguſto latam veriſimile eſt. Sed ex eiuſdem legis verbis ab Vlpiano noſtro relatis ſic accipiendum, Ne vinctus vnquam, pœnæ cauſa, ſcilicet ob delictum, tortúſue propter noxam & nocens inuentus. Niſi fortè ex his aliquis ius hoc nouum malit eruere, Vinctos aliquādo ob quamlibet cauſam, quoquo tandem modo manumiſsi fuerunt, lege Ælia, vt ciuitate Romana indignos, à iuſta libertate omnino remoueri. Sed ex eadem lege, Eos tantùm qui pœnæ cauſa vincti ſunt, quolibet modo manumiſſos, non niſi dediticiorū numero fieri, cæteros non pœnæ cauſa vinctos & manumiſſos Latina libertate donari poſſe. Sanè Zonaras To. II. hiſtoriæ ſcribit, Cùm Veſpaſianus Imper. Ioſephum quem diu in vinculis habuerat ſoluere vellet, Tito hortante vt ei vnà cū vinculis ignominiā demeret, approbante Veſpaſiano catenā ſecuri diſſectam. Hoc autem mimo cōpedum nota & ignominia eluebatur, cùm vincula non ſoluebātur modò, ſed etiam diſſecabātur. Atq; id quidē erga eos vſurpari ſolitū erat qui per iniuriā vincti fuerāt. Quod ille ipſius penè Ioſephi verbis retulit ex lib. v.

Belli Iudaici. Hoc aliis fortaſſe ἔργον mihi πάρεργον eſt.

De Apuleio, & ex eius libello de Dæmonio Socratis nonnulla emendata. CAP. X.

QVædam ſunt à veteribus ſummo ingenio viris tanta diligentia tantáque accuratione cōſcripta, vt non immerito alicui antiquiora multo quàm ſint, videri queant. Ex hoc ego genere eſſe ſuſpicor Petronii noſtri & Apuleij nugas quidem, ſed doctas planè & omni lepore omníque eruditione refertas. Quanquam qui hunc ipſum, Apuleium dico, cuius Lactantius Firmianus meminit, quémque Macrobius inter veteres conuiualium quęſtionum ſcriptores referre videtur, Theodoſio poſteriorem facere volet, meo iudicio, non ſatis rectè perſpecta temporum ratione ſenſurus eſt. Nam quod legitimum tempus luctus alicubi annuum facere videtur, quod à Theodoſio primùm inductum dicitur, aduerſus tot contrarias coniecturas, non ſatis vna eſt, & ea quidem infirm. At nec illa certior de capitali adulterij pœna, quam ego leuiter tranſilire non dubitem, atque ita ſentire: Apuleium Afrum, Platonicum Philoſophum & Magum circa tempora diui Pij, & deinceps vixiſſe videri. Nam & Hadriani imperatoris meminit, Apologia pro ſeipſo j. & Scipionem Orfitum,

Lollianum Auitum, itémq; Maximum, quorum omnium vt æqueuorum frequens apud eum mentio eſt, ſub Diuo Pio vixiſſe, & plures ex iis ſub eodem conſulatum geſsiſſe certum eſt. Sane Imperator Seuerus in Epiſtola quadam ad Senatum, quę à Capitolino refertur, Apuleij ſic meminit. Maior fuit dolor «
quod illum (de Clodio Albino loquitur qui «
Adrumētinus fuit, vt Apuleius Madaurenſis, «
vterq; Afer) pro liberato laudandum pleriq; «
duxiſtis, cùm ille næniis quibuſdam anilibus «
occupatus, inter Mileſias Punicas, Apuleij ſui «
& ludicra literaria conſeneſceret. Hîc præter «
Aſinum libros Floridorum ſcripſit: Quorum ego partem quandam eſſe arbitror libelli, qui de Deo Socratis paſsim inſcribitur, initium, quod & ad inſtar Pancarpiæ cuiuſdam eſt vſque ad illa verba, Iamdudum ſcio, vbi deeſſe diſputationis de Dæmonio principiū ab Apuleio Græcè ſcriptum ſequentia indicant. In his ego quæ ſuperſunt pauca hîc è multis adnotaturus ſum, quę magna ex parte Iac. Cuiacij Iuriſconſultorum facilè principis & præceptoris mei libro, vt cætera omnia doctrinæ & eruditioni ipſius accepta me referre par eſt. Nā ſi quid eſt in me literarū, quod ſentio tamen quàm ſit nihil, aut perexiguū, vel ego à viro ingenioſiſsimo & ſcientiſsimo didici, vel eius veſtigia quo ad potui diligenter ſequutus, relegi & annotaui, quæ & ipſa acceſ-

ſionis iure reliquis cedant neceſſe eſt. Ait A-
„ puleius, Sed ne omnifariã noueritis & in iſto
„ vt ait Lucilius ſchedico & incondito experi-
„ mini, puto legẽdum. Sed vt me Lucilij locum
ex veteris ſcripturæ veſtigiis non iniuria ſu-
ſpicetur aliquis à Sext. Pǒpeio relatum in vo-
ce ſchedia, quę ipſe incondita poemata inter-
„ pretatur. Proinde in manu veſtra ſitũ eſt vel à
„ noſtra ſumere) vet. ſinuare. Neque inclinato
„ profundè ſitu,) vet. Neq; colliniato pro fron-
„ te. Quæ omni à vitio) Auitio, vno verbo ſcri-
„ bendum eſt ſic, Quæ omni Auitio longè prę-
„ cellit voce viduata. Nec argumentis ſit effe-
„ ctior) Vet. effoetior. Quanto longius ea ceſſat
„ à ſole (lego faceſſat à ſole. Vtraq; animarum)
vet. harum. At enim internuculos recens cõ-
gnitos) in vno Petroniani Satyrici exemplari
„ ita ſcriptum reperi, Video quoſdam internu-
culos nudáſque meretrices furtim cõſpatian-
tes) De vtroque amplius deliberandũ cenſeo.
ſequitur apud Apuleium. Cùm vſus poſtulat
mala auerte,) vet. auerruncare. Eſt hoc verbũ
ex Lucilianis & Pacuuianis, qualia ferè Apu-
leius & Arnobius in deliciis habẽt. Varro. lib.
vj. Ab auertendo auerruncare, vt deus qui eis
rebus pręeſt Auerruncus. Apuleius de Neſto-
re paulò pòſt. Cui omnes ſciebant corpus an-
nis abire) vetus liber hebere. Sic Virgil.

„ *Sed enim gelidus tardante ſeneƈta*
„ *Sanguis hebet, frigentque effoetæ in corpore vires.*

Sed hæc pauca iã multa ſunt, & nimis fortaſſe multa. Sicui tamen pauca videantur, infrà deſpiciat, inueniet. Et nihil æque miror. Quẽ totum locum vſque ad diſputationis extremũ ex Io. Saliberienſis Policratici lib. vj. reſtituat & emendet. Ex cuius tandem collatione facilè intelliget quot & quãta ſint in Apuleij ſcriptis nõ menda, ſed potius portenta mendorũ. Ac de hoc quidem lectorẽ monuiſſe ſatis eſt.

Eiuſdem ex Apologiis loci quidam. CAP. XI.

VEniant nunc in partes & quędam ex iis quæ in eiuſdẽ auctoris Apologiticis trãſcurſim adnotauimus. Quæ etſi poſsint.) Hũc totum locum ſic lego, Quę etſi poſsint ab his futiliter blatterata ob mercedem & auctoramenta impudentiæ deprehenſa haberi, iam conceſſo quodam more rabulis id genus, quo ferinæ ſolent linguæ ſuæ virus alieno dolori locare, Attamen &c. De patronis & aduocatis loquitur de quibus ferinæ linguæ virus dixit vt Appius caninam facundiam. Qui cùm aduerſum me eas literas promeret, profectò inuidit cupiditate lædendi:) pro inuidit, lego nihil vidit. Error natus eſt ex communibus vtriq; notis. Teuis quidam) malo, quidem, & Anacreontem ſignificari dico.

Et Critias mea deliteſcet ſalua Charinæ
Pars in amore meo, &c.

Puto legendum,

» *Et Critias mea delicies, & ſalue Charine,*
» *Par in amore meo, vita tibi remanet.*

Pertinet verò maximè ad eum locum quod Auſonius in epiſtola quadã ſcribit, Eſſe Apuleium in vita Philoſophum, in Epigrãmatis, » amatorem. Quoniam tamen mihi pro accu- » ſatione largitur, atque ſupereſt.) Emendo largiter aquæ ſupereſt. Olim ad clepſidram ſolitos dicere oratores notius eſt quàm vt probatione indigeat. Inde illud ex eadem Apolo- » gia, Mea aqua licet ad hoc vtare. Sequitur pau- » lò pòſt. Nihil in Philoſophos non modò ve- » rè dici, Sed ne falſò quidem poſſe confingi » quod non ex innocentiæ fiducia, quanuis li- » ceat negare, tamen habeãt potius defendere) hîc aliquando haueant pro habeant lubens repoſui, vt & apud Senecam lib. xiij. Epiſt. hauet pro habet, cùm de Philoſophia loquens, » Nulla (inquit) ars alia de bonis & malis quæ- » rit, ſingulas habet circum ire virtutes. Apud Hiero. ſanè in epiſtol. ad Demetriad. de virginit. ſeruanda, non dubito habitas poſseſsiones ſcriptum pro, auitas. Sed cùm non diſsimili » quoque loquẽdi forma Tertull. in lib. aduerſ. » Valent. dixerit, Nec habens ſuperuolare cru- » cem, & in Apologet. Si inimicos iubemur di- » ligere quem habemus odiſſe, Vlpianus habere laborare, Marcellus habere operari: eáque phraſis Græcorum exemplis defendi poſsit, hîc nihil temerè mutandum cenſeo. Arnob.

lib.v. Auet animus ſcire quibus eloquiis tam "periculoſa negotia defenſuri, vel artibus ha- "beatis quibus tam confeſsis ſalutem dare per- "ſonis. Sequitur apud Apuleium ſatis longo "interuallo, Audi ſis támnon impudens. lego Audi ſis Tannoni Pudens. Et paulò pòſt pro "hamis iniucunda (hamis ineſcanda. Thallus "pauimentis illuditur tu Tribunalib.) quis non "videt legendum illiditur? Sed iam deſultoria quadam leuitate in alterá potius Apologiam tranſſultemus. Quid eſt dos ad ternuncium ſumpta? Lego ad teruncíũ ſumpta, id eſt, ſub "vſura quadrantali. At qua tandem manu? Phi- "lomelæ, an Medeæ an Clitemneſtræ, quas ta- "men cùm ſaltas (tanta mollitia animi, tãta for- "mido ferri eſt) ſine c. ſ. Sic eum locum ex par- "te reſtituo. Supra de eodem. Mox (inquit) in "iuuentute ſaltandis fabulis exoſsis planè & "eneruis, ſed, vt audio, indocta & rudi molli- "tia. Ita potius faciam quid illi exiſtiment nacti "non putabo (lego, nauci. & paulo inferius pro "ſœui hominis mulier (ſcæui ominis mulier. "qui error eſt frequentiſsimus. Planè quidem "ſi puerum vel is) repono, ſi verum, velis vt ſu- "prà. Immo ſi verum velis. At hæc tantum de- "libare inſtitueram.

Cancellarij, Secretarij. Vndè dicatur, & de iis, loci emendati. CAP. XII.

CAncellariorum nomen nõ adeò ſanè vetus, vt pote ſub poſterioribus demum

Impp. auditum, ſi quis à cancellando, id eſt, actis cancellatim lineis perducendo deduxerit, ſpecioſè quidem fortaſſe dicere videbitur, ſed à vero tamen ipſo lõgiſsimè aberit. Nam vt à cancellis potius dicantur, vel hæc vna maximè ratio ſuadere poteſt, quòd eorum ferè temporum ſcriptores à cancellis & cancellos agere dicunt Cancellariũ ſignificãtes. Caſsiodor. lib. ij. Inſtit. Diuinar. & humanar. ſcript. de Marcellino Illyriciano cui⁹ hodièq; Deflorata extant. Is (inquit) adhuc Patricij Iuſtiniani fertur egiſſe cancellos: Sed meliore conditione deuot⁹, à tẽpore Theodoſij principis vſq; ad fores imperij triũphalis Auguſti Iuſtiniani opus ſuũ, Domino iuuãte, perduxit. Idẽ lib. xij. Var. for. Sic enim propriè noſtros cancellos agitis, ſi læſorũ impia clauſtra ſoluatis. Erricus monachus lib. vj. de vita Germani.

Voluſianus erat præcelſo nomine quidam
Vrbis patricio toti dilectus & vrbi,
Atque à cancellis priſco de more miniſter.

Sed rem totam bellè & accuratè conficiet. Caſsiodori P. P. locus ex lib. xj. Var. in Cancellariatus codicillis. Hoc igitur (inquit) laudabile præiudicium, ſententiam gratioſam, militiam domeſticam à xij. indictione Cancellorũ tibi decus attribuit, vt conſiſtorij noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias. Per te præſentandus accedat: per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat: iuſſa noſtra

ſine ſtudio venalitatis expedias:omniáque ſic "
geras, vt noſtrã poſsis cõmendare iuſtitiã. A- "
ctus enim tui, iudicis opinio eſt. Et ſicut pe- "
netrale domus, de foribus poteſt cõgruenter "
intelligi,ſic mẽs præſulis,de te probatur agno "
ſci,Nec iniuria.Quia talem vnuſquiſq; ad rẽ- "
ſpõſa ſua videtur eligere, qualẽ ſe cunctis de- "
creuerit æſtimari.Et paulò pòſt. Reſpice quo "
nomine nuncuperis,latere nõ poteſt quod in "
ter cancellos egeris,Tenes quippe lucidás fo- "
res, clauſtra patentia, feneſtratas ianuas: Et "
quanuis ſtudiosè claudas, neceſſe eſt vt te cũ- "
ctis aperias. Nã ſi foris ſteteris, meis emẽdaris "
obtutibus.Si intus ingrediaris, obſeruãtiũ nõ "
potes declinare cõſpectus. Adſcripſi locũ la-
tius,cũ quòd cancellariorum de quib.agimus
conditionẽ plene cõtineat,tũ quòd in vulga-
tis libris ad finẽ corruptus ſit. Didici verò,tũ
tẽporis non omnino diſsimili ſignificatione
hæc vſurpata, cancelli & ſecretũ, vt iam non
dubitẽ Secretarios dicere, quos cancellarios
vocari audio.Secretũ noſtris Impp. Itẽq; Caſ
ſiodoro & Marcellino,dicitur in quo iudices
cauſas examinãt & earũ merita expẽdũt:quod
& Secretariũ appellatur: Quomodo in veteri
quoq; epigrapha Secretariũ Senat. à Flauiano
inſtitutũ proculdubio accipiẽdũ eſt,ꝙ tamen
vir doctus & diligẽs ad ærariũ Saturni nõ apte
retulit.Serui. in li. j. Æneid. Ducũtur (inquit) "
iudices vſq; ad fores ſecretarij, ibidémq; of- "
ficiũ remanet, illi vero ingreſsi ſoliũ aſcẽdũt, "

„ & ſedent. Hæc ſecreta cācellorū ſeptis clauſa
erant. Amm. Marcell. de aduocatis lib. xxx.
„ Cùm intra cancellorum venerînt ſepta, & agi
„ cæperint alicuius fortunę vel ſalus. Sido. quo-
„ que de Theoderici conſiſtorio loquens lib. j.
„ Epiſt. Cancellorum ſic meminit. Circunſiſtit
„ ſellam Comes armiger, pellitorum turba ſa-
„ tellitum ne abſit, admittitur, ne obſtrepat, eli-
„ minatur: Sicq; pro foribus immurmurat, ex-
„ cluſa velis, incluſa cancellis. Iā vero ab hiis ſe-
cretorū cancellis Cancellarios dictos quis nō
videt? Inde quoq; hodie cācellarios aduoca-
tos dicere nihil prohibet. Sed hoc ad rem ni-
hil. Nō fuit verò adeò magnæ dignitatis can-
cellariorū officiū ſub priſcis Impp. vt ex his
„ quę diximꝰ ſatis paret. Vopiſc. in Carino. Prę-
„ fectum vrbi vnum ex Cancellariis ſuis fecit:
„ Quo fœdius nec cogitari potuit quicquam,
„ nec dici. Caſsiodorus tamen cancellorum de-
cus, pompam & glorioſam grauitatem appel-
lat: Et lib. xj. de Ioanne Cācellario ſic ſcribit.
„ Quis Ioannem non æſtimet meritò eſſe pro-
„ mouendum? qui noſtro iudicio cancellorum
„ olim ſumpſerit officium, & tunc iam præro-
„ gatiuam conſcientia meruit, quando ſecre-
„ ti munus iudicialis accepit. vbi vulgo male
„ decreti legitur: vt & paulò poſt. Hinc igitur
„ prærogatiuarum ſententia noſtra confirmat.
„ cùm ſit legendum Hunc igitur Prærogatiua-
„ rium &c. quod vel formulæ titulus ſatis iudi-
cat.

cat. Præfectus prætorio cui inter cætera annonæ totius ſumma procuratio impendebat, habuit in officio Cancellarios, quos per prouincias dimittebat, Saionibus deputatis. Hinc Campaniæ, Lucaniæ, Brutiorum, Samnij & aliarum prouinciarum Cancellarij apud eundem Caſsiodor. apud quem tamen Præfecti prætorio dignitas in Præpoſituram mihi degeneraſſe videtur, maximè tamē lib. j. Var. vbi de cancellariis agit: errore vt fit ex notis orto, de quo hîc obiter monuiſſe ſatis erit. Hac tā neceſſaria & vtili adminiſtratione clariſsimos tandem factos Cācellarios minus mirum eſt. Præfectum quoque vrbi Cancellarios cum ſcribis in officio habuiſſe, indicare videtur antiquum edictū ex auctoritate Turcij Aproniani P.V. propoſitum, in quo ita eſt, Cōmo- « dis omnibus ac præda damnata quam Tribu- « nus, Officiū, Cācellarius & Scriba de pecua- « riis capere conſueuerant. Verùm hîc omnia « anxiè perſequi quæ de Cancellariis adferri poſſunt, neque animi, neque inſtituti eſt noſtri. Sed & quid ab Apocriſariis, qui ad reſpōſum quoq; ſunt, Itémq; ab inductionū & admiſsionū magiſtris cancellariorū munus differat, alterius erit loci oſtēdere. Illud hîc adiicere libet, quem hodie Cancellariū appellamus à rege in rebus ciuilibus ſecūdas tenentē, illū ipſum eſſe, qui à Latinis olim Sacri Palatij Quęſtor, à Græcis κυέστωρ primū, poſt etiā

μέγας λογοθέτης dict' eſt. Pro quo Latinos quoque ipſos, ſua quidem ætate, Cãcellarij nomẽ vſurpaſſe Nicetas ſcribit. Qua de re poſt Doctorem meum auctorum locos adnotaſſe, putidæ & ingatæ fuerit diligentiæ.

Metonis nomen apud Marcellinum & Auſonium reſtitutum. CAP. XIII.

SI certum poſſet nanciſci aduerſariũ infœlix Meton, profectò malè tractationis & iniuriarum rectè ageret: adeò vbique contra bonos mores miſerè habitus tractatúſque eſt. Sed agat iam ſanè momentariæ poſſeſsionis interdicto, & me executore, inſuperhabita temporis præſcriptione, vnde vi deiectus eſt, eo reſtituatur. Primúmque apud Amm. Marcellinum lib. xxvj. vbi ſcriptum eſt. „ Spatium „ anni vertentis, id eſſe periti mundani motus „ & ſyderum definiunt veteres, inter quos Me„non & Euctemon & Hipparchus & Archi„medes excellũt, cùm Sol perenni rerum ſubli„mium lege, polo percurſo ſignifero, quẽ Zo„diacũ ſermo Græcus appellat, CCC. & LXV. „ diebus emenſis & noctibus ad eundem redie„rit cardinẽ. Reponatur, Meton & Eudemon, vt & apud Vitruuium Pollionem lib. ix. c. „ VII. Quorum inuenta ſecuti, ſyderum & oc„caſus & ortus, tempeſtatũmque ſignificatus, „ Eudoxus. Eudæmon, Calliſtus, Meto. Eudæmonis nomen vbiq; retinui, memor apud Pli-

nium quoq; ſic ſcriptũ lib. xviij. Sed redintegretur etiã in Auſonio, Atticus Meton. Nam vbi in impreſſo legitur.

Quis fuit ille dies, non annus longior illo eſt. "
Atticáque indoctis collegit cura medonis. "
Deſertus vacuis ſoliſque exerceor aris. "

Non dubito ab auctore potius ſic ſcriptum

Quis fuit ille dies? Non annus longior ille eſt "
Attica quem docti collegit cura Metonis. "
Deſertus vacuis Soliſque exerceor oris. "

Scripſi in Græculo auctore Marcellino, Meton:in Latino Vitruuio, Meto, quomodo & apud Varro.lib.viij. de ling. lat. & apud Columell. lib. ix. ſcriptum eſt, Vtrunque ex prioris ſcripturæ veſtigiis, & auctorũ, vt opinor, mẽte. Quod eo monere volui ne quis temere id à me factum putet. Græcis Solon, Latinis Solo eſt. Atq; id & Fabius & Priſcianus monuere, & in bonis vetuſtíſque Latinorum auctorũ exemplaribus conſtanter & religiosè ſeruatum eſt. Qua tamen in re, vnico fortaſſe Platonis nomine ab hac clade innoxio, paſsim vulgò peccatum videmus.

Quæ ſit Gromatica diſciplina, & de Terminorum defigendorum ritu. CAP. XIIII.

HYginus librum ſcripſit Gromaticum, in quo caſtra metandi & loca oportuna in bello capiẽdi rationem tradidit. Eum me aliquando Lugduni apud Ludouicum Miræum cum aliis quibuſdam Frontini de Coloniis, limitibus, & controuerſiis agrorum libris

nondum edi is, vidiſſe me.nini, ex eóq; inter cætera adnotaſſe, combinati verbum, quo & Sido. poſtea vſus eſt. Sed quod inſtat potius agamus. Vt ad caſtrorum metationem Gromatica diſciplina pertinet,ita nō dubito quin & ad agrorū mēſuram pertineat.Sext. Pomp.
„ Groma appellatur genus machinulæ cuiuſ-
„ dam quo regiones agri cuiuſq; cognoſci poſ-
„ ſunt.quod genus Græci dicunt γνώμονα. Apud
„ Non Gruma ſcriptum eſt, quo loco, Gruma
„ (inquit) menſura eſt quædam qua flexæ viæ
„ ad lineam diriguntur, vt eſt agrimenſorum.
Apud Caſiodor.lib.iij.Var.vbi de agrorum
„ mēſura loquitur,ſic lego.Hoc enim per Geo-
„ metricas figuras & Gromatricam diſciplinā
„ ita diligenter agnoſcitur. vulgo Grammaticam.Gromatis quoque & Gnomonis nomina in libris de limitibus leguntur : in quos quando hodie incidi, lubet ex Siculo Flacco terminorum defigēdorum rituum hîc exſcri-
» bere. Cùm terminos diſponerent, ipſos qui-
» dem lapides in ſolidam terram concocabant
» proximè ea loca, quibus foſsis factis defixuri
» eos erant, & vnguento velaminibúſque & co
» ronis eos coronabant In foſsis autem quibus
» poſituri eos erant, ſacrificio facto, hoſtiáque
» immaculata cæſa,facibus ardentibus, in foſſa
» cooperti ſanguinem inſtillabant, eóque fru-
» ges & tura iactabant:fauos quoque & vinum
» aliáque quibus cōſuetudo erat terminis ſacrū

fieri,in foſſa adiiciebant. Cõſumptiſq; omnibus dapibus igne, ſuper calentes reliquias lapides concolabãt,atque ita diligenti cura cõfirmabant. Ex quibus lucem maximam accipunt Apuleij loci qui ſequũtur. Lib.j. Florid.
Neque iuſtius religioſam moram viatori ob- «
iecerit,aut ara floribus redimita, aut ſpelunca «
frondibus inumbrata, aut quercus cornibus «
onerata,aut fagus pellibus coronata,vel enim «
colliculus ſepimine conſecratus, vel truncus «
dolamine effigiatus, vel ceſpes libamine hu- «
migatus,vel lapis vnguine delibutus. Et Apo «
log.j. Iſte nec Diis rurationis, qui eũ paſcunt «
ac veſtiunt, ſegetis vllas, aut vitis, aut gregis «
primitias impertit: Nullum in villa eius delu- «
brum ſitum, nullus lucus cõſecratus. Et quid «
ego de luco aut delubro loquor? Negant vi- «
diſſe qui fuere, vnum ſaltem in finib⁹ eius aut «
lapidem vnctum,aut ramum coronatum. Sed «
hæc omnia, inualeſcens ſacratiſsima religio Chriſtiana ſuſtulit, vt Aggenus in lib. de limitibus & controuerſiis agrorum ſcribit. Itaque Prudent. lib.ij. aduerſus Simmachum ſic canit. «

Exercere manum non pœnitet, & lapis illic «
Si ſteterit antiquus, quem cingere ſueuerat error «
Faſciolis, aut Gallinæ pulmone rogare, «
Frangitur, & nullis violatur terminus extis. «
Et quæ fumificas arbor vittata lucernas «
Seruabat, cadit vltrici ſucciſa bipenni.

Ex his etiam quilibet intelliget vnctum lapi-

dem apud Lucretium de termino quoq; accipi poſſe, dum ait,

» *Vnctum*
» *Vertier ad lapidem.*

Niſi de ſimulachro interpretari malit. Nam & apud eundem Prudent. lib. j. ſic ſcriptũ eſt.

» *Guſtauerat inter*
» *Vagitus de farre molæ, ſaxa inlita ceris*
» *Viderat, vnguentóque lares humeſcere nigros:*
» *Formatum Fortunæ habitum cum diuite cornu,*
» *Sacratumque domi lapidem conſiſtere, paruus*
» *Spectarat, matrémque illic pallere rogantem.*

Et Minutius Octauio, in lapides effigiatos & vnctos & coronatos impingere dixit, de ſimulachro Serapidis loquens. Sanè coronatus lapis in Virgiliana Scopa, eſt ſepulchralis, quod coronæ ſepulchrorum pridem honos eſſent, vt Plin. auctor eſt, & Tertull. ſignificat, dum ait, à ſæculo coronari & ipſas Libitinas.

Errores quidam ex peruerſa notarum interpretatione conflati. CAP. XV.

MVlta ſunt in ſolemnibus veterũ formulis peruerſa notarũ quibus ſcribi ſolent, vel ſcriptura, vel interpretatione corrupta. Nam vt cetera omittã, quæ penè infinita ſunt, quàm multis locis Frontini de aquæductibus, Suetonij & aliorum qui vetera S.C. retulerũt, malè habet harum notarum interpretatio Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. quos vel hoc ſolo indicio cuilibet poſthac facilè erit reſtituere. Nũc duos ex aliarum notarũ inſolenti etiam inter-

pretatione conflatos errores propoſuiſſe, ſat erit: Quorũ alterũ licet in libris noſtris, id eſt, Iuriſconſultorũ extet, quia tamen propriè ad ius non pertinet, in ſubſeciuum referre melius erit. Sic igitur. Sc. de petitione hæreditatis verba apud Vlpianum noſtrũ concepta ſunt lib. xv. Ad Edictum Pridie Idus Martias. Q. « Iulius Balbus & P. Iuuẽtius Celſus Titi' Au- « fidius, Oenus Seuerianus Conſules verba fe- « cerunt de iis, quæ Imp. Cæſ. Traiani Parthici « filius, Diui Neruæ Nepos, Hadrianus Aug. « Imp. Maximúſq; princeps propoſuit v. Non. « Martias, quæ proximæ fuerunt, libello cõple- « xus eſſet quid fieri placeat, de qua re ita cen- « ſuerunt. Hæc eſt Piſani libri ſcriptura, cui cõ- « iecturæ noſtræ gratiã debemus. Exiſtimo autem ſic primùm ſcriptum & in acta relatum.

PRID. ID. MARTIAS. QVOD Q. IVLIVS « BALBVS, ET P. IVBENTIVS. CELSVS. « T. AVFIDIVS. OENVS. SEVERIANVS. « COSS. VERBA. FECERVNT. DE. IIS. « QVÆ. IMP. CÆS. TRAIANI. PARTHI- « CI. F. DIVI. NERVÆ. N. HADRIANVS. « AVG. P.M. P.P. V. NON. MART. QVÆ. « PROXIMÆ. FVERVNT. LIBELLO. COM « PLEXVS. ESSET. QVID FIERI. P. D. « E. R. I. C. Hæ notæ P. M. Pontificem Maximum ſignificant vt illæ P. P. Patrem Patriæ quas tamen aut Triboniani ipſius, aut poſteriorum temporum librarij ineptè & peruersè

Ita interpretati ſũt,vt ſupereſſent hęc omnia, Libello complexus eſſet.Sed hanc coniecturã & emendationem noſtram facilè admiſſurus probaturúſque eſt,quiſquis in huiuſmodi formulis & antiquis inſcriptionibus paulò diligentius erit verſatus. Apud Ciceronem lib.iij. Epiſt. ad Attic. Rogationis cuiuſdam verba ſic lego. QVOD. EI. QVI. PROMVLGAVIT. ABROGAVIT. DEROGAVIT. OBROGAVIT. EA. RES. POENÆ. MVLTÆVE. NON. SIT. E. H. L. N. R. Poſteriorum notarũ quę in optimo exẽplari corruptę fuerãt,interpretatio à Probo tradita hęc eſt,Eius hac lege nihilum rogatur. Sed & apud eundẽ Cicero.lib.iij.de Rep.ſic legendum reponendúmq; cẽſeo, Huic legi nec obrogari fas, nec derogari ex hac aliquid licet, neq; tota abrogari poteſt. Qui locus ab Auguſtino refertur in libris de Ciuitate Dei:apud quẽ tamen perperam,vt opinior, ſcriptũ eſt, propagari:cùm & in Philippicis hęc tria idem Tullius ſic cõiunxerit, & veteres legi propagare non dixerint,priori aliquid adiectum ſignificantes,ſed ſubrogare, vt Vlpianus noſter ſcribit in fragmentis.

Quid ſit in Antliam apud Sueto. Tranquill. lib.iij. *CAP. XVII.*

HAuriendæ aquę inſtrumenta hæc referũtur, Rotæ,Tympana, Cocleæ, Tollenones ſiue Tollones,pro quibus perperã vt opi-

nor apud Iſidor.lib.vlt. Ethimolog. Telones ſcriptū eſt. Columellę ſanè verſus in Hortulo, cui Tollonum ſiue Celonum nomen aliquando adfinxit Nicol. Leonicus, in veteri exemplari ita conceptus legitur,

Ne labus hauſturis tendentibus illia vellat: "

Vnde bella coniecturæ occaſio eſt reponendi,

Ne labor hauſturis tendentibus illia vellat. "

Hauſturis, id eſt, iis qui hauſturi ſunt. niſi fortè quis malit hauſturis pro hauſtris dictum. Quod ego probare non auſim. Hauſtra ſunt ἄντλια, vt in illo Lucretij verſu Nonius notat,

Vt fluuios verſare rotas atque hauſtra videmus. "

Vbi tamen hauſtra rotarum cados interpretatur, id eſt, (vt Vitruuius loquitur) modiolos. ἄντλια porrò machinæ quoque hauſtoriæ genus eſſe videtur apud Valer. Martialem lib. ix. dum ſcribit,

Sed de valle breui quas det ſitientibus hortis "
Curta laboratas Antlia tollit aquas. "

Fuerunt etiam apud Græcos Rota & Tympanum eculei & quæſtionis potius, quàm vltimi ſupplicij genera. Et de Tympano quidem exempla ſunt apud Theoderit. lib. viij. & ix. Græcar. affect. quæ addi poterunt iis, quæ de rota à doctiſsimis viris propoſita ſunt. Exiſtimo autem veteres, queadmodum ad triremis publicæ remum, ita & ad rotas aquarias & antlias publicas, reos aliquando damnare ſo-

litos. De priori pœnæ genere, exempla ſunt apud Valerium Maximum lib. ix. & Zonar. To. j. vbi de Pſeudo-Alexandro loquitur, de quo & Ioſeph. lib. xvij. diuerſis verbis idem ſcribit. De poſteriore, hoc nunc profero ex
„ Sueton. in Tiberio. Teſtamentum quoque
„ eius (id eſt Liuiæ) pro irrito habuit omnéſ-
„ que amicitias & familiaritates, etiam quibus
„ ea funeris ſui curam moriens demandarat, in-
„ tra breue tempus afflxit, vno ex his equeſtris
„ ordinis viro & in Antliam condemnato. In impreſsis, & iis quidem melioris fiduciæ libris, ſcriptum eſt. In Antiliam, adiecta mendi nota. Sed eam eſſe genuinam Tranquilli ſcripturam, quam prius retuli ego verò non dubito: Quamuis non ignorem apud veteres, familias quoque fuiſſe aquæductibus deputatas, earúmque diuerſas miniſteriorum ſpecies, quarum & Frontinus in libro de Aquæductibus, & Caſsiodor. lib. iij. Variar. meminere. Aliud quoque ex Rota aqua quodammodo ſupplicij genus Lamprid. in Alexandro ſic deſcribit, Paraſitos ad rotam a-
„ quariam alligabat, & cum vertigine ſub aquas
„ mittebat, rurſúſque in ſummum reuoluebat.
„ Eóſque Ixionios amicos vocauit.

Quintiliani locus expenſus, in quo horchiſtræ nomen corruptum videtur. CAP. XVII.

QVid quod eadem quæſtio poteſt eundem vel accuſatorem facere vel reum? Qui artem ludicram exercuerit, in xiiij. primis ordinibus ne ſedeat. Qui ſe Prætori in hortis oſtẽderat, neque erat productus, ſedit in xiiij. ordinibus. Nempe intentio eſt, Artem ludicram exercuiſti. Depulſio, Non exercui artem ludicram. Quæſtio, Quid ſit artem ludicram exercere. Si accuſabitur theatrali lege, depulſio erit rei. Si excitatus fuerit de ſpectaculis, & aget iniuriarum, depulſio erit accuſatoris. Locus hîc eſt apud Fabium Quintilianum lib. iij. Inſtit. cap. vj. In omnibus omnino, quæ mihi adhuc videre contigit, exemplaribus quamlibet vetuſtis, ita conceptus vt propoſui. Quod eo dico, ne quis temerè coniecturis noſtris fidem adhibeat. In eo memini, nec vnquã obliuiſcar, Petrum Fabrum v.c. & doctiſsimum dixiſſe aliquãdo, videri ſibi pro Prætori reponendum P.R. id eſt, populo Romano. Quod ego licet Prætorem ludos interdum curaſſe ſciã, facilè tamẽ adducor vt recipiã: cũ & Doctor noſter ſimilẽ penè omnino Vlpiani locũ ad Paulũ annotauerit. Verùm in proximis Quintil. verbis mendũ nõ minùs latere ſuſpicor, & pro in hortis, legendũ, in horchiſtra. Sic apud Auſon. in ludo vij. Sap. vbi antea in impreſsis legebatur.

" *Hodiéque in hortis palliati prodeunt.*

Emendatum eſt ex veteri libro, rectiſsimè,

" *Hodie in horchiſtram palliati prodeunt.*
" *Quid erubeſcis tu togate Romule,*
" *Scenam quòd introibunt tam clari viri?*
" *Nobis pudendum, non & Atticis quoque*
" *Quibus theatrum Curiæ prebet vicem.*

In horcheſtra, ludicra exercebantur. Vnde & Caſsiodor. lib. iiij. Variar. Theatrales ludos " deſcribens, His (inquit) addita ſunt horchi- " ſtrarum (ſic lego) loquaciſsimæ manus lin- " guoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio " tacita quam Muſa Polyhymnia reperiſſe nar- " ratur, oſtendens homines poſſe & ſine oris af- " fatu ſuum velle declarare. Erant in horche- ſtra Senatorum ſedibus loca deſignata. Erant & in xiiij. gradib' horcheſtræ primis vel proximis equitum ſedes. Nam & his, lege ſua in theatro loca reſtituit Otho Roſcius. (Sic lego apud Velleium Patercul. lib. ij. vbi Rhenani codex habet horoſcius.) Inde horchiſtram & populum Iuuenal. dixit pro primoribus & plebe. Lege verò Theatrali à xiiij. primis prohibebatur, qui artem ludicram exercuiſſet, vt Fab. ait. Et hæc fortaſſe pœna etiã fuit eius legis, qua Vitellius cauit ne Senatores equitéſue, gladiatoriam aut ludicram artem exercerent. Id Zonar. ex Dione ſic exprimit. " ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μονο- " μάχειν ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. Qui locus cõiecturam noſtram confirmat. Refertur & à

Quintiliano Declamat. cccij. lex hæc, Gladiator in xiiij gradibus ne ſedeat. Cæterùm de quæſtione à Fabio propoſita ſic iudico: Eum qui ludorum tempore in Scæna vel Horcheſtra à populo Romano viſus ſit, quamuis ſe auctorauerit, ſi tamen artis çauſa non prodierit, à xiiij. primis gradibus non arceri: quia nec infamia notatur. Multò verò minùs gradibus prohibebitur, qui ſponte ſua in Horcheſtra ſe populo Romano oſtẽdit, non auctoratus, non ab alio productus, aut ſpectaculi tantùm, aut etiam artis ipſius exercendæ gratia. Et hæ quidem nouis moribus leges ſub Impp. receptæ ſunt, quibus non adeò turpis res hæc habita eſt, vt etiam conſilium puniri debuerit: Sed antiquis Cenſoriæ ſeueritatis exemplis non conueniũt. Quod ergo à me ἔργον παρέργως ex inſtituto dictum accipi velim. Producti autem verbum, quo Fabius vtitur, propriè de venalibus dicitur: Itémque de iis qui operas locarunt artis ludicræ cauſa, & de teſtibus. Dicitur & de proſtitutis, cuius exemplum vnum proferam, in quo vulgò perductæ legitur. Sueton. in Veſpaſ. Expugnatus à quadam "
quaſi amore ſui deperiret, cùm productæ pro "
concubitu H-S cccc. donaſſet. Sic in optimo "
libro ſcriptum eſt. Apud Tertullianum in Apologet. preductores pro productores perperam ſcriptum dicerem, ni meminiſſem Aſconiũ in Verr. iij. ſcribere, lenones eſſe ſcor-

torum, Perductores, etiam inuitarum perſonarum, & in quibus ſtupra exercita legibus vindicantur.

M. Ciceronis ex Epiſt. ad Attic. itémque L. Apuleij & Sulpitij Seueri loci emendati. CAP. XVIII.

APud Ciceronem lib. ij. Epiſt. ad Atticum in optimo exemplari ſic ſcriptum reperi.
„ Cyrus aiebat viridiorum διάφασεις latis lumi-
„ nibus non tā eſſe ſuaues. Vulgò tamen legitur radiorum. Ego veterem lectionē temerè reiicere non auſim, pręſertim quę ſenſum rectum commodúmque habeat. Solebant enim veteres ita lumina feneſtrarū poſita habere, vt per earū ſpacia in viridia proſpectus eſſet, quemadmodum de Oecis Vitruuius ſcribit lib. vj. Hunc proſpectum non tam ſuauem putauit Cyrus Architectus (in cuius nomine luſit Cic. cū Cyropædiā dixit) ſi latiora eſſent lumina. Adiicit rationē, quæ fortaſſe veteris lectionis
„ exturbādæ cauſam præbuit, Nūc fit lepidè illa
„ ἐκχυσις radiorū. Quæ vt intelligatur videndus eſt Gell. lib. v. cap. xvj. Et Apuleius Apolog. j.
„ Cuius verba quia valde peruerſa corruptáque
„ ſunt, meo iudicio emendata ſubiiciam. Cùm
„ vt ait Epicurus, profectæ à nobis imagines, ve
„ lut quædam exuuiæ iugi fluore à corporibus
„ manantes, cùm lęue aliquid & ſolidum offen-
„ dunt, illico reflectātur, & retro expreſſæ con-
„ trouerſim reſpōdeant: An, vti alij philoſophi

diſputant,radij noſtri ſeu mediis oculis proli- «
quati, & lumini extrario mixti atq; muniti, vt «
Plato arbitratur,ſeu tantũ oculis profecti,ſine «
vllo foris adminiculo, vt Architas putat, ſeu «
intentu aëris fracti (radiis ſcilicet oculorum) «
vt Stoici rentur, cùm alicui corpori incidere «
ſpiſſo, & ſplendido, & læui, paribus angulis «
quibus inciderant, reſultent ad facies ſuas re- «
duces,atq; ita quod extra tangunt & viſant,id «
intra ſpeculum imaginentur. Vulgò malè pro «
illico, illi ſe,& pro aëris fracti, veri facti legitur: Nõ omnino diſsimili errore,quo & apud Seuerũ Sulpit.hiſtor.ſacr.lib.ij.(Id enim obiter quoq; ſcribere iuuat) aëre Veris,pro,Treueris,Vero,pro,Nero.Itémque apud Suet. in Tiberio,Pater Tiberij Nero Quæſtor.C.Cęſaris,&c. Placet & hîc ex pluribus locis,quos in illis ad Attic.Epiſtolis,vel ex recta vetuſtiſſimi libri,quem tãtopere laudamus,ſcriptura, vel reliquis ipſius veſtigiis ducti ex ingenio ęmendarimus, alterum hîc adiicere. Nec me quiſquam putet cũ toties veterũ& manuſcriptorũ librorũ mẽtionẽ facio,Scyllas aut Chimeras dicere.Seriò verũ amo,& quod mihi aliquando videre cõtigit, teſtis oculatus bona fide refero.Canes,rabulas,deniq; vitilitigatores nihil moror. Atq; hoc,pace omniũ ſemel dixiſſe liceat.Apud Cicer.igitur li.ij.ad Attic. in eo codice ſic ſcriptum eſt. Quinetiam du- «
bitem an hîc Antij conſidam, & hoc tempus «

» omne conſumam, vbi quidem ego mallem
» Duumuirum quam Romæ fuiſſe. Quid eſt verò hac ſcriptura terſius, quid elegantius? Duumuiri ſunt tanquam Conſules in municipio: Conſules tanquam Duumuiri Romæ: vt & Decuriones Senatorum loco ſunt, quorum etiam curia minor Senatus legibus aliquando appellata eſt, vt Caſsiodorus ſcribit in libris Variar. Significat igitur Tullius malle ſe Duumuirũ & quaſi Couſulem Antij quàm Romæ fuiſſe. Cæterùm vt Latina quædam oppida habuerunt Ædiles ſuos, & Dictatores, & Quæſtores, ita & ciuitates quaſdam Galliæ Conſules etiam habuiſſe Auſonius indicare videtur, de Burdigala ſic ſcribens,

» *Diligo Burdigalam, Romam colo, ciuis in illa,*
» *Conſul in ambabus, cunæ hic, ibi ſella curulis.*

Nec in his modò vrbis dominæ, quæ τῆς οἰκουμένης ἐπιτομὴ, non immeritò dicta eſt, maieſtatem cæteræ quoque ciuitates, municipia, coloniæ ſtudioſè imitatæ ſunt, ſed & in pleriſque aliis: adeò vt arcibus quoque ſuis Capitolij nomen impoſuerint. Ac Narbonẽſis quidem & Tholoſani Capitolij Sidonius & Gregorius meminerunt: Carthaginenſis, Cyprianus in tractatu de Lapſis: Suetonius in Tiberio, Capuani.

C.Plin

C. Plinij de medicis ex lib. xxix. locus difficilis expoſitus. CAP. XIX.

PErurbanè olim Poëtarum quidam dixit, Medico & Iudici hominem occidere impunè licere. Gratis id modo & ſine præmio fieret, profectò minùs graue aliquanto, & fortaſſe tolerabilius videretur. Maior vero eſt in hoc ſcelere & parricidio medicorũ quàm iudicum licentia. Quod Plinius oſtendere volens, quámque interdum temere medicis nos noſtráque committamus & credamus, Decuriæ (inquit) pro more cenſuris principum examinátur. Inquiſitio per parietes agitur: & qui de nummo iudicet à Gadibus columníſque Herculis accerſitur. De exilo verò non niſi die xl. quinque electis viris datur tabella. At de Iudice ipſo quales in cõſilium eunt ſtatim occiſuri? Hîc vnum illud quæro, Quid ſit quod Plinius ſcribit inquiſitionem per parietes agi. An hoc de quęſtione furti accipiemus? de qua & Petronius Arbiter ſic ait. At non ſeruus publicus tam languidè agit, ſed raptã caupónis harundinem ſubter lectum mittit, omniáq; etiam foramina parietum ſcrutatur. Solebant enim veteres in perquiſitione furti vel minutiſsima quæque quanuis obſignata perſcrutari & excutere, vt Plato lib. xij. de legib. ſignificat. Quãobrẽ Athenienſes cùm cęterorum omnium domos excuterẽt, non permiſerunt eam in qua noua nupta eſſet perquiri, vt

Plutarchus in Demoſthenis vita auctor eſt. Verùm hæc interpretatio quamlibet ſpecioſa, Plinij menti planè congruere non videtur. Nam de Iudicibus loquitur, quorum auctoritatem cum Medicorum licentia confert. Ac primùm de Decuriis Iudicum dixit, quæ plures Romæ fuerunt, poſt de Pedaneis & imi ſubſellij Iudicibus, tum de Quinqueuiris. Inter hęc quid agit tam ſecurè aut otioſè potius furti quæſtio? Aut quæ hinc tandem ſimilitudo vel trãſlatio peti poteſt, quę ad rem de qua agitur accõmoda & non longiſsimè petita videatur? Itaque ſi quæ nobis viciſsim in Iudicũm nomen coniecturarum licentia eſt, quibus in caput noſtrum plerunque ipſis vti, ius fáſq; eſſe dicitur, Malim in eo Plini loco parietes diruere, atq; hoc modo partes reponere. » Decuriæ pro more cenſuris principum (hi » tum perpetuam Cenſuram inierant) exami» nantur. Inquiſitio per partes agitur, &c. Centumuraliũ iudiciorum haſtæ partes diceban» tur. Quintilianus libro v. Iudiciis præiudicia » fiunt cùm de eadem cauſa pronunciatum eſt, » vt in reis deportatis & adſertione ſecunda, & » partibus Centumuiralium, quæ in duas haſtas » diuiſæ ſunt. Sed de hac tota re alibi amplius à nobis differetur. Nunc illud potius expenda» mus quod ſequitur apud Plin. De exilio (in» quit) non niſi die xL. quinque electis viris da» tur tabella. Primùm quinam ſunt iſti v. viri?

Id ego planè intelligi poſſe arbitror ex Ho-
norij & Theodoſij Impp. conſtitutione ad
Coss.Prętores,Tribb.pl. & Senatū vrbis Ro-
mæ, quæ ſic habuit poſt alia.In criminalibus «
cauſis, Senatus ſtatuta iādudum Quinqueui- «
ralis iudicij forma ſeruabitur. In quo cū per- «
facilè eſſe credamus, optimos legere de ſum- «
mis, ſortito tamen ad iudicium vocabūtur,ne «
de capite atq; innocentia,alterius iudicio ele- «
cti iudicēt.Extat in codice Theodoſij,vel po «
tius Alarici breuiario, ſub tit. de iuriſdictio-
ne. Ait autē, Iandudū, id Plinij locus iſte cō-
firmat.Ait,optimos legere de ſummis)nō fuit
igitur hoc propriū certi magiſtratus nomen,
vt Triūuirorū capitaliū & cęterorū huiuſmo
di.Ideóq; à Plin.nō ſimpliciter v.viri dicūtur,
ſed quinq; electi viri.Eligi enim ex Senatu,ve
teri inſtituto ſolebant,quod ea conſtitutione,
Impp.nō placuit:ſed ſortito eos ad iudiciū vo
cari voluerunt. Eſt & huius quinqueuiralis iu
dicij mētio in priore altera Imppp. conſtitu-
tione ſub Tit.de accuſationib: Cuius etiā ſub
Gothis regib.vmbrā quandā & imaginē Ro-
mæ remāſiſſe Caſsiod. indicat lib.iiij.var.for.
xxij. & xxiij.Nūc videamus quomodo xl.de-
mum die v. viris iſtis tabella de exilio datur.
Hoc ego ſic accipio. In publicis iudiciis rei
nomine delato receptóq;, nō ſtatim cauſa di-
cebāt,ſed ex ſorte,litigatores dierū ordinē ac-
cipiebāt, nec ante xxx. poſt diē iudicē adibāt.

Immo verò non niſi poſt xxx.diem iudicem dari ſolitum legimus. Sed nec tum quidem ſtatim iudicium agitabatur, verùm x. poſt die vtrumque & accuſatorem & reum iudex adeſſe iubebat. Quibus demum vtrinque auditis pronunciare poterat iudex, id eſt, aut damnare, aut abſoluere, aut etiam ampliare, ſi non liqueret. Nam comperendinatio in omnibus huiuſcemodi iudiciis locum non habuit, vt alias dicturi ſumus. Ex his apparet iudici de exilio non niſi quadrageſimo die tabellam dari, id eſt, iudicem ante quadrageſimum diem de exilio ſententiam ferre aut pronunciare non poſſe. De his autem quæ poſuimus mihi credi nolo, ſed iſtis potius teſtibus & auctoribus.

" Seruius lib. vj. Æneid. de Minoe. Sine for
" te (inquit) id eſt, ſine iudicio. Tractum hoc de
" more Romano. Non enim audiebantur cauſæ
" niſi per ſortem ordinatæ. Nam tempore quo
" cauſæ agebantur conueniebant omnes, vnde
" ait, Concilium, & ex ſorte, dierum ordinem
" accipiebant, quo poſt diem trigeſimum ſuas
" cauſas exequerentur. vnde eſt Vrnam mouet.
" Quæſitores autem dicuntur, qui exercendis
" iudiciis præſunt. Hactenus Seruius. Eadem penè de Minoë Aſconius tradit in arg. Verr.
" iij. & de xxx. diebus paulò pòſt, Cùm in rem
" (inquit) agerent litigatores & pœna ſe ſacra-
" menti peterent, poſcebant iudicem, qui da-
" batur poſt xxx. diem. Idem de x. diebus in Ar-

gum. Cornel. ſic ait. Reum Corneliũ duo fra- «
tres Cominij Lege Cornelia de maieſtate fe- «
cerunt. Detulit nomen Publius, ſubſcripſit «
Caius. Et cum P. Caſsius Prætor decimo die, «
vt mos eſt, adeſſe iuſsiſſet, eóque die, ipſe non «
adfuiſſet, &c. Quæret hîc rurſus aliquis, cùm «
ea quæ diximus, omnibus iudiciis, ſaltem publicis, communia fuiſſe videantur, cur hîc Plinius de Quinqueuiris tãtùm exemplum propoſuerit: Item cur de exilio, non de cæteris etiam iudiciorum pœnis. Si quis eius mentem attentius conſideret facilis reſponſio eſt. Confert Plinius Medicos cum Quinqueuiris, in his præcipuè, Quod his, quos veriſimile ſit non niſi optimos lectos è ſummis (vt Impp. verbis id explicem) non ſtatim tamen ſententiam ferre poſſunt, quamuis ea quidem mortem non inferat, ſed exilium tantùm, quod morte longè leuius eſt: At illi quales quales, ſine delectu aliquo, ſtatim in cõſilium mittantur, non exilio tãtùm aut deportatione damnaturi, ſed occiſuri. Hæc igitur inter ſeſe ſic comparentur. Iudices vix quadrageſimo demum die, Medici ſtatim, Iudices electi quinqueuiri, Medici quales quales, Iudices quamuis de exilio tantùm ſententiam dicturi, Medici Iudicem etiã ipſum occiſuri. Cæterorum Iudicum non adeò ſanè elegans hac in re cum Medicis collatio futura erat. Hi enim ſortitò ferè ducti non electi iudicabant.

Bannum, Heribannum, Bandum, Rerum prolatio, Rerum iudicandarum vacatio, Rerum reditus: & de anno litium Iuuenalis locus expoſitus.
CAP. XX.

BAnnum in legibus Langobardorum ſolidorum LX. vel totidem ictuum pœnam ſignificat: & id quidem conſtanter, niſi ſi legis ipſius verbis aliter difinitur. Bannum autem & ab eo Bannire verbum, eadem omnino ſignificatione, qua à Frãcis hodie vſurpatur, in eis quoque legibus accipi, indicant cap. I. Tit. LXVII. legis Ripuanor. Tit. XVII. legis Friſion. Tit. XL. lib. iiij. leg. Franc. Quibus in locis cùm ad bellum à principe vocati Banniti dicantur, & Heribannum vectigal pœnæ cauſa, quòd ab eo exigitur qui Heribanno, id eſt, Domni, vt tum quidẽ loquebantur, ſiue principis vocationi parere contempſerit cap. LXXI. & LXXII. lib. iiij. leg. Franc. & lib. iij. Langobard. Tit. de Heribanno, non temere quis dixerit voces quoque Francicas Ban & Arriereban ab iis deductas. Verùm cùm Banni bannitíque verbum commune & generale ſit (nam quos propria quadam appellatione Bannitos dicimus illi forbannitos vocãt) hæc autem Frãcica Ban & Arriereban ita coniunctim de illa tantùm ad bellum vocatione vſurpari ſoleant, tentari ex aduerſo non incommodè poteſt, videri potius à Bando deducta, in Bannum vulgarem magis vocem deſciuiſſe.

Bandum autem ſignum eſt ipſius ducis & im-
peratoris, à quo & Bandophoros dictos Pro-
copius ſcribit lib.iiij.Belli VVandalici. Paul.
monachus lib.j.Hiſtor. Longobard. cap.xiij.
Tato Rodulphi (is erat Herulorum rex) ve- «
xillum quod Bandum appellant eiúſque ga- «
leam quam in bello geſtare conſueuerat ab- «
ſtulit. Sudas, βανδον καλοῦσι Ρωμάιοι τὸ σημεῖον τῶ ἐν «
πολεμῷ. Quæ interpretatio rectior & verior «
videtur illa quam Stephanus περι πολεῶν tradit,
vbi de Alabanda loquitur, Romanos ſcilicet
βανδὸν victoriam dicere. Sed facilis eſt exte-
rorum hominũ in aliena lingua vel exaudien-
da vel exprimenda, aurium, linguæ, animi de-
nique lapſus. Quanquam ſanè vtrunque ſimul
ferri poteſt. Bandi etiam verbo, pro ſigno mi-
litari vſus eſt pluries quiſquis auctor eſt eius li
bri, qui περὶ ϛρατιοτικῶν καταϛάσεων καὶ ἐπιτιμιῶν Iu-
ſtiniani imp. nomine editus eſt. Verum ne cui
nouũ & inſolẽs videatur quod diximus, quaſi
Banni verbo ſiue Frãcico ſiue Langobãdico,
veriſimilius multò ſit noſtros quã Græco aut
Latino vſos, profectò Bãdes & Bãdieres à Bã-
do potius dici, nemo opinor ſanus negauerit.
Eſt & de Heribanno Frãcorũ, Gregorij locus
lib.xv.hiſt.c.xxvj. Chilpericus(inquit)rex, de «
pauperib. & iuniorib. Eccleſię vel Baſilicę Bã «
nos iuſsit exigi ꝓ eo quod in exercitũ nõ am- «
bulaſſent. Nõ enim erat cõſuetudo vt hi exſol «
uerẽt vllã publicã functionẽ. Bã & Arrierebã «

vtrumq; Heribannum eſt. Sed illud ad Vaſſos & Leudes dominicos, hoc ad Vaſſorum quoque dominicorum Vaſſos pertinet. De chlamidata militia dixi, de Togata dicam. Huius etiam neceſsitas quadam non iudicibus modò, ſed & patronis aduocatíſque incumbebat. Itaque, vt in ludo de Claudij Apotheoſi P. Petronius aduocationem poſtulat, id eſt, vt ipſi pro Claudio P. Pompeio accuſatori reſpondere liceat: Sic & Plinius lib. v. Epiſtol. forenſi (vt ipſe ait) verbo, aduocandi veniam petit. Fuerunt etiam ab hoc vrbano & vmbratili bello vacationes quædam & quaſi induciæ rebus prolatis. Seneca
„ de breuitate vitæ, Diripitur (ait) ille toto foro
„ patronus, & magno concurſu omnia vltra
„ quàm audiri poteſt complet. Quãdo, inquit,
„ res proferentur? Præcipitat quiſque vitam
„ ſuam, & futuri deſiderio laborat, præſen-
„ tium tædio. Feriis res proferuntur, id eſt, lites & negotia differuntur, vt meſsium & vindemiarum tempore, cui duo tantum menſes poſtea conceſsi deputatíſque ſunt. De his accipiendum eſt quod Minucius fori Romani
„ aduocatus in Octauio ſic ait. Ad vindemiam
„ feriæ iudiciariam curam relaxauerant. Cyprianus quoq; ad Donatum inducias vocat.
„ Et reddendæ (inquit) tempeſtiuum prorſus
„ hoc tempus eſt, quo indulgente vindemia,
„ ſolutus animus in quietem, ſolemnes ac ſta-

tutas anni fatigantis inducias ſortitur. Hæc "
rerum prolatio à Seneca rerum iudicandarum vacatio appellari videtur dum ſic de Claudio D. Auguſtum veteri more ex tabella recitantem fingit. Placet in eum ſeuerè "
animaduerti, nec illi rerum iudicandarum "
vacationem dari, eúmque quamprimúm ex- "
portari, & cœlo intra dies xxx. excedere, "
Olimpo intra diem III. Vbi tamen quibuſ- "
dam adeò lites placent, vt iuſtæ vacationi "
iniuſtam aduocationem vltrò præferant:non ".
ſatis, vt mihi quidem videtur, circunſpectè. "
Notat enim tacitè in eo Claudium, quod tam laborioſè iuriſdictioni & cognitionibus operam dare ſoleret, vt vix vnquam res proferret, ſed feſtis quoque & religioſis diebus ius diceret: cum tamen cæteris ferè iudicibus hoc beneficium concederet, ne hieme initióque anni ad iudicandum euocarentur vt Sueto. in Galba ſcripſit. Hoc igitur iure in eum quoque talionis lege Auguſtus vtendum cenſet, vt quanuis October menſis eſſet (nam III.Id. Claudius animá ebulliit) vacationis tamen & rerum prolationis nulla haberetur ratio, quominus de ipſo Dij ſtatim in conſilium mitterentur. Eodem pertinent & illa ex Nænia de Claudio,

Quis nunc iudex Toto lites Audiet anno. "

Itémque iſta Claudij ipſius ad Herculem.
Ego eram qui tibi ante templum tuum ius "

„ dicebam totis menſibus Iulio & Auguſto. Quod ſi quis rerum iudicandarum vacationem apud Senecam ad comperendinationem referre malit, aut potius ad S c. Tiberianum, quo damnatorum pœna in decimum ſemper diem differebatur Sueto. & Tacito auctoribus, per me equidem licet, dum ſciat mihi coniecturas iſtas meas non omnino probari. Porrò rebus prolatis, non niſi extra ordinem ius dicitur, & prout quæque cauſa occurrit de qua die feriato iudex adiri poteſt, ſtatim etiam agitur & diſceptatur. Rebus reuerſis certus ordo obſeruatur, id eſt, ex more, cauſæ per ordinem dicuntur, & ex ſorte litigatores dierum ordinem accipiũt. Fuiſſe verò id olim Romani moris Seruius in Virgil. notat lib. ij. & vj. Æneid. adiicítque id fieri ſolitum propter multitudinem & tumultum feſtinãtium:
» Cum erat (inquit) annus litium, de quo Iuue-
» nalis,

» *Expectandus erit qui lites inchoet annus.*

Quæ ego poſteriora verba adduci non poſſum vt credam Seruij eſſe, ſed ei potius à poſterioribus Grammaticulis, vt & pleraq; alia adficta adiectáque arbitror: Nec adhunc mihi legendo audiendóue perſuadere potui certum aliquem Romæ fuiſſe litium annum. Sanè nec id Iuuenalis ſignificat, qui hæc ſacramentorũ & militiæ emolumenta notat, quod militibus ſtatim & extraordinem ius dicatur:

At in paganorũ cauſis certus & legitimus dierum ordo omnino obſeruandus, atque adeo interdum diu expectãdum ſit, dum ad lis tandem inchoetur & cauſa agatur. Sic igitur apud Iuuenalem annum exaudio vt apud Terent. in heaut.

Dum moliuntur, dum comuntur annus eſt. "

Vt autem res prolatæ dicuntur, dum lites & fori negotia ceſſant: ſic rediiſſe, dũ rurſus agi incipiunt. Plautus Captiuis.

Prolatis rebus paraſiti venatici "
Sumus, quando res redierunt, moloßici. "

Sed iam nos quoq; ad res redire tempus eſt, quibus prolatis, hanc huius operę, qualiſcunque eſt, gratiam referimus.

PETRI PITHOEI I. C. ADVERSARIORVM SVBSECIVORVM LIBER SECVNDVS EXPLICIT.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Errata plura in his libris excudendis admiſſa ſunt, ex quibus nos hic grauiora notaſſe ſatis habuimus. B. alteram paginam ſignificat, l. lineam

Lin.1.ſcribe P.Pithœi & ſic deinceps.B.lin.5.Qui annis vobis.lin. 12. heredibus & ſic deinceps. pag.3. l.7.referetur. pag. 4.l.28. carcere. pag.5.lin.15.de liciis.pag.9.B.l.1.potius? Hic.pag.10.l.2. nis neſcio q. obaudiens.l.6. Eo comitatu. pag.11.l.pri.dum, cum. pag.12.l.13.Vernas.pag.13.l.vlt.totus.B.l.vlt. Hieronimus.pag.14.l.19.A.21. exordium.23. cæpit.Cæt.B. 10.nuit.Re.pag.16.B.l.2.lari.l.18.prolato.21.beralib. pag.17.l.6.uinoſiores.deleãtur vero ſicilici.l.13.bant, libi.B.l.1.aliçque quæ.pag.21.l.20.refoſſo.l.22.nem, In ".B.2.eſt:vt ſignificet.l.20.Theonem.pag.22.B.l. 8.cedit.pag.24.l.17.exciſa.pag.25.b.l.22. prouinciæ. l.28. exceptionis. pag.26.b.l.25.ſap. pag.29.l.9. mutuæ. l.18.tum. pag.30.l.5. vtrinque. l.6.vtrinque. l.15. dici.B.l.22.hoc modo.Fuit.pag.31.l.17.ſuffragij.pag. 32.l.vlt.omitt.B.l.24.At.pag.39.l.7.prouinciarũ.pag. 40.l.9. Vetuſalina. l.10. Campona.l.22. giis, Titias legi.pag.43.l.19.ſcalptam. pag.45.l.23.mam.pag.46. l.25.certus.B.l.11.inritè.pag.47.B.l.1. Quanuis. pag. 49.extulit.B.l.5. Nilo.l.13.Videri.l.18. Dicis immo. pag.50.l.21.Ipſimet.l.22. Hierophanta. pag.51.l.pen. Aeliam.pag.52.B.l.22. infirma. pag. 53. l. 10. literato plerique.pag.56.B.l.vlt.indicat.pag.58.l.10. ſoliſque. B.l.20.ritum.l.22,cõlocabant.pag.61.B.l.21.aquaria. pag.64.l.21.mendauimus.